

ZAKLJUČNO POROČILO

O REZULTATIH OPRAVLJENEGA RAZISKOVALNEGA DELA

NA PROJEKTU V OKVIRU CILJNEGA RAZISKOVALNEGA

PROGRAMA (CRP) »KONKURENČNOST SLOVENIJE 2006 – 2013«

I. Predstavitev osnovnih podatkov raziskovalnega projekta

1. Naziv težišča v okviru CRP:

5 Povezovanje ukrepov za doseganje trajnostnega razvoja

2. Šifra projekta:

V5-1093

3. Naslov projekta:

Metodologija vrednotenja in medsebojne primerjave variant v postopkih priprave državnih prostorskih načrtov

3. Naslov projekta

3.1. Naslov projekta v slovenskem jeziku:

Metodologija vrednotenja in medsebojne primerjave variant v postopkih priprave državnih prostorskih načrtov

3.2. Naslov projekta v angleškem jeziku:

Methodology for Evaluation and Comparison of Variants in the Procedures of Preparation of State Spatial Plans

4. Ključne besede projekta

4.1. Ključne besede projekta v slovenskem jeziku:

prostorsko načrtovanje, urbanistično načrtovanje, varstvo okolja, ustreznost prostorskih rešitev, okoljska sprejemljivost, analiza stroškov in koristi, družbena sprejemljivost, državna infrastruktura, posegi v prostor državnega pomena, investicijski projekt, vrednotenje in primerjava variantnih rešitev, študija variant

4.2. Ključne besede projekta v angleškem jeziku:

spatial planning, urban planning, environmental protection, appropriateness of spatial solutions, environmental accessibility, cost-benefit analysis, societal acceptance, state infrastructure, spatial investment of national importance, investment project, evaluation and comparison of variant solutions, study of variants

5. Naziv nosilne raziskovalne organizacije:

0505 Urbanistični inštitut Republike Slovenije, Trnovski pristan 2, 1000 Ljubljana

5.1. Seznam sodelujočih raziskovalnih organizacij (RO):

6. Sofinancer/sofinancerji:

Ministrstvo za okolje in prostor

7. Šifra ter ime in priimek vodje projekta:

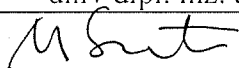
11695

doc. dr. Mojca Šašek Divjak, univ. dipl. inž. arh.

Datum: 10. november 2011

Podpis vodje projekta:

doc. dr. Mojca Šašek Divjak
univ. dipl. inž. arh.

Podpis in žig izvajalca:

Urbanistični inštitut RS
dr. Breda Mihelič, direktorica

II. Vsebinska struktura zaključnega poročila o rezultatih raziskovalnega projekta v okviru CRP

1. Cilji projekta:

1.1. Ali so bili cilji projekta doseženi?

- ☒ a) v celoti
☐ b) delno
☐ c) ne

Če b) in c), je potrebna utemeljitev.

1.2. Ali so se cilji projekta med raziskavo spremenili?

- ☐ a) da
☒ b) ne

Če so se, je potrebna utemeljitev:

2. Vsebinsko poročilo o realizaciji predloženega programa dela¹:

PREDSTAVITEV RAZISKAVE

Raziskava "Metodologija vrednotenja in medsebojne primerjave variant v postopkih priprave državnih prostorskih načrtov" (metodologija ŠV) je aplikativne narave in predstavlja nadgradnjo izdelanih priporočil, metodoloških zasnov, kritične analize dosedanje prakse, novih predpisov, novih spoznanj stroke in novejših metod vrednotenja s poudarkom na sinteznem vrednotenju.

Temeljito preučevanje in poznavanje ključnih problemov umeščanja prostorskih ureditev državnega pomena v prostor je nujna podlaga za učinkovito načrtovanje in gradnjo tako z vidika vplivov na prostorski in družbeni razvoj, kakor tudi z vidika ekonomskega učinka javnega projekta.

Cilj raziskave je pripraviti enotno metodologijo za celovito in pregledno vrednotenje in primerjavo variant prostorskih ureditev državnega pomena za pripravo utemeljenega predloga najprimernejše variante kot podlage za odločanje o umestitvi državne infrastrukture v prostor. Oblikovanje predloga in sprejetje najustreznejše variante je bistvenega pomena z vidika priprave kvalitetne in učinkovite prostorske rešitve, ki je skladna s cilji gradnje določene infrastrukture državnega pomena, skladna s principi trajnostnega razvoja in ekonomsko upravičena investicija, kar se v končni fazi vse odraža v konkurenčnosti Slovenije.

Pravilna odločitev o izboru rešitve prostorske ureditve državnega pomena je temeljnega pomena z vidika razvojne prioritete, težišče 5: Povezovanje ukrepov za doseganje trajnostnega razvoja.

Pravilna odločitev o izboru najustreznejše variante določene prostorske ureditve je pomembna za učinkovito vodenje postopka priprave državnega prostorskega načrta (DPN) in pridobitve gradbenega dovoljenja, kar je skladno tudi z naslednjimi razvojnimi prioritetami:

- težišče 1: konkurenčno gospodarstvo in hitrejša rast (vrednote v odnosu do družbenega razvoja, učinkovitejša zagotovitev razvojno pomembne državne infrastrukture itd.).
- težišče 4: učinkovita in cenejša država (racionalen postopek priprave prostorske dokumentacije, odnos javnosti glede umeščanja državne infrastrukture v prostor z izboljšanjem načina vključevanja javnosti v postopek priprave vrednotenja variantnih rešitev...).

PRAVNA PODLAGA

Skladno z veljavnimi prostorskimi predpisi se predlog najustreznejše variante oblikuje na podlagi vrednotenja in medsebojne primerjave variant v procesu priprave študije variant (ŠV).

¹ Potrebno je napisati vsebinsko raziskovalno poročilo, kjer mora biti na kratko predstavljen program dela z raziskovalno hipotezo in metodološko-teoretičen opis raziskovanja pri njenem preverjanju ali zavračanju vključno s pridobljenimi rezultati projekta.

Pravna podlaga za pripravo ŠV je Zakon o umeščanju prostorskih ureditev državnega pomena v prostor (ZUPUDPP). Če je investitor porabnik sredstev javnih financ se ŠV šteje kot predinvesticijska zasnova v skladu s predpisi, ki urejajo javne finance.

Kot pravna podlaga s področja javnih financ je v metodologiji ŠV upoštevana Uredba o enotni metodologiji za pripravo in obravnavo investicijske dokumentacije na področju javnih financ, Uredba o spremembah in dopolnitvah UEM.

Dokument, ki združuje določila prostorske in javno finančne zakonodaje je v metodologiji ŠV poimenovan študija variant / predinvesticijska zasnova (ŠV/PIZ).

V zvezi z pravno podlago za pripravo metodologije ŠV velja opozoriti na dejstvo, da noben zakon ali podzakonski predpis s področja urejanja prostora do sedaj ni ustrezno določal vsebine, redosleda in povezovanja strokovnega dela pri vrednotenju in medsebojni primerjavi variant. Ta problem je bil odpravljen s sočasno in usklajeno pripravo predmetne metodologije ŠV in podzakonskega akta ZUPUDPP Pravilnika o vsebini, obliki in načinu priprave državnega prostorskega načrta (Pravilnik d DPN).

Pri nadaljnji pripravi državnih prostorskih načrtov bo Pravilnik o DPN (kot podzakonski akt ZUPUDPP) podlaga za določitev projektnih nalog za izdelavo ŠV oziroma ŠV/PIZ, metodologija ŠV pa orodje / pripomoček za podrobnejše vsebinjenje projektnih nalog ter pripomoček izdelovalcem ŠV pri celovitem vrednotenju in primerjavi variant ter pri pripravi predloga najustreznejše variante kot podlage za odločanje o nadaljnjem izvajanju investicijskega projekta / prostorske ureditve državnega pomena.

VSEBINA RAZISKOVALNEGA PROJEKTA

Metodologija ŠV sledi programu dela in zakonsko predpisanemu postopku priprave, vrednotenja in medsebojne primerjave variantnih rešitev prostorskih ureditev državnega pomena.

Metodologija ŠV je deljena na dve zaključeni fazi:

- Faza A – odločanje o pripravi DPN: vsebina predštudij in drugih strokovnih podlag, priprava predhodnih analiz in predloga izvedljivih variant (podlaga za pripravo pobude) DPN, priprava predloga pobude vključno s predpisanimi aktivnostmi do sprejema sklepa vlade o pripravi DPN.
- Faza B – načrtovanje variant: vsebina projektne dokumentacije za nabor variant (določen s sklepom vlade) in strokovnih podlag za njihovo vrednotenje, metoda in vsebina celovitega in preglednega vrednotenja in medsebojne primerjave variant, ki se zaključi s predlogom najustreznejše variante.

Metodologija ŠV je osredotočena na zahtevne prostorske ureditve državnega pomena, ki se bodo izvajale s sredstvi javnih financ in je zato za pridobitev predloga najustreznejše variante potrebna izdelava ŠV/PIZ. Za manj zahtevne prostorske ureditve državnega pomena se pri pripravi projektne naloge smiselno upošteva priprava vsebinsko enostavnejše ŠV oziroma utemeljitve ene rešitve v fazi odločanja o pripravi državnega prostorskega načrta.

Na podlagi rezultatov opravljenega dela so v zaključku metodologije ŠV predlagane usmeritve za nadaljnje delo, ki vsebujejo tako priporočila za strokovno delo kakor tudi predloge spremembe veljavnih predpisov.

POSTOPEK PRIPRAVE RAZISKOVALNEGA PROJEKTA

Postopek priprave metodologije ŠV vsebuje naslednje korake oziroma med seboj povezane vsebinske sklope:

- analiza veljavnih relevantnih zakonskih in podzakonskih in drugih predpisov ter literature,
- analiza izdelanih priporočil in metodoloških podlag;
- analiza (izbora) izdelanih strokovnih podlag in študij variant za različne vrste posegov v prostor,
- priprava nabora ciljev, meril in kazalnikov za vse vidike vrednotenja,
- priprava usmeritev za izdelavo strokovnih podlag (za fazo A in fazo B) za različne vrste in zahtevnosti ureditev državnega pomena oziroma njihove umestitve v prostor ,
- priprava metode vrednotenja variant v fazi odločanja o pripravi DPN (faza A),
- priprava metode vrednotenja in medsebojne primerjave variant v fazi načrtovanja variant (faza B),
- preverjanje rezultatov dela na ravni priprave prostorskih predpisov (predlog Pravilnika o DPN) in tekočih ŠV/PIZ,
- predlog uskladitve zakonov in/ali podzakonskih aktov zaradi uvajanja metodologije ŠV,
- usmeritve za nadaljnje delo.

Pri pripravi metodologije ŠV so upoštevana naslednja pomembna izhodišča in poudarki:

- Vrednotenje po vseh zakonsko določenih vidikih: prostorski, varstveni, funkcionalni, ekonomski vidik v fazi odločanja o pripravi DPN in v fazi načrtovanja variant z upoštevanjem različne stopnje podrobnosti obravnave, vrste, značilnosti in problematike prostorskih ureditev.
- Osrednja pozornost je dana sinteznemu vrednotenju in primerjavi variant, ki pomeni temeljito vsebinsko nadgradnjo metode dela v dosedanji praksi. Opozoriti velja, da je sintezno vrednotenje (medsebojna primerjava variant katere rezultat je predlog najustreznejše variante) smiselno le v fazi načrtovanja variant (faza B). V fazi odločanja o pripravi DPN (faza A) je pomembno pripraviti predlog izvedljivih variant, medsebojna primerjava in iskanje najustreznejše variante v tako zgodnji fazi priprave DPN, ko še niso izdelane vse oziroma dovolj podrobne strokovne podlage, ni smiselna oziroma je lahko tudi zavajajoča.
- Kot sestavina vrednotenja in primerjave variant se v fazo odločanja o pripravi DPN (faza A) in fazo načrtovanja variant (faza B) vključi tudi vidik »sprejemljivosti v lokalnem okolju«, kar pomeni vključevanje javnosti s ciljem pridobitve in smiselnega upoštevanja predlogov in pobud ter doseganja večje sprejemljivosti in legitimnosti predlaganih rešitev.

OCENA PRIČAKOVANIH REZULTATOV

Cilji, določeni v razpisu ARRS št. 430-36/2010-42, 13. 04. 2010 za temo št. 5.12.3:

1. predlog metode vrednotenja in medsebojne primerjave variant v postopkih umeščanja državne infrastrukture v prostor, ki nadgrajuje obstoječo metodologijo, vključno z vključevanjem javnosti v postopke priprave prostorskih načrtov za velike infrastrukturne projekte;
2. preveritev predlagane metode na izbranem primeru,

3. predlog rešitev potrebne uskladitve zakonodaje s področja prostorskega načrtovanja, varovanja okolja in javnih financ zaradi uvajanja nove metode vrednotenja.

Ad.1. Osnovi cilj in namen naloge je dosežen s predlogom metodologije ŠV, ki bo podlaga za

- pripravo nabora izvedljivih variantnih rešitev, kot vhodnega podatka za pripravo pobude oziroma sprejema sklepa vlade o začetku priprave DPN (faza odločanja o pripravi DPN);

- pripravo študije variant – predinvesticijske zasnove (ŠV/PIZ), ki vsebuje celovito in transparentno vrednotenje in medsebojno primerjavo variantnih rešitev v postopkih umeščanja državne infrastrukture oziroma vseh vrst ureditev državnega pomena v prostor tako, da se upoštevajo predpisi s prostorskega in finančnega področja;

- metodologija ŠV predstavlja nadgradnjo že izdelanih priporočil, metodoloških zasnov in pozitivne prakse z upoštevanjem potrebnih dopolnitev, ki izhajajo iz analize dosedanje prakse in novejših metod vrednotenja ter novih zakonskih določil.

Ad 2. V programu dela je predlagana preveritev nove metodologije ŠV na testnem primeru – pripravi državnega prostorskega načrta za Ljubljansko železniško vozlišče (LŽV). Glede na spremenjene okoliščine dela na tem projektu se je preverjanje metode dela na testnem primeru nadomestilo s preverjanjem, nadgrajevanjem in vključevanjem rezultatov raziskave v člene Pravilnika o DPN, ki se je pripravljal sočasno z metodologijo ŠV.

Poleg preveritev metodologije na ravni priprave novih predpisov je kot sestavina projekta pripravljena ocena rezultatov dela na tekočih projektih, za katera so se v projektih nalogah že upoštevala določila ZUPUDPP oziroma priprava ŠV/PIZ:

Ad 3. Na podlagi rezultatov opravljenega dela so (poleg sprotnega usklajevanja s predpisi na ravni priprave Pravilnika o DPN) ugotovljene in predlagane smiselne spremembe veljavnih predpisov zaradi uvajanja nove metodologije vrednotenja in primerjave variant.

Metodologija ŠV se bo uporabljala pri izdelavi vseh državnih prostorskih načrtov. Smiselna uporaba bo možna tudi pri vrednotenju in primerjavi variantnih rešitev na ravni občinskih prostorskih načrtov.

3. Izkoriščanje dobljenih rezultatov:

3.1. Kakšen je potencialni pomen² rezultatov vašega raziskovalnega projekta za:

- ☐ a) odkritje novih znanstvenih spoznanj;
- ☒ b) izpopolnitev oziroma razširitev metodološkega instrumentarija;
- ☒ c) razvoj svojega temeljnega raziskovanja;
- ☐ d) razvoj drugih temeljnih znanosti;
- ☐ e) razvoj novih tehnologij in drugih razvojnih raziskav.

3.2. Označite s katerimi družbeno-ekonomskimi cilji (po metodologiji OECD-ja) sovpadajo rezultati vašega raziskovalnega projekta:

- ☐ a) razvoj kmetijstva, gozdarstva in ribolova - Vključuje RR, ki je v osnovi namenjen razvoju in podpori teh dejavnosti;
- ☐ b) pospeševanje industrijskega razvoja - vključuje RR, ki v osnovi podpira razvoj industrije, vključno s proizvodnjo, gradbeništvo, prodajo na debelo in drobno, restavracijami in hoteli, bančništvom, zavarovalnicami in drugimi gospodarskimi dejavnostmi;
- ☐ c) proizvodnja in racionalna izraba energije - vključuje RR-dejavnosti, ki so v funkciji dobave, proizvodnje, hranjenja in distribucije vseh oblik energije. V to skupino je treba vključiti tudi RR vodnih virov in nuklearne energije;
- ☒ d) razvoj infrastrukture - Ta skupina vključuje dve podskupini:
 - transport in telekomunikacije - Vključen je RR, ki je usmerjen v izboljšavo in povečanje varnosti prometnih sistemov, vključno z varnostjo v prometu;
 - prostorsko planiranje mest in podeželja - Vključen je RR, ki se nanaša na skupno načrtovanje mest in podeželja, boljše pogoje bivanja in izboljšave v okolju;
- ☐ e) nadzor in skrb za okolje - Vključuje RR, ki je usmerjen v ohranjanje fizičnega okolja. Zajema onesnaževanje zraka, voda, zemlje in spodnjih slojev, onesnaženje zaradi hrupa, odlaganja trdnih odpadkov in sevanja. Razdeljen je v dve skupini:
- ☐ f) zdravstveno varstvo (z izjemo onesnaževanja) - Vključuje RR - programe, ki so usmerjeni v varstvo in izboljšanje človekovega zdravja;
- ☐ g) družbeni razvoj in storitve - Vključuje RR, ki se nanaša na družbene in kulturne probleme;
- ☐ h) splošni napredek znanja - Ta skupina zajema RR, ki prispeva k splošnemu napredku znanja in ga ne moremo pripisati določenim ciljem;
- ☐ i) obramba - Vključuje RR, ki se v osnovi izvaja v vojaške namene, ne glede na njegovo vsebino, ali na možnost posredne civilne uporabe. Vključuje tudi varstvo (obrambo) pred naravnimi nesrečami.

² Označite lahko več odgovorov.

3.3. Kateri so **neposredni rezultati** vašega raziskovalnega projekta glede na zgoraj označen potencialni pomen in razvojne cilje?

Takojšnja uporaba enotne metodologije vrednotenja in primerjave variantnih rešitev infrastrukturnih objektov oziroma vseh prostorskih ureditev državnega pomena s ciljem oblikovanja preglednega in jasnega predloga najustreznejše variante, ki je podlaga za nadaljnje odločanje o investicijskem projektu / prostorski ureditvi državnega pomena oziroma pripravi državnega prostorskega načrta.

3.4. Kakšni so lahko **dolgoročni rezultati** vašega raziskovalnega projekta glede na zgoraj označen potencialni pomen in razvojne cilje?

Oblikovanje predloga in sprejetje najustreznejše variante je bistvenega pomena z vidika priprave kvalitetne in učinkovite prostorske rešitve, ki je skladna s cilji gradnje določene infrastrukture državnega pomena, skladna s principi trajnostnega razvoja in ekonomsko upravičena investicija, kar se v končni fazi vse odraža v konkurenčnosti Slovenije.

3.5. Kje obstaja verjetnost, da bodo vaša znanstvena spoznanja deležna zaznavnega odziva?

- ☐ a) v domačih znanstvenih krogih;
- ☐ b) v mednarodnih znanstvenih krogih;
- ☒ c) pri domačih uporabnikih;
- ☐ d) pri mednarodnih uporabnikih.

3.6. Kdo (poleg sofinancerjev) že izraža interes po vaših spoznanjih oziroma rezultatih?

- koordinator priprave državnih prostorskih načrtov,
- izdelovalci projektne dokumentacije in drugih strokovnih podlag za prostorske ureditve državnega pomena
- izdelovalci študij variant v postopkih priprave državnih prostorskih načrtov,
- investitorji projektov / prostorskih ureditev državnega pomena za katere se v postopku državnih prostorskih načrtov izdelajo študije variant
- nosilci urejanja prostora, ki morajo podati smernice in mnenja k predlaganim variantam oziroma predlogu najustreznejše variante prostorske ureditve državnega pomena.

3.7. Število diplomantov, magistrov in doktorjev, ki so zaključili študij z vključenostjo v raziskovalni projekt?

-

4. Sodelovanje z tujimi partnerji:

4.1. Navedite število in obliko formalnega raziskovalnega sodelovanja s tujimi raziskovalnimi institucijami.

-

4.2. Kakšni so rezultati tovrstnega sodelovanja?

-

5. Bibliografski rezultati³ :

Za vodjo projekta in ostale raziskovalce v projektni skupini priložite bibliografske izpise za obdobje zadnjih treh let iz COBISS-a) oz. za medicinske vede iz Inštituta za biomedicinsko informatiko. Na bibliografskih izpisih označite tista dela, ki so nastala v okviru pričujočega projekta.

6. Druge reference⁴ vodje projekta in ostalih raziskovalcev, ki izhajajo iz raziskovalnega projekta:

V procesu priprave projekta so raziskovalci sodelovali v strokovni skupini Ministrstva za okolje in prostor, ki je pripravljala Pravilnik o vsebini, obliki in načinu priprave državnega prostorskega načrta. Delo je predstavljalo sprotni prenos rezultatov dela na projektu, soočanje strokovnih mnenj, razčiščevanje dilem, potrditev rezultatov, njihova nadgradnja ali iskanje drugačnih rešitev itd..

V procesu priprave so bili rezultati projekta tudi predstavljeni in obravnavani s predstavniki Ministrstva za okolje in prostor, Zbornice arhitektov in prostorskih planerjev Slovenije, Inženirske zbornice Slovenije in Ministrstva za finance, saj predstavljajo novi zakonski predpisi, ki so upoštevani pri pripravi metodologije ŠV pomembne spremembe dosedanjih predpisov ter z njimi povezanih postopkov in vsebine strokovnega dela.

Na podlagi izdelanega zaključnega poročila projekta je sofinancer Ministrstvo za okolje in prostor organiziral delavnico z vabljenimi strokovnjaki, ki imajo reference s področja priprave strokovnih podlag in študij variant. Na podlagi danih pripomb in predlogov je bilo dopolnjeno gradivo zaključnega poročila.

³ Bibliografijo raziskovalcev si lahko natisnete sami iz spletne strani: <http://www.izum.si/>

⁴ Navedite tudi druge raziskovalne rezultate iz obdobja financiranja vašega projekta, ki niso zajeti v bibliografske izpise, zlasti pa tiste, ki se nanašajo na prenos znanja in tehnologije.

Navedite tudi podatke o vseh javnih in drugih predstavitev projekta in njegovih rezultatov vključno s predstavitevami, ki so bile organizirane izključno za naročnika/naročnike projekta.

REPUBLIKA SLOVENIJA
NOSILEC JAVNEGA POOBLASTILA
JAVNA AGENCIJA ZA RAZISKOVALNO DEJAVNOST
REPUBLIKE SLOVENIJE LJUBLJANA

Prejeto:	08-12-2011	Šifra zadeve: 0429
Številka zadeve:	63113-95/2010	Pril.: rednost:

15

CILJNI RAZSKOVALNI PROGRAM
»KONKURENČNOST SLOVENIJE 2006 – 2013«

METODOLOGIJA VREDNOTENJA IN MEDSEBOJNE PRIMERJAVE VARIANT V POSTOPKIH PRIPRAVE DRŽAVNIH PROSTORSKIH NAČRTOV

ZAKLJUČNO POROČILO

Ljubljana, november 2011

CILJNI RAZSKOVALNI PROGRAM »KONKURENČNOST SLOVENIJE 2006 – 2013«
Številka in naziv raziskovalne teme v okviru tematskega sklopa: CRP ŠT. 5.12.3
Šifra projekta: V5-1093

METODOLOGIJA VREDNOTENJA IN MEDSEBOJNE PRIMERJAVE VARIANT V POSTOPKIH PRIPRAVE DRŽAVNIH PROSTORSKIH NAČRTOV

ZAKLJUČNO POROČILO

Ljubljana, november 2011

Naročnik:

ARRS

Javne agencije za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije

REPUBLIKA SLOVENIJA

MINISTRSTVO ZA OKOLJE IN PROSTOR

Ministrstvo za okolje in prostor Republike Slovenije

Izvajalec:

Urbanistični inštitut Republike Slovenije

Številka naloge:

UI 10051

Vodja projekta:

doc. dr. Mojca Šašek Divjak, univ. dipl. inž. arh.

Koordinator projekta:

Katja Repič Vogeljik, univ. dipl. inž. arh.

Katja Repič

Direktorica:

doc. dr. Breda Mihelič, prof. um. zgod.

Breda Mihelič

DELOVNA SKUPINA (po ABC)

UIRS:

dr. Matej Nikšič, univ. dipl. inž. arh.

Katja Repič Vogeljik, univ. dipl. inž. arh.

mag. Ina Šuklje Erjavec, univ. dipl. kraj. inž. arh.

dr. Vlasta Vodeb, univ. dipl. soc. kult. in fil.

Zunanji sodelavci:

mag. Arabela Križ, univ. dipl. kraj. inž. arh., DRI upravljanje investicij d.o.o.

dr. Aleš Mlakar, univ. dipl. kraj. inž. arh., Prostorsko načrtovanje Aleš Mlakar s.p.

Aleš Pavček, univ. dipl. inž. gradb., DRI upravljanje investicij d.o.o.

mag. Tomaž Kosič, univ. dipl. inž. gradb., DRI upravljanje investicij d.o.o.

Marta Žagar Kopitar, inž. gradb., univ. dipl. ekon, DRI upravljanje investicij d.o.o

**CILJNI RAZISKOVALNI PROGRAM
»KONKURENČNOST SLOVENIJE 2006 – 2013«
METODOLOGIJA VREDNOTENJA IN MEDSEBOJNE PRIMERJAVE VARIANT V
POSTOPKIH PRIPRAVE DRŽAVNIH PROSTORSKIH NAČRTOV**

KONČNO POROČILO

VSEBINA

- 1. PREDSTAVITEV RAZISKOVALNEGA PROJEKTA**
- 2. PROSTORSKE UREDITVE DRŽAVNEGA POMENA ZA KATERE SE IZDELUJEJO ŠTUDIJE VARIANT**
- 3. FAZA A: ODLOČANJE O PRIPRAVI DRŽAVNEGA PROSTORSKEGA NAČRTA**
- 4. FAZA B: PRIPRAVA ŠTUDIJE VARIANT V POSTOPKU PRIPRAVE DRŽAVNEGA PROSTORSKEGA NAČRTA**
- 5. VIDIKI VREDNOTENJA VARIANT**
- 6. PROSTORSKI IN VARSTVENI VIDIK**
- 7. FUNKCIONALNI VIDIK**
- 8. EKONOMSKI VIDIK**
- 9. VIDIK SPREJEMLJIVOSTI V LOKALNEM OKOLJU**
- 10. SINTEZNO VREDNOTENJE**
- 11. PREVERITEV REZULTATOV DELA**
- 12. PREDLOG USKLADITVE PROSTORSKIH PREDPISOV ZARADI UVAJANJA NOVE METODOLOGIJE**
- 13. USMERITVE ZA NADALJNJE DELO**
- 14. VIRI IN LITERATURA**

PRILOGE KONČNEGA POROČILA

- I. ANALIZA ZAKONOV IN PREDPISOV**
- II. ANALIZA PRIPOROČIL IN IZDELANIH STROKOVNIH PODLAG ZA METODOLOGIJO VREDNOTENJA IN MEDSEBOJNE PRIMERJAVE VARIANT**
- III. ANALIZA (IZBORA) IZDELANIH ŠTUDIJ VARIANT ZA RAZLIČNE VRSTE POSEGOV V PROSTOR**
- IV. POROČILO O SODELOVANJU PRI USKLAJEVANJU METODOLOGIJE ŠV PRI PRIPRAVI PRAVILNIKA O DPN**

1. PREDSTAVITEV PROJEKTA

1.1 UVODNO POJASNILO

Raziskovalni projekt **Metodologija vrednotenja in medsebojne primerjave variant v postopkih priprave državnih prostorskih načrtov** je aplikativne narave in predstavlja nadgradnjo uveljavljene metodologije vrednotenja in medsebojne primerjave variantnih rešitev v sklopu priprave državnih prostorskih načrtov (DPN).

Podatki o projektu

Prijava Urbanističnega inštituta Republike Slovenije (UIRS) na javni razpis Javne agencije za raziskovalno dejavnost (ARRS) za raziskovalni projekt V5-1093 »Metodologija vrednotenja in medsebojne primerjave variant v postopkih priprave državnih prostorskih načrtov« (metodologija ŠV) je bila oddana 12. maja 2010.

Obvestilo o rezultatih izbora prijav oziroma o izboru UIRS za izdelavo metodologije je UIRS prejel dne 6. 10. 2010 z obvestilom, da je začetek izvajanja projekta 01. oktober 2010.

Pogodba št. 1000-10-281093 o financiranju in izvajanju projekta med izvajalcem UIRS ter sofinancerjema ARRS in Ministrstvom za okolje in prostor (MOP) je bila podpisana v drugi polovici oktobra 2010.

V pogodbi določen čas trajanja projekta »Metodologija« je od 1. oktobra 2010 do 30. septembra 2011. V pogodbi določen rok oddaje končnega poročila je 10.10. 2011.

Na podlagi podpisane pogodbe je UIRS pripravil program dela, ki ga je 11. novembra 2010 overovil sofinancer MOP.

Okoliščine, ki so vplivale na spremembo vsebine dela in rok oddaje končnega poročila

Do priprave drugega vmesnega poročila o delu 15. marca 2011 je delo potekalo skladno s potrjenim programom dela.

Na spremembo vsebine dela in čas trajanja projekta je vplivala priprava predloga »Pravilnika o vsebini, obliki in načinu priprave državnega prostorskega načrta« (Pravilnik o DPN).

12. oktobra 2010 je bil objavljen nov Zakon o umeščanju prostorskih ureditev državnega pomena v prostor, Ur. list RS št. 80/2010 in 106/10-popr. (ZUPUDPP).

Kot podzakonski akt ZUPUDPP je Ministrstvo za okolje in prostor (MOP) 23. januarja 2011 objavilo osnutek Pravilnika o DPN in pozvalo resorna ministrstva, organe v sestavi ter zainteresirano (strokovno) javnost za pripravo pripomb in predlogov za dopolnitve.

Pripombe je, glede na rezultate dotedanjega dela na projektu Metodologija ŠV prispeval tudi UIRS. Na podlagi poznavanja dosedanje prakse oziroma ugotovljenih dilem in problematike povezane z novim zakonom so dane pripombe predvsem v smeri večje jasnosti in preglednosti vsebine strokovnih podlag v posamezni fazi dela, celovitosti strokovnega dela ter k vsebini gradiv, ki se pripravijo v posameznih fazah postopka priprave DPN.

Glede na obseg in pomen pridobljenih pripomb je v aprilu 2011 začela delovati na Ministrstvu za okolje in prostor, Direktoratu za prostor (MOP DzP) neformalna strokovna skupina za pripravo predloga Pravilnika o DPN, ki so jo poleg predstavnic MOP DzP

sestavljali predstavniki Zbornice za arhitekturo in prostor (ZAPS) in predstavnica UIRS, sodelavka na projektu Metodologija ŠV.

Skladno z dogovorom s sofinancerjem raziskave MOP se je končno poročilo Metodologije pripravljalo sočasno in usklajeno s predlogom Pravilnikom o DPN.

Priprava predloga Pravilnika o DPN je bila zaključena v oktobru 2011.

Pomen vsebinske skladnosti in povezanosti metodologije ŠV in priprave predloga Pravilnika o DPN ter časovna soodvisnost je pogojevala spremembo (ob podpisu pogodbe) določenega roka zaključka projekta. Na podlagi aneksa št. 1 k pogodbi št. 1000-10-281093 se je časovni iztek izvedbe raziskave se podaljšal za en mesec: rok zaključka projekta je 31. oktober 2011, rok oddaje končnega poročila je 10. november 2011.

Sofinancer raziskave MOP je kot dodatno delo potrdil sodelovanje UIRS pri pripravi predloga Pravilnika o DPN in priznal, da se šteje sodelovanje izvajalca Metodologije ŠV pri pripravi Pravilnika o DPN kot nadomestilo za (prvotno predlagano) preveritev predlagane metodologije na izbranem primeru – izdelava državnega prostorskega načrta za Ljubljansko železniško omrežje (LŽV) z naslednjo utemeljitvijo:

- Glede na zastoj pri pripravi študije variant za LŽV predlagana preveritev metodologije v obliki paralelno zastavljenega vrednotenja z izdelovalci DPN v časovnem okviru, določenem za projekt Metodologija ŠV ni bila izvedljiva.
- Zaradi dolgotrajnega postopka priprave pravilnika o DPN s katerim mora biti Metodologija ŠV usklajena, do zaključka projekta (oktober 2011) ni bilo realnih možnosti prvotno predlaganega preverjanja metodologije v praksi (na drugem projektu).
- Preveritev na ravni uresničevanja novih zakonskih določil (na katerih temelji priprava Metodologije ŠV) v praksi je s sofinancerjem MOP dogovorjena ocena rezultatov dela izbora DPN, za katera so se v projektnih nalogah že upoštevala določila ZUPUDPP oziroma priprava ŠV/PIZ.

2. PREDSTAVITEV METODE DELA IN VSEBINE RAZISKOVALNEGA PROJEKTA

Temeljito preučevanje in poznavanje ključnih problemov umeščanja prostorskih ureditev državnega pomena (PUDP) v prostor je nujna podlaga za učinkovito načrtovanje in gradnjo tako z vidika vplivov na prostorski in socialni razvoj, kakor tudi z vidika gospodarske racionalnosti in učinkovitosti. Pravilna odločitev o najustreznejši varianti je tudi ključnega pomena za kakovost in racionalno vodenje nadaljnjega postopka priprave DPN.

Rezultat raziskovalno aplikativnega projekta »Metodologija ŠV« sledi predpisanemu postopku priprave, vrednotenja in medsebojne primerjave variantnih rešitev PUDP. Program dela je oblikovan na podlagi poznavanja pomena pravilne odločitve o najustreznejši rešitvi in dejstva, da noben zakon ali podzakonski predpis s področja urejanja prostora do sedaj ni ustrezno določal vsebine, redosleda in povezovanja strokovnega dela pri vrednotenju in medsebojni primerjavi variant prostorskih ureditev državnega pomena.

Na nazadnje velja tudi opozoriti na dejstvo, da je bil oktobra 2010 objavljen nov Zakon o umeščanju prostorskih ureditev državnega pomena v prostor, Ur. list RS št. 80/2010 in 106/10-popr. (ZUPUDPP), ki je ključnega pomena kot zakonska podlaga za pripravo projekta Metodologija ŠV.

ZUPUDPP določa postopek priprave DPN in okvirno vsebino dokumentacije v posameznih fazah. Podrobnejša vsebina je opredeljena v »Pravilniku o vsebini, obliki in načinu priprave državnega prostorskega načrta« (Pravilnik o DPN – v pripravi).

Pomemben cilj projekta je zagotovitev skladnosti metodologije vrednotenja in medsebojne primerjave variant z novimi zakonom in podzakonskim aktom, kar se je upoštevalo pri sočasni in usklajeni pripravi projekta Metodologija ŠV in Pravilnika o DPN.

Obravnavana Metodologija ŠV se nanaša le na del procesa priprave DPN, določenega v ZUPUDPP in sicer na fazo »odločanja o pripravi DPN« in fazo »načrtovanja variant«.

Pri metodi dela in vsebini predpisanih dokumentov upoštevamo kot izhodišče zakonsko določilo (24. člen ZUPUDPP, 4. alineja):

- če je investitor uporabnik sredstev javnih financ se študija variant (ŠV) šteje kot predinvesticijska zasnova (PIZ) v skladu s predpisi, ki urejajo javne finance.

Kot pravna podlaga s področja javnih financ se pri tem upošteva Uredba o enotni metodologiji za pripravo in obravnavo investicijske dokumentacije na področju javnih financ, Uredba o spremembah in dopolnitvah UEM, Ur. list RS št. 54/2010 (UEM).

Dokument, ki združuje določila prostorske in javno finančne zakonodaje je poimenovan študija variant / predinvesticijska zasnova (ŠV/PIZ).

Skladno z navedenimi zakonskimi določili in izhodišči je metodologija vrednotenja in medsebojne primerjave variantnih rešitev deljena na dve zaključeni fazi:

- Faza A – odločanje o pripravi DPN:
priprava strokovnih podlag in metodologija vrednotenja variantnih rešitev za določitev nabora izvedljivih¹ variant, ki so vhodni podatek za sprejetje sklepa vlade o pripravi DPN.
- Faza B – načrtovanje variant:
priprava projektne dokumentacije za nabor variant (določen s sklepom vlade) in strokovnih podlag za njihovo vrednotenje ter metodologije vrednotenja in medsebojne primerjave, ki se zaključi s predlogom najustreznejše variante.

Predlagana metodologija vrednotenja in medsebojne primerjave variant je osredotočena na zahtevne prostorske ureditve državnega pomena, kjer je potrebna določitev nabora izvedljivih variant kot sestavine pobude in izdelava ŠV/PIZ za pridobitev predloga najustreznejše variante. Za enostavnejše prostorske ureditve državnega pomena se pri pripravi projektne naloge smiselno upošteva priprava enostavnejše ŠV oziroma utemeljitve ene rešitve v fazi odločanja o pripravi DPN.

Program priprave Metodologije ŠV vsebuje naslednje med seboj povezane vsebinske sklope:

- analiza veljavnih relevantnih zakonskih in podzakonskih in drugih predpisov ter literature,
- analiza izdelanih priporočil in strokovnih podlag za metodologijo vrednotenja variant,
- analiza (izbora) izdelanih strokovnih podlag in študij variant za različne vrste posegov v prostor,
- priprava nabora ciljev, meril in kazalnikov za vse vidike vrednotenja v fazi odločanja o pripravi DPN in v fazi ŠV/PIZ,
- priprava metode vrednotenja variant v fazi odločanja o pripravi DPN (faza A),
- priprava metode vrednotenja in medsebojne primerjave variant v fazi ŠV/PIZ (faza B),
- priprava usmeritev za izdelavo strokovnih podlag, nabora variant in ŠV/PIZ za različne vrste in zahtevnosti posegov državnega pomena v prostor,

¹ V tej fazi dela se kot izvedljive štejejo variante, ki so s prostorskega, varstvenega in funkcionalnega vidika ter ob upoštevanju okvime investicijske vrednosti ocenjene kot smiselne in potencialno sprejemljive

- preverjanje rezultatov dela na ravni priprave prostorskih predpisov (predlog Pravilnika o DPN) in tekočih študij variant za DPN,
- predlog rešitev potrebne uskladitve zakonov in/ali podzakonskih aktov zaradi uvajanja nove oziroma nadgrajene metodologije vrednotenja,
- usmeritve za nadaljnje delo.

Kot izhodišče za vrednotenje in medsebojno primerjavo variant smo upoštevali:

- vrednotenje po vseh zakonsko določenih vidikih: prostorski, varstveni, funkcionalni, ekonomski vidik v fazi odločanja o pripravi DPN in v fazi ŠV/PIZ z upoštevanjem različnih ravni strokovnih podlag in s tem povezane podrobnosti vrednotenja;
- osrednja pozornost je dana sinteznemu vrednotenju in primerjavi variant v fazi ŠV/PIZ, ki zahteva temeljito vsebinsko nadgradnjo v dosednji praksi uveljavljene metode; opozoriti velja, da je sintezno vrednotenje smiselno le v fazi ŠV/PIZ; v fazi odločanja o pripravi DPN je pomembno pripraviti predlog izvedljivih variant, medsebojna primerjava v tako zgodnji fazi priprave DPN, ko še niso izdelane vse oziroma dovolj podrobne strokovne podlage in pridobljeni vsi potrebni podatki, ni smiselna oziroma je lahko tudi zavajajoča;
- kot sestavina vrednotenja in primerjave variant se v fazo »odločanja o pripravi DPN« (nabor variant za vrednotenje v študiji variant) in fazo »načrtovanja variant« (vrednotenje in medsebojna primerjava variant s predlogom najustreznejše variante) vključi tudi vidik »sprejemljivosti v lokalnem okolju«, kar pomeni vključevanje javnosti s ciljem pridobitve in smiselnega upoštevanja predlogov in pobud ter doseganja večje sprejemljivosti in legitimnosti predlaganih rešitev.

Osnovno izhodišče za pridobitev kakovostnih rezultatov dela je, da v vseh obravnavanih fazah (oziroma v celotnem postopku priprave DPN) pripravlja strokovne podlage, vrednotenje in primerjavo variant ter ostale strokovne aktivnosti usposobljena skupina strokovnjakov z vseh – za načrtovano prostorsko ureditev pomembnih – področij, ki jo vodi prostorski načrtovalec v skladu s predpisi s področja urejanja prostora.

3. PRIČAKOVANI REZULTATI

Cilji, določeni v razpisu ARRS št. 430-36/2010-42, 13. 04. 2010 za temo št. 5.12.3:

1. predlog metode vrednotenja in medsebojne primerjave variant v postopkih umeščanja državne infrastrukture v prostor, ki nadgrajuje obstoječo metodologijo, vključno z vključevanjem javnosti v postopke priprave prostorskih načrtov za velike infrastrukturne projekte;
2. preveritev predlagane metode na izbranem primeru,
3. predlog rešitev potrebne uskladitve zakonodaje s področja prostorskega načrtovanja, varovanja okolja in javnih financ zaradi uvajanja nove metode vrednotenja.

Ad.1. Osnovi cilj in namen naloge je dosežen s predlogom metodologije, ki bo podlaga za

- pripravo nabora izvedljivih variantnih rešitev, kot vhodnega podatka za sprejem sklepa Vlade RS o začetku priprave DPN (faza odločanja o pripravi DPN);
- pripravo študije variant – predinvesticijske zasnove (ŠV/PIZ), ki vsebuje celovito in transparentno vrednotenje in medsebojno primerjavo variantnih rešitev v postopkih umeščanja državne infrastrukture oziroma vseh vrst ureditev državnega pomena v prostor tako, da se upoštevajo predpisi s prostorskega in finančnega področja;
- metodologija ŠV predstavlja nadgradnjo že izdelanih priporočil in metodoloških zasnov in pozitivne prakse z upoštevanjem potrebnih dopolnitev, ki izhajajo iz analize dosedanje prakse in novjših metod vrednotenja ter novih zakonskih določil (ZUPUDPP in Pravilnik o DPN).

Ad 2. V programu dela je predlagana preveritev predlagane metode dela na testnem primeru – pripravi državnega prostorskega načrta za Ljubljansko železniško vozlišče (LŽV). Glede na spremenjene okoliščine dela², se je preverjanje metode dela na testnem primeru nadomestilo s preverjanjem, nadgrajevanjem in vključevanjem rezultatov raziskovalnega projekta v člene Pravilnika o DPN, ki se je pripravljala sočasno s projektom Metodologija ŠV. Poleg preveritev metodologije na ravni priprave novih zakonskih določil je kot sestavina projekta Metodologija ŠV pripravljena ocena rezultatov dela na tekočih projektih DPN, za katera so se v projektnih nalogah že upoštevala določila ZUPUDPP oziroma priprava ŠV/PIZ:

Ad 3. Na podlagi rezultatov opravljenega dela so ugotovljene in predlagane potrebne spremembe veljavnih zakonskih predpisov zaradi uvajanja nove metode vrednotenja in primerjave variant.

Metoda vrednotenja in primerjave variantnih rešitev se bo uporabljala pri izdelavi vseh državnih prostorskih načrtov. Smiselna uporaba bo možna tudi pri vrednotenju in primerjavi variantnih rešitev na ravni občinskih prostorskih načrtov.

File: CRP_ŠV_uvod&povzetek2011.doc

² Glede na zastoj pri pripravi ŠV za LŽV predlagana preveritev metodologije v obliki paralelno zastavljenega vrednotenja z izdelovalci ŠV v časovnem okviru, določenem za projekt Metodologija ŠV ni bila izvedljiva.

2. PROSTORSKE UREDITVE DRŽAVNEGA POMENA ZA KATERE SE IZDELUJEJO ŠTUDIJE VARIANT

2.1 ZAKONSKA DOLOČILA

Zakon o umeščanju prostorskih ureditev državnega pomena v prostor (ZUPUDPP) določa v 2. členu (povzemamo):

Prostorske ureditve državnega pomena (PUDP) so prostorske ureditve, ki so zaradi svojih gospodarskih, socialnih, kulturnih in varstvenih značilnosti ob upoštevanju ciljev prostorskega načrtovanja pomembne za prostorski razvoj Republike Slovenije.

PUDP se praviloma načrtujejo v variantah, tako glede njihove lokacije, kot glede tehnično-tehnoloških rešitev.

PUDP načrtuje država in sicer za področja:

- cestne infrastrukture,
- železniške infrastrukture,
- infrastrukture zračnega prometa,
- infrastrukture pomorskega in rečnega prometa,
- mejnih prehodov,
- prometnih terminalov,
- energetske infrastrukture za oskrbo z električno energijo,
- energetske infrastrukture za oskrbo z zemeljskim plinom in nafto,
- jedrskih objektov,
- rudarstva,
- javnega komunikacijskega omrežja in komunikacijskega omrežja državnih organov,
- varstva okolja,
- meteorologije,
- vodne infrastrukture,
- obrambe države in
- varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami.

PUDP so tudi prostorske ureditve na:

- območju vodnega zemljišča morja,
- zavarovanih območjih ohranjanja narave in
- zavarovanih območjih kulturnih spomenikov.

2.2 IZHODIŠČA ZA PRIPRAVO METODOLOGIJE ZA VREDNOTENJE IN MEDSEBOJNO PRIMERJAVO VARIANT V POSTOPKIH PRIPRAVE DRŽAVNIH PROSTORSKIH NAČRTOV

1. Kdaj so potrebne izdelave študij variant (ŠV) PUDP v postopku priprave DPN

V ZUPUDPP opredeljene PUDP se nanašajo na zelo raznolike projekte oziroma ureditve tako z vidika vrste dejavnosti kakor tudi z vidika zahtevnosti posega v prostor (velikost fizičnega posega, problematika umestitve v prostor zaradi vplivov na bivalno in naravno okolje, sprejemljivosti na lokalni ravni...).

Metodologija za vrednotenje in medsebojno primerjavo variant v postopkih priprave državnih prostorskih načrtov (metodologija ŠV) mora biti okvirno izhodišče za

vrednotenje vseh vrst PUDP (npr. od odseka AC do rekonstrukcije podvoza regionalne ceste).

Razumljivo je, da v metodologiji ŠV ni mogoče predpisati podrobne vsebine za celoten spekter DPN za katere se izdelajo ŠV, ki morajo biti od primera do primera različno obsežne in prilagojene dejanskemu problemu.

Vprašanje vsebine strokovnih podlag za utemeljitev najustreznejše variante ali ene rešitve (oziroma ali je potrebna izdelava ŠV in njen vsebinski okvir) je treba določiti za vsako PUDP v fazi odločanja o pripravi DPN na podlagi predhodnih študij oziroma zasnov rešitev, ki jih predloži pobudnik. Upošteva se vrsta projekta, obsega, pomen, problematika umestitve v prostor itd.. Podrobnejša vsebina, se določi na podlagi vsebinjenja (scoping), ki ga je potrebno opraviti pred razpisom strokovnih podlag za ŠV oziroma za utemeljitev ene rešitve.

2. Vrste in problematika PUDP za katere se v postopku priprave DPN izdelajo ŠV

Kot eno od osnovnih izhodišč za pripravo metodologije ŠV raznolikih PUDP v postopkih priprave DPN je pomembno izpostaviti predvsem naslednje specifične razlike med PUDP:

- (1) vrednotenje in medsebojna primerjava variantnih lokacij PUDP (trase, objekti, območja...);
- (2) vrednotenje in medsebojna primerjava variant PUDP za katere je lokacija (vsaj okvirno) že določena v predhodnih strateških in razvojnih dokumentih;
- (3) vrednotenje in medsebojna primerjava variant PUDP kjer so variante izključno tehnično-tehnološke ali tehnično-operativne narave (npr. sanacija ogroženih območij, sanacija po naravnih nesrečah, obramba države...).

3. Vrednotenje in primerjava variantnih lokacij PUDP

Tovrstne ŠV so praviloma najbolj kompleksne, saj imajo variante (lahko) vplive na regionalni in lokalni ravni, različni so učinki na prostorski, varstveni, funkcionalni, ekonomski vidik, gospodarsko, socialno in kulturno okolje.

V to skupino sodijo predvsem naslednje PUDP(iz 2. člena ZUPUDPP):

(1) Cestna in železniška infrastruktura: obravnavajo se variantne trase in praviloma tudi spremljajoči objekti. Prometni sistemi so že določeni na ravni strateških načrtov in nacionalnih razvojnih programov (NRP), v postopku priprave DPN se vrednotijo in primerjajo variante posameznih odsekov. Kompleksnost ŠV je odvisna od pomena in velikosti PUDP (od meddržavnih povezav do manjših rekonstrukcij na državnih omrežij). Odvisno od zahtevnosti projekta se določi tudi podrobna vsebina vrednotenja in primerjave na ravni ŠV (ali je potrebno celovito vrednotenje po vseh vidikih, ali so variante dejansko podvariante / optimizacije / variacije brez bistvenih vplivov na širši prostor.

(2) Energetska infrastruktura za oskrbo z električno energijo: obravnavajo se variantne trase daljnovodov visoke napetosti (novogradnja, rekonstrukcija). Sistem oskrbe in učinki izboljšave oskrbe z električno energijo (na vseh ravneh) so utemeljeni s strateškimi načrti in NRP, programi rekonstrukcij in vzdrževanja ipd. Tehnično-tehnološka izvedljivost, varnost, funkcionalnost in racionalnost projekta je določena s projektno dokumentacijo, ki je podlaga za izdelavo ŠV. Poudarek vrednotenja vplivov

variant je na lokalni ravni (prostorski in varstveni vidik, vse bolj je pomembna sprejemljivost v lokalnem okolju). Pri sinteznem vrednotenju se upoštevajo vsi zakonsko določeni vidiki vrednotenja in primerjave, projektno se preverijo predlagane optimizacije / spremembe trase ter upoštevajo pri vrednotenju s tehnično-tehnološkega (funkcionalnega) in ekonomskega vidika.

(3) Energetska infrastruktura za oskrbo z zemeljskim plinom in nafto: obravnavajo se variantne trase plinovodov / naftovodov. Sistem in utemeljitev oskrbe so utemeljeni s strateškimi in (nacionalnimi) razvojnimi programi, tehnično-tehnološka izvedljivost, varnost, funkcionalnosti in racionalnost projekta je določena s projektno dokumentacijo, ki je podlaga za izdelavo ŠV. Za izdelavo ŠV velja isti princip kot za energetska infrastrukturo.

(4) Komunikacijska omrežja in komunikacijska omrežja državnih organov: bolj kot potek komunikacijskih vodov so z vidika umeščanja v prostor problematične lokacije anten, oddajnikov, telekomunikacijskih stebrov in drugih objektov. S tehnično-tehnološkega vidika se določijo optimalne lokacije teh naprav, večji problem kot fizična umestitev v prostor je usklajevanje na ravni sprejemljivosti v ožjem lokalnem okolju (težko merljiv dejanski vpliv na zdravje, psihološki vidik odnosa do »tujka« v bivalnem okolju). Bolj kot »klasična« ŠV za celotno omrežje je v teh primerih potrebno podrobno usklajevanje vsake lokacije – sestavine sistema na lokalni ravni in na tej ravni upoštevanje možnih odstopanj, ki jih dopušča obratovanje sistema. Izdelava ŠV je smiselna v primeru tehnično-tehnoloških možnosti gradnje pomembnejših objektov na različnih lokacijah.

4. Vrednotenje in primerjava variant PUDP za katere je lokacija že določena v oziroma zaradi tehnoloških in lokacijskih pogojev variante niso možne

V strateških dokumentih NRP in drugih aktih na ravni države so določene lokacije posameznih objektov in ureditev državnega pomena za katere zaradi tehnično-tehnoloških, funkcionalnih in drugih omejitev niso možne oziroma smiselne variantne lokacije. Lokacije in zasnove rešitev za tovrstne PUDP so utemeljene s predhodnimi študijami, raziskavami in drugimi strokovnimi podlagami, tehnično-tehnološka izvedljivost, varnost, funkcionalnosti in racionalnost projekta je določena s projektno dokumentacijo, ki je podlaga tudi za ŠV.

Na ravni ŠV so predmet vrednotenja in primerjave (odvisno od vrste PUDP) variantne možnosti programsko razvojnih, funkcionalnih, urbanistično oblikovalskih in drugih rešitev PUDP na konkretni lokaciji, vrednotijo se predvsem vplivi na lokalni ravni (prostorski in varstveni vidik v vplivnem območju, funkcionalni vidik z vidika pozitivnih in negativnih vplivov na obstoječe in načrtovane prostorske ureditve, gospodarski in socialni razvoj, sprejemljivost v lokalnem okolju).

Možne predlagane spremembe se nanašajo na ureditve znotraj območja PUDP oziroma na manjše spremembe prvotno določenega območja (obsega) lokacije, ureditve v vplivnem območju (priključki na javno infrastrukturo, sanacijski ukrepi itd.). Predlagane spremembe oziroma optimizacije na podlagi tega vrednotenja se tehnično preveri ter ponovno oceni s tehnično-tehnološkega (funkcionalnega) in ekonomskega vidika.

Odvisno od ugotovljenih razlik med (pod)variantami / optimizacijami / variacijami pričakovanih različnih vplivov in učinkov se določi, ali je izdelava celovite ŠV dejansko potrebna ali se (pod)variante vrednotijo in medsebojno primerjajo le na podlagi nabora relevantnih ciljev, meril in kazalnikov. Možno je tudi utemeljiti, da (zaradi minimalnih

razlik med (podvariantami) vrednotenje in medsebojna primerjava variant ni potrebna in, da se ta nadaljnje delo utemelji ena rešitev.

V to skupino sodijo predvsem PUDP (iz 2. člena ZUPUDPP):

(1) Energetska infrastruktura za oskrbo z električno energijo: lokacije objektov za proizvodnjo električne energije s spremljajočimi ureditvami so določene na strateški ravni oziroma z NRP. Na ravni ŠV se (smiselno) vrednotijo in primerjajo možne variantne ureditve / širitve / rekonstrukcije na obstoječi ali znani lokaciji oziroma v njihovih vplivnih območjih. Regionalne razdelilne postaje (RTP) so tesno vezane na lokacije virov energije in distribucijsko omrežje oziroma tehnično-tehnološke rešitve za katere ni pričakovati variantnih možnosti v obsegu, ki utemeljuje izdelavo ŠV v postopku priprave DPN.

(2) Energetska infrastruktura za oskrbo z zemeljskim plinom in nafto: lokacije objektov za proizvodnjo in shranjevanje energentov so določene na podlagi širšega (mednarodnega) sistema proizvodnje in shranjevanja. Vrednotenje na ravni ŠV – glej energetska infrastrukturo.

(3) Infrastruktura zračnega prometa: sistem letališč na državni ravni je že določen oziroma izveden, na ravni ŠV se vrednotijo in primerjajo možne variantne ureditve / širitve / rekonstrukcije na znani lokaciji oziroma v vplivnem območju.

(4) Infrastruktura pomorskega prometa: velja isto kot za zračni promet.

(5) Infrastruktura rečnega prometa:

Opomba: v zvezi s plovnostjo rek, pristanišči oziroma terminali izdelane študije še ne zagotavljajo zadostne podlage, da bi lahko ocenjevali potrebo za preverjanje variantnih možnosti na ravni ŠV.

(6) Mejni prehodi: mejni prehodi so določeni na ravni meddržavnih dogovorov, vezani so na obstoječe ali načrtovane nove komunikacije. Variante se lahko pripravijo oziroma vrednotijo in med seboj primerjajo na ravni prostorske / arhitekturne / krajinske ureditve (tudi z javnim natečajem) ali na ravni programskih in prostorsko-funkcionalnih ureditev na platu in v neposredni okolici.

(7) Prometni terminali: prometni terminali državnega pomena so tesno povezani s prometnimi sistemi, ki pogojujejo njihovo lokacijo, prometni in gospodarski tokovi pa vplivajo na upravičenost in faznost njihovega urejanja. Lokacija (možnega) novega prometnega terminala se določi na podlagi navedenih lokacijskih faktorjev na ravni strateških strokovnih študij, manj pa z vrednotenjem in primerjavo variantnih lokacij na ravni DPN. Enako kot za ostale PUDP pričakujemo, da se na ravni ŠV vrednotijo in primerjajo možne variantne ureditve / širitve / rekonstrukcije na obstoječi ali znani lokaciji oziroma v njihovih vplivnih območjih.

(8) Gospodarske cone: gospodarske cone državnega pomena izhajajo iz sprejetih strateških usmeritev, lokacijski pogoji so tesno povezani s prometnimi sistemi, gospodarsko, družbeno in stanovanjsko infrastrukturo, gospodarskim razvojem, ekonomsko-socialno strukturo in kadrovskimi potenciali... Predpostavljamo, da se lokacija nove gospodarske cone državnega pomena določi na podlagi navedenih lokacijskih faktorjev na ravni strateških strokovnih študij ter, da veljajo za izdelavo ŠV iste predpostavke kot za prometne terminale.

Opomba: V primeru, da se na ravni države primerjajo nove variantne lokacije prometnih terminalov in gospodarskih con na podlagi ŠV, se le-te izdelajo z upoštevanjem celovitih (predhodno navedenih) relevantnih vidikov vrednotenja na

strateški ravni. Na tej ravni določena lokacije so podlage za začetek priprave pobude za DPN za konkretno lokacijo.

(9) Jedrski objekti: za jedrske objekte veljajo zelo zahtevni in specifični lokacijski pogoji tako, da je potrebno variantne možne lokacije (v primeru gradnje dodatnih jedrskih objektov oziroma odlagališč ter sanacije obstoječih objektov) izključno obravnavati in določiti na ravni interdisciplinarne strokovne skupine. Enako kot za ostale PUDP pričakujemo, da se na ravni ŠV lahko vrednotijo in primerjajo možne variantne ureditve / širitve / rekonstrukcije na obstoječi ali znani lokaciji oziroma v njihovih vplivnih območjih.

(10) Rudarstvo: Odpiranje novih podzemnih in površinskih kopov zahteva predhodne strateške odločitve in na njih temelječe raziskave. Možne variantne lokacije se ne preverjajo na ravni ŠV. Enako kot za ostale PUDP pričakujemo, da se na ravni ŠV vrednotijo in primerjajo možne variantne ureditve / širitve / rekonstrukcije na obstoječi ali znani lokaciji oziroma v njihovih vplivnih območjih.

Opomba: Na ravni ŠV se smiselno vrednotijo in primerjajo različne lokacije za stranski odvoz materiala za urejanje nasipov in drugih velikih zemeljskih del povezanih z PUDP (zaščita pred poplavami, nasipi vodnih akumulacij...). V tem primeru se za variantne možnosti pridobivanja nasipnega materiala (poleg ocene primernosti kvalitete materiala, možnosti prevozov, načina sanacije itd.) vrednoti tudi posredni in neposredni vplivi na prostor in okolje ter na sprejemljivost posega v lokalnem okolju. Variantne lokacije območij stranskih odvozov materiala je možno vrednotiti v sklopu variant PUDP za katerih gradnjo se material potrebuje ali se obravnavajo kot posebna ŠV.

(11) Vodna infrastruktura – zaščita pred poplavami: podlaga za zaščito pred poplavami so celovite strokovne študije, ki dopuščajo omejene možne variantnih ureditev učinkovite zaščite. Na ravni ŠV mora biti (ob upoštevanju tehnoloških pogojev celovitih ureditev) poudarek dela na ugotavljanju ključnih problemov – vplivov na grajeno in naravno okolje, sprejemljivost v lokalnem okolju z ugotavljanjem prednosti in slabosti posameznih rešitev ter možnih omilitov, ki se obvezno preverijo na tehnološki ravni.

(12) Vodna infrastruktura – gradnja akumulacijskih jezer: zaježitve za hidroelektrarne se obravnavajo v sklopu celovitih ureditev za energetski objekt, lokacija je določena na podlagi tehnoloških pogojev, variantne rešitve so lahko pri oblikovanju zaježitve (površina, višina nasipov, ureditve v vplivnem območju...). Za vrednotenje in primerjavo možnih variant na ravni ŠV velja isto kot pri zaščiti pred poplavami.

(13) Vodna infrastruktura – gradnja večnamenskih akumulacij: lokacije zaježitev za oskrbo z vodo so določene na podlagi tehnoloških pogojev. Variantne rešitve povezane z različnimi (s tehnološkega vidika primernimi) lokacijami se praviloma rešujejo že na strateški ravni. Za vrednotenje in primerjavo možnih variant na ravni ŠV velja isto kot pri zaščiti pred poplavami.

5. Vrednotenje in primerjava variant za ostale PUDP

V to skupino uvrščamo specifične PUDP s področja varstva pred nesrečami, obrambe države, sanacije prostora po naravnih nesrečah itd. Za tovrstne PUDP je možna priprava variantnih rešitev, vendar so le-te izključno tehnološke in tehnično-operativne narave, presoja izvedljivosti in učinkovitosti variant je v pristojnosti (za konkreten primer usposobljene) stroke vrednotenje po vseh (z ZUPUDPP) predpisanih vidikih v tovrstnih primerih ni smiselna.

V to skupino sodijo predvsem PUDP (iz 2. člena ZUPUDPP):

- obrambo države,
- meteorološko infrastrukturo,
- sanacijo ogroženih območij (plazovi...),
- urejanje vodotokov (zaščitna in vzdrževalna dela, sanacija po poplavah...)
- sanacijo naravnega in grajenega okolja po poplavah,
- sanacijo kontaminiranih in drugih degradiranih območij,
- sanacijo in urejanje območij naravnih vrednot in kulturne dediščine

Smiselna izdelava ŠV se oceni v primerih variantnih možnih programov in podrobnejših prostorskih ureditev. Skladno z vrsto in problematiko se najustreznejša varianta utemelji s strateško študijo variant ali s študijo variant v postopku priprave DPN.

2.3 IZHODIŠČA IN USMERITVE ZA PRIPRAVO STROKOVNIH PODLAG ZA VREDNOTENJE IN MEDSEBOJNO PRIMERJAVO VARIANT

1. *Ravni priprave strokovnih podlag in dokumentov za odločanje o pripravi DPN*

Strateška raven

- Na podlagi raziskav ter drugih strokovnih podlag in podatkov se izdelajo zasnove sistemov prometne in javne gospodarske infrastrukture in vseh dejavnosti, ki so zaradi svojih gospodarskih, socialnih, kulturnih in varstvenih značilnosti pomembne za prostorski razvoj Republike Slovenije in tudi predmet prostorskega načrtovanja na državni ravni.
- Na podlagi izdelanih strokovnih podlag se na strateški ravni (strateške študije) vrednotijo in medsebojno primerjajo možne variante posameznih ureditev. Rezultati strateških primerjav morajo biti podlaga za pripravo in sprejetje prostorskega načrta Slovenije, sektorskih razvojnih strategij, nacionalnih razvojnih načrtov itd. Če v fazi priprave teh gradiv zasnova posameznih sistemov in drugih ureditev državnega pomena ni v zadostni meri strokovno podprta, se opredeli kot naloga, ki se rešuje v kasnejši fazi, vsekakor pa na strateški ravni.
- Skladno s strateškimi dokumenti (državni nacionalni programi in programih vzdrževanja in rekonstrukcije objektov idr.) se določi postopnost izvajanja izgradnje in rekonstrukcije posameznih sistemov / ureditev, kar je podlaga za pristop k pripravi pobude za izdelavo DPN.
- Strokovna podlaga za pristop k pripravi pobude so zasnove rešitev PUDP (ali vsaj okvirni način reševanja problema) praviloma v variantah (izhodiščne variante).
- Izhodiščne variante (zasnova rešitev ali vsaj okvirni način reševanja problema) so izdelane na podlagi strateških študij ali drugih strokovnih podlagah za pripravo nacionalnih strategij, razvojnih programov, programov rekonstrukcije in vzdrževanja GJI državnega pomena itd.
- Pobudnik lahko predloži kot izhodišče za pripravo pobude eno rešitev, v postopku priprave pobude pa se (po potrebi) oblikujejo dodatne možne variante, ki se vrednotijo in primerjajo v postopku priprave ŠV. V tem postopku je tudi možna utemeljitev ene rešitve, ki je podlaga za pripravo osnutka DPN (brez predhodne izdelave ŠV).

Raven priprave državnih prostorskih načrtov (DPN)

- Pobuda za pripravo DPN mora biti skladna s z državnimi akti in programi na katerih temelji.

- V fazi odločanja o DPN oziroma ob v postopku priprave pobude se določijo izhodišča za metodo in vsebino vrednotenja in primerjave variant.
- Pri zasnovi metodologije ŠV se upošteva predvsem:
 - ali je lokacija za PUDP že določena, ali so smiselne variante PUDP na tej lokaciji;
 - ali se išče najustreznejša lokacija (trasa, območje) na podlagi že izdelanih in dopolnjenih strokovnih podlag;
 - ali glede na vrsto PUDP v postopku priprave DPN vrednotenje variantnih možnosti na ravni ŠV ni smiselno oziroma potrebno.
- V fazi odločanja o pripravi DPN (priprava pobude, pridobitve in analize smernic ter sklep vlade o pripravi DPN) se predložene izhodiščne variante vrednotijo, dopolnijo, predlagajo nove variante oziroma pripravi nabor variant, ki se vrednoti in medsebojno primerja na ravni ŠV.
- V fazi odločanja o pripravi DPN je tudi možno zaključiti, da se PUDP v nadaljnjem postopku ne obravnava v variantah, obrazloži in utemelji se ena rešitev. Utemeljena rešitev se ovrednoti po vseh vidikih, ki so v ZUPUDPP določeni za pripravo ŠV.

2. Usmeritve za pripravo strokovnih podlag za ŠV

- (1) CRP »Metodologija vrednotenja in medsebojne primerjave variant v postopkih priprave državnih prostorskih načrtov« (metodologija ŠV) se, kot pove že naslov projekta, nanaša na raven priprave DPN.
- (2) PUDP za katero je dana pobuda za izdelavo DPN mora biti skladna s predhodno sprejetimi strateškimi in razvojnimi akti in programi na državni / regijski ravni ter utemeljena s ciljem PUDP in načinom reševanja problema.
- (3) Na ravni predhodnih strateških študij in pri zasnovi variant se upoštevajo cilji celovitega načrtovanja ter (globalni ravni ustrezna) merila in kazalniki za njihovo vrednotenje. To pomeni, da mora temeljne razvojne cilje in cilje izvedbe ter umestitve PUDP v prostor pobudnik / investitor upoštevati na »strateški ravni« pri določitvi načina reševanja problema ter (temu ustrezni) pripravi izhodiščnih variant.
- (4) Metoda in vsebina vrednotenja variant za fazo odločanja se pripravi skladno s vrsto in značilnostjo PUDP ter velikostjo oziroma pričakovanimi vplivi njene ureditve. Možen zaključek v tej fazi je, se PUDP v nadaljnjem postopku ne obravnava v variantah, obrazloži in utemelji se ena rešitev.
- (5) Če se v fazi odločanja o pripravi DPN ugotovi, da predlagana PUDP ni v zadostni meri strokovno podprta, se izdelava strateške študije ali druge ustrezne strokovne podlage za pripravo pobude opredeli kot naloga pobudnika (pristojnega ministrstva ali drugih investorjev), ki se izdela in potrdi na državni / strateški ravni pred nadaljevanjem postopkov v fazi odločanja o pripravi DPN.
- (6) Predlog variant, ki se vrednotijo in primerjajo na ravni ŠV se določi v postopku odločanja o pripravi DPN (priprava in obravnava pobude – smernice – pripombe občin in javnosti – analiza smernic – prostorska konferenca). Potrjene so s sklepom vlade.
- (7) Priprava strokovnih podlag za fazo ŠV je določena v sklepu vlade: vsebina je opredeljena na podlagi rezultatov faze odločanja o pripravi DPN. V postopku izdelave ŠV se pri podrobnejšem vrednotenju in javni obravnavi variant praviloma izpostavijo problemi in predlogi izboljšav posameznih ureditev, ki se preverijo z dodatnimi strokovnimi podlagami.

3. FAZA A: ODLOČANJE O PRIPRAVI DRŽAVNEGA PROSTORSKEGA NAČRTA

3.1 PRAVNA PODLAGA

Zakon o umeščanju prostorskih ureditev državnega pomena v prostor, Ur. list RS št. 80/10, 106/10-popr. (ZUPUDPP) določa za fazo odločanja o pripravi državnega prostorskega načrta (DPN) naslednje postopke oziroma izdelavo naslednjih gradiv:

- pobuda,
- k pobudi se pridobijo smernice nosilcev urejanja prostora, podatki in predlogi javnosti; pristojno ministrstvo odloči ali je treba za poseg v prostor izvesti postopek celovite presoje vplivov na okolje (CPVO),
- analiza smernic, podatkov in predlogov javnosti (analiza smernic),
- prostorska konferenca,
- sklep o pripravi DPN,
- učinki sklepa o pripravi DPN (začasni ukrepi za zavarovanje prostora).

Pri vsebini in postopku priprave gradiv v fazi odločanja o pripravi DPN se v primeru, ko je investitor uporabnik sredstev javnih financ upošteva, da vsebuje pobuda tudi predpisano vsebino dokumenta identifikacije investicijskega projekta (DIIP) oziroma nadomešča DIIP. Kot pravno podlago s področja javnih financ se pri pripravi dokumenta »pobuda/DIIP« smiselno upošteva Uredbo o spremembah in dopolnitvah uredbe o enotni metodologiji za pripravo in obravnavo investicijske dokumentacije na področju javnih financ, Ur. list RS 54/2010 (UEM).

3.2 IZHODIŠČA ZA PRIPRAVO METODOLOGIJE VREDNOTENJA VARIANT V FAZI ODLOČANJA O PRIPRAVI DPN

Na podlagi določil ZUPUDPP je fazi odločanja o pripravi DPN, predvsem pa pripravi pobude dana bistveno večja teža v primerjavi z dosedanjimi predpisi in uveljavljeno prakso priprave študij variant.

Ta faza dela je pomembna predvsem zaradi naslednjih vidikov:

- preverjanje možnih variantnih rešitev prostorske ureditve in izločitev nesprejemljivih in neizvedljivih variant pred pripravo pobude,
- sočasna priprava prostorske in investicijske dokumentacije, pravočasno soočanje vseh vidikov, ki so relevantni za pripravo nabora sprejemljivih osnovnih variant

Za pripravo metodologije za vrednotenje variant v fazi odločanja o pripravi DPN so relevantne aktivnosti, ki potekajo pred prostorsko konferenco in sprejetjem sklepa o pripravi DPN in se nanašajo na

- pregled vsebine strokovnih podlag, s katerimi razpolaga pobudnik / investitor oziroma jih predloži kot podlago za začetek postopka priprave DPN: cilji PUDP, zasnova možnih rešitev (izhodiščne variantne) PUDP, skladnost PUDP s strateškimi cilji in strateškimi / razvojnimi dokumenti na nacionalni / regionalni ravni itd.;
- na podlagi pregleda vsebine predloženih strokovnih podlag se (po potrebi) predlaga pobudniku / investitorju izdelava dodatnih strokovnih podlag za utemeljitev predlagane PUDP;
- pridobitev javno dostopnih podatkov in strokovnih podlag za vrednotenje izhodiščnih variant (predhodna analiza);

- pripravo predloga izvedljivih variant¹ za pripravo pobude: predlog variant, ki se (zaradi nesprejemljivih vplivov) izločijo iz nadaljnje obravnave, predlog optimizacije izhodiščnih variant, predlog novih variant na podlagi, predlog izdelave dodatnih strokovnih podlag (tehnična preveritev predlagane optimizacije in novih variant, strokovne podlage za vrednotenje sprejemljivosti posameznih vplivov
- analizo smernic.

3.3 STROKOVNE PODLAGE ZA PRIPRAVO POBUDE

Idejne rešitve možnih variant PUDP (izhodiščne variante) predloži investitor/pobudnik, lahko tudi druge zainteresirane pravne in fizične osebe (glej tudi poglavje 2.3 Izhodišča in usmeritve za pripravo strokovnih podlag za vrednotenje in medsebojno primerjavo variant).

V fazi odločanja o pripravi DPN je stopnja tehnične obdelave variant manj podrobna kot v nadaljnjih fazah priprave DPN.

Vse izhodiščne variante morajo biti tehnično / tehnološko izvedljive. Tehnične rešitve prostorskih ureditev so lahko tudi na različni stopnji podrobnosti obdelave, pomembno je, da se na podlagi razpoložljivih podatkov in strokovnih podlag lahko določi njihova izvedljivost in ustreznost s prostorskega in varstvenega (okoljskega) vidika.

3.4 METODA PRIPRAVE PREDHODNE ANALIZE VARIANT

V fazi odločanja o pripravi DPN je vrednotenje izhodiščnih variant (predhodne analize) v primerjavi s študijo variant manj podrobno.

Cilj priprave predhodne analize je priprava predloga izvedljivih variant. Predhodna analiza variant se izvede na podlagi razpoložljivih, javno dostopnih podatkov.

Poudarek dela na ravni predhodne analize je ugotavljanje sprejemljivosti variant pri umeščanju v prostor, torej na vrednotenju s prostorskega in varstvenega vidika.

Tehnično-tehnološka izvedljivost variant mora biti zagotovljena že na ravni idejne rešitve. Opredelitev stroškov projekta oziroma PUDP in ocena upravičenosti glede na cilje načrtovane PUDP se pripravi v skladu s predpisi, ki urejajo javne finance.

Za pripravo predhodne analize vrednotenja variant je potrebno

- opredeliti cilje celovitega prostorskega razvoja in varstva okolja, s katerimi se uskladijo cilji PUDP,
- določiti metodo vrednotenja skladno z značilnostjo, vrsto in problematiko vsake obravnavane PUDP,
- pridobiti vse razpoložljive javno dostopne podatke in strokovne podlage;
- pripraviti (za raven obdelave) relevanten nabor področij, ciljev, meril in kazalnikov ter določitev njihovega pomena pri vrednotenju izhodiščnih variant (scoping).

Na ravni predhodne analize se za vsako obravnavano varianto ugotovijo ali ocenijo ter predstavijo možnosti in omejitve v prostoru, upoštevajoč razvojna in varstvena izhodišča ter izpostavijo pričakovani problemi pri umeščanju v prostor.

¹ V tej fazi dela se kot izvedljive štejejo variante, ki so s prostorskega, varstvenega in funkcionalnega vidika ter ob upoštevanju okvirne investicijske vrednosti ocenjene kot smiselne in potencialno sprejemljive

Rezultat predhodne analize je obrazložitev in utemeljitev predloga (pogojno) izvedljivih variant. Lahko se utemelji tudi predlog ene izvedljive strokovne rešitve, če variante niso smiselne.

V predhodni analizi se v zvezi s predlogom (pogojno) izvedljivih variant opozori na pričakovane probleme, predlagajo se preveritve na podlagi dodatnih strokovnih podlag in/ali ekspertnega mnenja. Izvedljivost variant se v tem primeru lahko ugotavlja v fazi analize smernic, lahko tudi v fazi priprave študije variant.

3.5 VSEBINA PREDHODNE ANALIZE VARIANT KOT SESTAVINA POBUDE

Skladno z ZUPUDPP se v fazi odločanja k pobudi pridobijo smernice nosilcev urejanja prostora ter predlogi javnosti in občin.

Predlog (pogojno) izvedljivih osnovnih variant predloži investitor/pobudnik gradivu za pobudo (vsebina pobude je v prilogi tega poglavja).

Gradivu za pripravo pobude oziroma pridobitev smernic so priložene tudi grafične priloge in sicer idejne rešitve predlaganih (pogojno) izvedljivih variant.

V tej fazi dela se določi območje vsake variante z upoštevanjem razpoložljivih podatkov in stopnje obdelave idejnih rešitev, ki vključuje:

- območje, potrebno za izvedbo PUDP,
- območje, znotraj katerega morajo nosilci urejanja prostora dati smernice, druge razpoložljive podatke in strokovne podlage, ki se nanašajo na načrtovano prostorsko ureditev.

Predlog pobude z naborom (pogojno) izvedljivih variant PUDP je v fazi pridobitve smernic tudi podlaga za odločitev pristojnega ministrstva ali je treba za PUDP izvesti postopek celovite presoje vplivov na okolje (CPVO).

Temeljni cilj priprave predhodnih analiz za vrednotenje sprejemljivosti variant je doseganje rezultata, skladnega s cilji urejanja prostora kakor s cilji varstva okolja. Skladno z navedenim ciljem se v vseh fazah priprave ŠV »prostorskega« in »varstvenega /okoljskega« vidik obravnava kot vsebinsko enovito umestitev PUDP v prostor tako, da se enakovredno in usklajeno obravnavata razvojni in varstveni vidik (glej tudi poglavje 6. Prostorski in varstveni vidik).

3.6 VSEBINA POBUDE ZA PRIPRAVO DPN

Tekstualni del pobude

1. Uvodna obrazložitev

- predmet in namen pobude,
- opredelitev prostorske ureditve z:
 - a) navedbo investitorja in upravljavca, ki bo upravljal z izvedeno prostorsko ureditvijo, če je znan,
 - b) navedbo, ali je investitor uporabnik sredstev javnih financ in
 - c) opredelitvijo vrste investicije v skladu s predpisi, ki urejajo javne finance (v nadaljnjem besedilu: investicija),
- opredelitev ciljev prostorske ureditve in
- utemeljitev skladnosti prostorske ureditve z nacionalnimi programi, strategijami in drugimi razvojnimi akti in dokumenti;

2. Analiza

- opis razlogov za načrtovanje prostorske ureditve in opredelitev njenih razvojnih možnosti,
- analiza predhodno izdelane dokumentacije in
- analizo stanja, ki vključuje prikaz stanja prostora v skladu s predpisi, ki urejajo prostorsko načrtovanje (v nadaljnjem besedilu: prikaz stanja prostora) in okoljska izhodišča v skladu s predpisi, ki urejajo varstvo okolja;

3. Opredelitev variantnih rešitev prostorske ureditve (PUDP)

- opis in obrazložitev predlogov izvedljivih variant prostorske ureditve ali utemeljitvijo predloga ene izvedljive strokovne rešitve na podlagi analize prednosti in slabosti ali utemeljitvijo, če variante niso smiselne,
- opredelitvijo in obrazložitvijo območij predlogov izvedljivih variant ali rešitve ter
- ugotovitvami o možnostih in omejitvah v prostoru, ki za posamezen predlog izvedljive variante ali rešitev izpostavijo pričakovane probleme pri umeščanju v prostor;

4. Opredelitev stroškov projekta

(v skladu s predpisi, ki urejajo javne finance)

- ocena stroškov priprave načrta s predvidenimi viri financiranja,
- okvirna ocena investicijske vrednosti drugih faz izvedbe projekta v skladu s predpisi, ki urejajo javne finance, s predvidenimi viri financiranja, če je na podlagi razpoložljivih podatkov to mogoče,
- opredelitev temeljnih prvin, ki določajo oceno investicijske vrednosti, z informacijo o pričakovani stopnji izrabe zmogljivosti oziroma o ekonomski upravičenosti projekta v skladu s predpisi, ki urejajo javne finance;

5. Utemeljitev nadaljnje priprave načrta

Na podlagi analiz in strokovnih gradiv se utemelji smiselnosti in možnosti nadaljnje priprave načrta in ostalih faz izvedbe projekta z okvirnim časovnim načrtom ter priporočili za nadaljnje načrtovanje;

6. Pregled strokovnih podlag

Pobudi se priloži seznam vseh uporabljenih razpoložljivih podatkov in strokovnih podlag z navedbo virov in njihovega datuma.

Grafični del pobude

- prikaz predlogov izvedljivih variant ali rešitve na podatkih iz prikaza stanja prostora, z opredelitvijo njihovih območij in
- prikaz možnosti in omejitev v prostoru, iz katerega so vidna problematična območja (problemska karta).

Priloga pobuda

- idejne rešitve prostorske ureditve, če so izdelane kot samostojna strokovna podlaga,
- sklep o potrditvi pobude oziroma dokumenta identifikacije investicijskega projekta v skladu s predpisi, ki urejajo javne finance, če je investitor uporabnik sredstev javnih financ in
- povzetek za javnost.

3.7 PRIPRAVA ANALIZE SMERNIC

Pri pripravi analize smernic se preučijo pridobljene smernice in podatki nosilcev urejanja prostora ter predlogi javnosti, ugotovi, katere podatke in strokovne podlage je treba še pridobiti in predlaga obseg s tem povezanih nalog.

Glede na pridobljene smernice, podatke nosilcev urejanja prostora in predloge javnosti se preverijo v pobudi zastavljeni cilji prostorske ureditve, oceni izvedljivost morebitnih predlogov za optimizacije izvedljivih variant iz pobude ali predlogov novih variant ter opredelijo možnosti in način njihovega upoštevanja pri pripravi študije variant oziroma načrta.

V povezavi s tem se opredelijo tudi nasprotujoči si javni interesi v območju načrtovanj PUDP.

Na podlagi dopolnjenih idejnih rešitev in predhodnih analiz in na njih temelječega vrednotenja in utemeljitve se opredelijo predlogi izvedljivih variant ali rešitve in njihovih območij in podajo usmeritve za nadaljnje načrtovanje.

Analiza smernic se upošteva pri pripravi osnutka sklepa o pripravi načrta, pri oblikovanju odločitev prostorske konference in pri pripravi projektne naloge za izvedbo faze načrtovanja variant.

3.8 VSEBINA ANALIZE SMERNIC

Tekstualni del analize

1. uvodno obrazložitev, ki vsebuje:

- predmet in namen analize smernic,
- opredelitev prostorske ureditve v skladu z drugo alineo 1. točke prvega odstavka 8. člena in

- opredelitev ciljev prostorske ureditve;

2. seznam pridobljenih smernic in podatkov o nosilcih urejanja prostora, ki so smernice in podatke dali, z navedbo datumov njihove izdaje ali s podatki o datumu vročitve vloge, če ta niso bila izdana;

3. seznam pridobljenih predlogov, priporočil, usmeritev, mnenj in pobud javnosti (v nadaljnjem besedilu: predlogi javnosti) in podatkov o tem, kdo je predloga dal;

4. pojasnila glede upoštevanja:

- smernic nosilcev urejanja prostora in
- predlogov javnosti;

5. seznam potrebnih strokovnih podlag in manjkajočih podatkov ter predloge načina njihove pridobitve ali navedbo obsega s tem povezanih nalog;

6. ugotovitve o vseh nasprotujočih si javnih interesih, ugotovljenih v območju načrtovanja prostorske ureditve;

7. opis predlaganih variant z območji ali rešitve z območjem iz pobude, ki so na podlagi analize smernic ocenjene kot izvedljive, opis morebitnih dodatnih predlogov izvedljivih variant z območji ter opis predlogov za izločitev variant, ki na podlagi analize smernic niso izvedljive;

8. opis predlogov za potrebne optimizacije in usmeritev za nadaljnje načrtovanje variant oziroma rešitev v študiji variant.

Grafični del analize smernic

- prikaz predlogov izvedljivih variant z območji ali rešitve z območjem na podatkih iz prikaza stanja prostora in

- prikaz območij nasprotujočih si interesov (problemska karta), ki za posamezno varianto ali rešitev izpostavi problematična območja.

Prilogi analiza smernic

- smernice nosilcev urejanja prostora in predloge javnosti in
- povzetek za javnost, če se analiza smernic predstavlja javnosti.

4. FAZA B – NAČRTOVANJE VARIANT ŠTUDIJA VARIANT V POSTOPKU PRIPRAVE DPN

4.1 PRAVNA PODLAGA IN IZHODIŠČA

ZUPUDPP določa za fazo »načrtovanja variant« naslednja izhodišča in postopke:

- prostorske ureditve se praviloma načrtujejo v variantah, navedenih v sklepu o pripravi DPN oziroma na podlagi rezultatov dela iz faze »odločanja o pripravi DPN«;
- variante se vrednotijo s prostorskega, varstvenega, funkcionalnega in ekonomskega vidika;
- študija variant poda obrazložen predlog najustreznejše variante s predlogom območja;
- če se prostorske ureditve ne načrtujejo v variantah, je treba to dejstvo oziroma eno rešitev utemeljiti (praviloma v fazi priprave pobude, lahko tudi na podlagi podrobnejših strokovnih podlag v fazi načrtovanja variant); v tem primeru se v ŠV pripravi utemeljena rešitev, ki se ovrednoti po vseh zakonsko določenih vidikih;
- če je za prostorsko ureditev potrebna izvedba CPVO, se izdela okoljsko poročilo;
- če je investitor uporabnik sredstev javnih financ se študija variant (ŠV) šteje kot predinvesticijska zasnova (PIZ) v skladu s predpisi, ki urejajo javne finance.

ZUPUDPP ne določa vsebine ŠV. Okvirna vsebina potrebnih strokovnih podlag za vrednotenje in primerjavo variant ter vsebina dokumenta je opredeljena v Pravilniku o vsebini, obliki in načinu priprave državnega prostorskega načrta (Pravilnik o DPN - v pripravi).

Pri vsebini in metodi priprave ŠV upoštevamo kot pomembno izhodišče zakonsko določilo, da se v primeru, ko je investitor uporabnik sredstev javnih financ, študija variant šteje kot predinvesticijska zasnova (ŠV/PIZ) v skladu s predpisi, ki urejajo javne finance.

Kot pravno podlago s področja javnih financ se pri pripravi metodologije za izdelavo ŠV/PIZ smiselno upošteva Uredba o spremembah in dopolnitvah uredbe o enotni metodologiji za pripravo in obravnavo investicijske dokumentacije na področju javnih financ, Ur. list RS 54/2010 (UEM).

4.2 IZHODIŠČA ZA PRIPRAVO METODOLOGIJE

Z upoštevanjem dejstva, da je pri prostorskih ureditvah državnega pomena (PUDP) praviloma investitor uporabnik javnih sredstev je kot izhodišče za pripravo metodologije za fazo B upoštevana priprava študije variant / predinvesticijske zasnove (ŠV/PIZ).

Za PUDP, pri katerih investitor ni uporabnik javnih sredstev ter za enostavnejše PUDP (manjši obseg, manj problematična umestitev v prostor), se pri pripravi projektne naloge smiselno upošteva vsebinsko enostavnejša priprava študije variant (ŠV).

Ostala izhodišča za pripravo metodologije vrednotenja in primerjave variant na ravni ŠV/PIZ so:

- ŠV/PIZ se izdela z okvirno vsebino, ki so jo pretežno obsegale ŠV na podlagi do sedaj veljavnih predpisov s tem, da se ustrezneje kot v dosedanji praksi in dosledno upoštevajo cilji, merila in kazalniki vrednotenja po vseh vidikih.
- V vsebino ŠV/PIZ se vključijo (in tudi v postopku priprave smiselno upoštevajo) manjkajoče vsebine določene s predpisi o javnih financah oziroma vsebinske sestavine predinvesticijske zasnove (PIZ) določene v UEM.
- V primerjavi z dosedanjo prakso se večja teža in pozornost posveti sinteznemu vrednotenju.

- Na podlagi analize že izdelanih ŠV (in tudi prvih ŠV/PIZ na podlagi novih predpisov) se pri pripravi metodologije upoštevajo tudi usmeritve za racionalizacijo dela in izboljšavo rezultatov dela (glej prilogo 1 k poglavju 4.2).

4.3 STROKOVNE PODLAGE

Strokovne podlage se izdelajo za načrtovanje, vrednotenje in primerjavo variant za vse predpisane vidike (glej tudi poglavje 2.3 Izhodišča in usmeritve za pripravo strokovnih podlag za vrednotenje in medsebojno primerjavo variant).

Priprava strokovnih podlag je določena s sklepom vlade o pripravi DPN na podlagi rezultatov faze »odločanja o pripravi DPN«.

Temeljna strokovna podlaga za vrednotenje so (za vse variante enakovredno obdelane) idejne rešitve PUDP (gradbeno-tehnični elaborat). Tehnično poročilo vsebuje tudi rešitve za zmanjšanje / preprečitev negativnih vplivov na okolje in druge ukrepe (npr. potrebne rušitve objektov, bistvene prilagoditve gospodarske javne infrastrukture in grajenega javnega dobra ipd.) z oceno vseh stroškov ter z oceno potrebnega časa gradnje in možnosti etapne gradnje. Ocenijo se tudi stroški nepredvidenih del in možna tveganja pri izvedbi (kot posledica rizičnosti ukrepa, geoloških in hidroloških razmer, zahtevnost tehnologije gradnje ipd.).

Grafični prikazi so v natančnosti merila najmanj 1:5. 000. Za vse idejne rešitve se na podlagi tehničnih in tehnoloških pogojev določi območje, namenjeno izvedbi in obratovanju PUDP. Idejne rešitve se v postopku priprave študije variant dopolnjujejo v skladu z ugotovitvami vsebin za vrednotenje s prostorskega, varstvenega, funkcionalnega in ekonomskega vidika.

Podrobnejša določitev obsega in vsebine strokovnih podlag za vrednotenje variant po vseh vidikih se določi skladno s specifikom posamezne prostorske ureditve državnega pomena (PUDP) in zahtevnosti posega v prostor.

V primeru izdaje odločbe o obveznosti izvedbe CPVO se izdela Okoljsko poročilo (OP) s predpisano vsebino. Če za poseg v prostor ni potrebna izvedba postopka CPVO se izdela okoljski elaborat, v katerem se obravnavajo za prostorsko ureditev bistvene vsebine.

4.4 METODOLOGIJA VREDNOTENJA VARIANT NA RAVNI ŠTUDIJE VARIANT

Kratko povzeto obsega metodologija vrednotenja variant na ravni priprave ŠV oziroma ŠV/PIZ (po pridobitvi strokovnih podlag, določenih s sklepom vlade) naslednje korake:

- (1) Določitev metode priprave in vsebine dokumenta; priprava enotnih izhodišč za vrednotenje variant po vseh vidikih (cilji, področja, merila in kazalniki vrednotenja, vrednostne lestvice z opisi značilnosti, ki so podlaga za razvrstitev variant v posamezni razred vrednostne lestvice;
- (2) Vrednotenje variant po vseh vidikih;
- (3) Iz rezultatov vrednotenja po prostorskem, varstvenem in funkcionalnem vidiku povzamejo izdelovalci vse vplive (slabosti in koristi), ki jih je mogoče denarno ovrednotiti in so podlaga za pripravo analize stroškov in koristi (CBA).
- (4) Iz rezultatov vrednotenja po prostorskem, varstvenem in funkcionalnem vidiku se povzamejo vsi vplivi, ki jih ni mogoče denarno ovrednotiti, so pa bistvenega pomena predvsem z vidika prostorsko-urbanističnega razvoja, organizacije dejavnosti v prostoru,

kakovosti in varnosti bivalnega okolja, krajinske kakovosti, kakovosti razvojnih potencialov ipd.. Upoštevajo se vse, za določen vidik vrednotenja in glede na značilnosti prostorske ureditve, bistvene vsebine. Izpostavijo se prioritete.

(5) Na ravni ekonomskega vidika se vrednotijo finančne in ekonomske posledice obravnavanih variant z analizo stroškov in koristi (CBA) ali z drugimi ustreznimi metodami.

(6) Določi se metoda in vsebina sinteznega vrednotenja z opredelitvijo in utemeljitvijo ključnih ciljev ter z njimi povezanih meril in kazalnikov. Na podlagi rezultatov vrednotenja po vseh vidikih se na ravni sinteznega vrednotenja primerjajo vse obravnavane variante. Vrednotijo se vsebine, ki jih je mogoče ovrednotiti z denarjem in vsebine, ki denarno niso merljive. Vsi denarno nemerljivi vplivi in koristi variant morajo biti podrobno utemeljeni tako, da so jasno izpostavljene prioritete, njihova »teža« oziroma pomen pri pripravi sintezne primerjave variant. Vsebine vrednotenja po posameznih vidikih se v sinteznem vrednotenju ne smejo podvajati. Zagotoviti je treba interdisciplinaren pristop s sodelovanjem vseh izdelovalcev strokovnih podlag.

(7) Zaključek sinteznega vrednotenja je predlog najustreznejše variante, ki temelji praviloma na rezultatih večkriterijske analize (MCA), v kombinaciji z CBA ali drugimi ustreznimi metodami.

Predlog najustreznejše variante se utemelji po vseh vidikih primerjalnega vrednotenja in kot rezultat sinteznega vrednotenja, predloga se optimizacija in usmeritve za nadaljnje delo.

(8) Pri sinteznem vrednotenju se izpostavijo in ustrezno ovrednotijo tudi trajne posledice posega na prostor in okolje, ki nastanejo kljub investiciji v zahtevane omilitvene ukrepe (vpliv na trajno degradacijo določenega prostora, npr. del naselja, krajine, kulturne dediščine, turističnega območja, kmetijskih zemljišč...).

(9) Ugotavljanje občutljivosti variant – analiza tveganja: poleg (v praksi uveljavljenih) vidikov tveganja je treba izpostaviti riziko onesnaženja vodnih virov, ogroženost bivalnega okolja, poplavno ogroženost, ogroženost zaradi posedanja in plazovitosti terena itd., kar je lahko posledica PUPD kljub investiciji v zahtevane zaščitne ukrepe.

(10) Vidik sprejemljivosti predlagane najustreznejše variante za lokalno okolje se ugotavlja s seznanitvijo javnosti in občin. Ob upoštevanju utemeljenih pripomb in predlogov se lahko spremenita ali dopolnita utemeljitev in obrazložitev predloga najustreznejše variante in dodajo dodatni predlogi za nadaljnjo optimizacijo.

(11) Priprava ŠV/PIZ se zaključi z oblikovanjem (po potrebi) dopolnjenega predloga najustreznejše variante po zaključeni seznanitvi javnosti in občin. Predlagana najustreznejša varianta mora biti v danih pogojih optimalna rešitev, ki upošteva cilje prostorske ureditve in njeno funkcijo, sprejemljivost z vidika razvoja v prostoru in varstva okolja, sprejemljivost v lokalnem okolju ter ekonomsko upravičenost (razen v primerih, ko so drugi cilji PUPD pomembnejši od ekonomske upravičenosti, kar pa je stvar politične odločitve).

Podrobnejša vsebina in metoda vrednotenja po posameznih vidikih ter sinteznega vrednotenja in primerjave variant je razvidna iz poglavij:

5. Vidiki vrednotenja variant
6. Prostorski in varstveni vidik
7. Funkcionalni vidik
8. Ekonomski vidik
9. Sintežno vrednotenje.

4.5 VSEBINA ŠTUDIJA VARIANT

Vsebina ŠV oziroma ŠV/PIZ je bila usklajena v okviru priprave Pravilnika o DPN. Zaradi preglednosti in celovitosti gradiva metodologije ŠV jo v nadaljevanju povzemamo in pojasnujemo:

Študija variant vsebuje naslednje vsebinske sklope:

1. Osnovni podatki in določitev variant

1. Uvodni del:

- predmet in namen ŠV,
- opredelitev prostorske ureditve (navedba investitorja / upravljavca, navedbo, ali je investitor uporabnik sredstev javnih financ),
- opredelitev ciljev prostorske ureditve,
- kratko kronologijo dotedanjega postopka;

2. Opis in prikaz obravnavanih variant z območji.

2. Vrednotenje in primerjava variant

1. Predstavitev in obrazložitev metod, uporabljenih za vrednotenje po posameznih vidikih in metod, uporabljenih za sintezno vrednotenje in medsebojno primerjavo variant

2. Vrednotenje po vseh predpisanih vidikih (odvisno od zahtevnosti in specifikacije PUDP se izdelajo strokovne podlage za vrednotenje po posameznih vidikih v obliki elaboratov, katerih vsebina se povzame v tem vsebinskem sklopu)

3. Sintežno vrednotenje:

- opis in obrazložitev prednosti in slabosti posameznih variant po prostorskem, varstvenem, funkcionalnem in ekonomskem vidiku, vključno z opredelitvijo stopnje uresničitve ciljev,
- predstavitev ključnih meril, upoštevanih pri izboru predloga najustreznejše variante, in utemeljitev njihove pomembnosti in
- sintezno vrednotenje variant z zaključnimi ugotovitvami in opredelitev predloga najustreznejše variante z utemeljitvijo.

4. Grafični prikaz z zbirno karto vseh primerjanih variant z območjem v primernem merilu na topografski geodetski podlagi in druge prikaze, ki so pomembni z vidika utemeljitve predloga najustreznejše variante.

3. Predlog najustreznejše variante

1. Tekstualni del:

- opis predloga najustreznejše variante z območjem,
- obrazložitev predloga najustreznejše variante glede na rezultate sinteznega vrednotenja in ugotavljanja sprejemljivost v lokalnem okolju,
- predloge za optimizacijo in usmeritve za nadaljnje načrtovanje predloga najustreznejše variante v načrtu.

2. Grafični del:

- prikaz predloga najustreznejše variante z območjem v analogni obliki na topografski geodetski podlagi s podatki iz prikaza stanja prostora, po potrebi tudi s podatki o zemljiških parcelah ter
- glede na vrsto prostorske ureditve in glede na posebnosti prostora, v katerem se načrtuje, lahko tudi vzdolžne in prečne profile, značilne poglede, fotomontaže ipd.

4. Priloge

1. Idejne rešitve variant

2. Strokovne podlage za vrednotenje in primerjavo variant
 3. Poročilo o vključevanju javnosti in sprejemljivosti PUDP v lokalnem okolju, vključno s stališči do pripomb
 4. Analiza smernic in odločitve prostorske konference; grafični del analize smernic problemska karta (če je zaradi jasnosti tekstualnega dela to potrebno)
 5. Sklep o potrditvi študije variant (v skladu s predpisi s področja javnih financ če se študija variant šteje za predinvesticijsko zasnovo – ŠV/PIZ).
 6. Obrazložitev presoje posledic na posamezna področja (z izpolnjeno preglednica o tej presoji)
 7. Seznam vseh upoštevanih podatkov in strokovnih podlag, z navedbo virov in njihovega datuma
 8. Povzetek za javnost.
- Za seznanitev javnosti in občin s ŠV (javna razgrnitev) se pripravi predstavitveno gradivo, ki v primernem merilu na nazoren način prikazuje vse primerjane variante in predlog najustreznejše variante z območjem.

5. *Možne dopolnilne vsebine*****

Glede na obseg ŠV oziroma ŠV/PIZ se v projektni nalogi določi priprava izvlečka vseh bistvenih vsebin.

**USMERITVE IN OPOZORILA NA PODLAGI ANALIZE (V DOSEDANJI PRAKSI)
UPOŠTEVANE METODOLOGIJE PRIPRAVE IN OBRAVNAVE ŠTUDIJ VARIANT**

Na podlagi poznavanja rezultatov dosedanjega dela, je priprava metodologije ŠV/PIZ nadgradnja obstoječih priporočil in uveljavljene prakse s poudarkom na naslednjih ugotovljenih problemskih vsebinah:

1. Prostorski vidik

(1) Vrednotenje in primerjava po tem vidiku nima celovite normativne podlage, kazalniki so v veliki meri denarno nemerljivi, ocenjuje se vpliv PUDP na regionalni razvoj, na dolgoročni razvoj mest in naselij, na razvoj dejavnosti v prostoru, prehodnost, dostopnost, prenovu in revitalizacijo, na kakovost bivalnega okolja, na fizične strukture, na kulturne značilnosti, na mentalno podobo, prostorske potenciale (območja naselij, območja za turizem, območja za rekreacijo v naravnem okolju, kmetijske, gozdne in druge naravne potenciale z vidika njihovega gospodarskega in socialnega pomena itd.), posredno tudi vpliv na socialno ekonomsko strukturo.

(2) Osrednja pozornost je dana dopolnitvi nabora ciljev razvoja v prostoru ter z njimi povezanimi merili in kazalniki, ki morajo imeti potrebno težo pri primerjalnem vrednotenju z denarno merljivimi kazalniki. Problemi povezani z vrednostnimi utežmi so predvsem na ravni sinteznega vrednotenja pri soočanju denarno nemerljivih vplivov na urbani prostor in krajino z denarno merljivimi vplivi.

(3) Metodologija se dopolni z merili in kazalniki vrednotenja splošne kakovosti bivalnega okolja ter z upoštevanjem pridobljenih odzivov lokalne skupnosti. Kakovost bivalnega okolja ne pomeni le zagotovitev sanacije vpliva gradnje in obratovanja ceste ali drugega objekta / dejavnosti na bivalno okolje (hrup, zrak, vibracije...), temveč tudi splošno kakovost okolja, ki poleg zdravega okolja vključuje tudi kakovost ožjega ambienta, razgled, varnost itd. Za stanovalce je pomembna tudi ohranitev mentalne podobe (socio psihološki vidik). Splošna kakovost bivalnega okolja je sinteza navedenih prvin, ki vplivajo na bivalni standard določenega območja, na dobro počutje prebivalcev / zaposlenih kakor tudi na vrednost nepremičnin, realnost načrtovanega razvoja določenega območja itd.

2. Varstveni vidik

(1) Vrednotenje in primerjava variant po tem vidiku je relativno dobro utečena, ocenjuje se vpliv posega na tla, vode in vodovarstvena območja, klimo, varovanje prostorskih potencialov za primarno rabo (kmetijska in gozdna zemljišča, vodnogospodarske ureditve, pridobivalni prostor rudnin...), naravne vrednote in živi svet, kulturno dediščino, krajino itd.

(2) Nabor ciljev, meril in kazalnikov, ki ima normativno podlago v Zakonu o varstvu okolja, Uredbi o okoljskem poročilu... in drugih sektorskih zakonih, je pretežno relevanten pod pogojem, da se upoštevajo specifične situacije. Za nadgradnjo metodologije vrednotenja je (izhajajoč iz dosedanje prakse) pomembna opredelitev (dejanskega) pomena določenega vpliva na posamezno sestavino okolja oziroma opredelitev vrednostnega odnosa do posameznih sestavin prostora.

(3) S ciljem izogibanja podvajanja področij, meril in kazalnikov, je treba jasno ločiti kaj je predmet vrednotenja v sklopu prostorskega in kaj v sklopu varstvenega vidika: npr. vpliv na bivalno okolje, krajino, turistične, kmetijske, gozdne idr. potenciale, ki se lahko vrednotijo z

razvojnega vidika ali z varstvenega vidika. Smiselno je tesnejše vsebinsko povezovanje obeh vidikov s ciljem celovite presoje umestitve PUDP v prostor.

(4) Varstveni vidik se tudi delno prepleta s funkcionalnim vidikom. Pri tehnično zahtevnih posegih v prostor se ne obravnava le vpliv posega na naravno okolje temveč tudi obratno: vprašanje vpliva geoloških, geomorfoloških, hidroloških in drugih razmer na območju posega v prostor na nastanek nevarnosti naravnih nesreč, kar je delno tudi povezano s funkcionalnim vidikom (varnosti izvedbe in obratovanja na rizičnih območjih).

3. Funkcionalni vidik

(1) V dosedANJI praksi so se kot funkcionalni vidik (praviloma) obravnavale gradbeno tehnične lastnosti načrtovanih objektov / ureditev, kar pa se je pretežno podvajalo s kriteriji po ostalih vidikih vrednotenja (predvsem s stroški investicije). Podvajanje meril je v določenih primerih tudi vplivalo na skupno oceno oziroma predlog najustreznejše variante.

(2) Na podlagi jasno postavljenih izhodišč, ciljev, meril in kazalnikov po vseh vidikih (skladno s specifikom konkretnega problema) se določijo za prostorsko ureditev bistvene funkcionalno tehnološke vsebine, kot npr.: zahtevnost gradnje (tehnološki pogoji gradnje, organizacija gradbišča, ipd.), čas in etapnost gradnje, učinkovitost obratovanja, varnost obratovanja, tveganje obratovanja (pričakovana velikost posledic nesreč pri obratovanju na naravno in grajeno okolje, zdravje ljudi, ipd.).

4. Ekonomski vidik

(1) Zaradi združevanja vsebin študije variant in predinvesticijske zasnove oziroma upoštevanja predpisov s prostorskega in ekonomskega vidika pri pripravi dokumenta je bistvena sprememba glede na uveljavljeno prakso določitev vrednotenja variant z ekonomskega vidika.

Vrednotenje variant z ekonomskega vidika temelji praviloma na rezultatih analize stroškov in koristi (uveljavljena metodologija CBA).

5. Sintezno vrednotenje in primerjava variant ter oblikovanje predloga najprimernejše variante

(1) Glavna pomanjkljivost dosedanjih študij variant je bilo sintezno vrednotenje, ki je praviloma vsebovalo enostavno seštevanje pridobljenih »točk« po posameznih področjih in merilih, brez ustrezne uravnoteženosti vidikov, obrazložitve dejansko relevantnih razlik med variantami in transparentne utemeljitve predloga najustreznejše variante.

(2) Podlaga za sintezno vrednotenje morajo biti:

- jasno obrazložene ključne prednosti in pomanjkljivosti posameznih variant po vseh vidikih;
- izločijo se področja in merila, ki nimajo vpliva na utemeljitev predloga najustreznejše variante;
- izločijo se merila in kazalniki, ki so že upoštevanji pri vrednotenju z ekonomskega vidika (CBA), pripravi se nabor denarno nemerljivih meril in kazalnikov, ki morajo (odvisno od pomena) dobiti ustrezno utemeljitev kot podlago za pripravo v večkriterijske analize (MCA) oziroma druge ustrezne metode medsebojne primerjave variant.

(3) Pomembno je vprašanje ponderjev (uteži) oziroma odločitve o prednostih in pomanjkljivostih:

- matematične ponderacije,
- ponderji se ne določijo, nadomestijo se s podrobno opisno utemeljitvijo.

Tudi v primeru matematične ponderacije je bistvenega pomena pisna utemeljitev pomena posameznega področja oziroma merila.

(4) Sintezni del ŠV/PIZ oziroma predlog najustreznejše variante mora biti rezultat konsenza vseh sodelujočih.

6. Vidik sprejemljivosti v lokalnem okolju

(1) Vse večji problem pri umeščanju PUDP v prostor je negativno stališče prizadetih lokalnih skupnosti in občanov, kar je delno tudi posledica nezadostnega in prepoznega seznanjanja javnosti z načrtovanimi ureditvami.

(2) S ciljem racionalnejšega poteka postopka (in tudi pridobitve koristnih opozoril in predlogov poznavalcev prostora) se kot sestavina vrednotenja in primerjave variant vključi vidik sprejemljivosti posega v prostor v lokalnem okolju, kar pomeni vključevanje javnosti v postopek priprave nabora (globalno ovrednotenih) izvedljivih variant (faza odločanja o pripravi DPN) in vrednotenja variantnih rešitev (dokument ŠV/PIZ). Pridobljene pobude se analizirajo, upoštevajo se smiselne pripombe, pripravijo se korektni odgovori zakaj določene pripombe niso upoštevane.

(3) Vidik sprejemljivosti v lokalnem okolju se obravnava kot poseben sklop, končna ocena se sooča in obrazloži s skupno oceno po ostalih vidikih. Razvijati je treba ustrezne metode in tehnike za vse faze priprave projektne dokumentacije za DPN.

File: CRP_ŠV_fazaB.doc

5. VIDIKI VREDNOTENJA VARIANT

5.1. POSTOPEK VREDNOTENJA VARIANT PO VIDIKIH

Skladno s 24. členom Zakona o umeščanju prostorskih ureditev državnega pomena v prostor (ZUPUDPP) se variante vrednotijo in primerjajo po naslednjih vidikih:

- prostorski vidik,
- varstveni vidik,
- funkcionalni vidik,
- ekonomski vidik ,

ter ocenijo z vidika sprejemljivosti v lokalnem okolju (družbena sprejemljivost).

Temeljne strokovne podlage za vrednotenje so idejne rešitve variant ter strokovne podlage za vrednotenje po vseh vidikih, izdelane skladno s specifikom vsake prostorske ureditve državnega pomena (PUDP) ter upoštevaje prostorske razmere in pogoje.

Vsebine za vrednotenje se (načelno) ne smejo podvajati. Ob tem velja poudariti, da se pri vrednotenju variant vsebinsko prepletajo vsi vidiki vrednotenja ter, da je dosledno ločevanje na ravni vrednotenja po posameznih vidikih nemogoče.

Določitev ciljev / meril za vrednotenje in primerjavo variant je za vse vidike smiselno določiti v podrobnem programu dela, ki je podlaga (izhodišče) za pripravo ŠV tako, da se v čim večji meri izloči podvajanje vrednotenja. Možna (neizogibna) podvajanja je potrebno izpostaviti na ravni sinteznega vrednotenja, obrazloži se tudi velikost in pomen posameznega vpliva z določenega vidika in zagotoviti, da se pri pripravi utemeljitve najustreznejše variante vrednotenje posameznih meril / kazalnikov ne podvaja.

Pri vrednotenju se v prvem koraku vrednotijo idejne rešitve variant s prostorskega in varstvenega in funkcionalnega vidika. V zaključkih vrednotenja po vsakem vidiku se opredelijo vsebine (vplivi / učinki), ki jih je možno izraziti denarno oziroma vsebine, ki jih denarno ni možno izraziti. Zaključki vrednotenja po teh vidikih vsebujejo tudi predlog ukrepov (izboljšave, omilitve vplivov...), ki se preverijo, tehnično obdelajo in stroškovno ocenijo pri podrobnejši obdelavi idejnih rešitev ter (v primeru ugotovljene upravičenosti) upoštevajo pri vrednotenju z ekonomskega vidika.

V drugem koraku se vrednoti ekonomski vidik. Za vrednotenje z ekonomskega vidika se upošteva vrednotenje finančnih in ekonomskih posledic obravnavanih variant z analizo stroškov in koristi (ali druge ustrezne metode), v kateri se upoštevajo tudi denarno merljivi vplivi / učinki na podlagi vrednotenja s prostorskega, varnostnega in funkcionalnega vidika.

5.2. PODROČJA, CILJI, MERILA IN KAZALNIKI VREDNOTENJA¹

Področja obravnave, cilji, merila in kazalniki vrednotenja se določijo za vse vidike vrednotenja skladno s specifikom vsake konkretne PUDP.

Podrobna vsebina področij obravnave, ciljev, meril in kazalnikov je razvidna iz preglednic v poglavij

6. Prostorski in varstveni vidik in
7. Funkcionalni vidik vrednotenja in primerjave variant.

Cilji, merila in kazalniki za vrednotenje z ekonomskega vidika so razvidni iz poglavja

¹ Razlage pojmov: področja obravnave, cilji, merila, kazalniki, vrednostne lestvice in opis značilnosti so prevzete iz predloga Pravidnika o DPN (pripravil dr. Aleš Mlakar, julij 2011)

8. Ekonomski vidik vrednotenja in primerjava variant.

5.2.2 PODROČJE OBRAVNAVE

Prostorski, varstveni in funkcionalni vidik

Področje obravnave je za prostorsko ureditev bistvena, zaokrožena vsebinska celota.

- okoljske razmere: klima, kakovost zraka, obremenitev s hrupom...,
- naravne sestavine okolja: tla, relief, vegetacija, površinske in podzemne vode...,
- varovana in zavarovana območja: kulturna dediščina, naravna dediščina...,
- krajina: krajinski tipi, značilni elementi in vzorci...,
- poselitev: naselja, stanovanjska območja, območja centralnih dejavnosti, območja gospodarskih dejavnosti...;
- bivalno okolje: klimatske razmere, kakovost povezav (stanovanje – delo – rekreacija, kakovost oskrbe), ambientalna kakovost, identiteta...,
- gospodarska javna infrastruktura: promet, energetika, oskrba z vodo...,
- gospodarske dejavnosti / potenciali: kmetijstvo, gozdarstvo, vodno gospodarstvo, turizem...;
- funkcionalno tehnična značilnost: pogoji gradnje, prometna in energetska učinkovitost, varnost obratovanja...).

Poudariti velja, da izhaja opredelitev področij za vrednotenje po prostorskem, varstvenem in funkcionalnem vidiku predvsem iz prostorskih (fizičnih) razmer na območju PUDP, ekonomski vidik pa upošteva kazalce stroškov in koristi, ki so posredno vezani na prostorske razmere.

Ekonomski vidik – analiza stroškov in koristi

Analiza stroškov in koristi je metoda za oceno neto ekonomskega učinka javnega projekta – PUDP. V splošnem obsega tri sklope:

- tehnični del: tehnične značilnosti projekta, socialno-ekonomski cilji,
- finančni del: analiza izvedljivosti projekta, finančna obstojnost in finančna donosnost
- ekonomska analiza: predpostavke (glede na specifiko projekta / PUDP): vrednost časa, vrednost življenja....

5.2.3 CILJI

Cilji opredeljujejo čemu se pri načrtovanju PUDP sledi oziroma kaj se prizadeva uresničiti. Naravnani morajo biti na načrtovano PUDP ter na konkretne prostorske pogoje. Cilji izvedbe PUDP se soočajo z omejitvami v prostoru. Ustreznejša je varianta, ki v večji meri zagotavlja uresničevanje razvojnih ciljev in ciljev varovanja.

Pri oblikovanju ciljev se upošteva (IAG 2006)²:

- Cilji morajo biti jasni, razumljivi in dovolj natančni, ne smejo dopuščati različnih razlag.
- Cilji morajo biti merljivi, tako da jih je mogoče kvantificirati oziroma izraziti v kombinaciji opisnih in številčnih meril.
- Cilji morajo biti sprejemljivi za vse tiste, ki zanje sprejemajo odgovornost za njihovo uresničevanje.

² Vir: "Priprava strokovnih osnov za oblikovanje metodologije vrednotenja in medsebojne primerjave različic v postopkih priprave DPN s prostorskega in urbanističnega vidika, FGG in sodelavci, december 2008

- Cilji morajo biti realni in izvedljivi. Čeprav morajo biti cilji zastavljeni dovolj ambiciozno, morajo hkrati biti dovolj realni, da jih je mogoče uresničiti v določenem časovnem okviru.

Cilji morajo biti naravnani na vidik obravnave (prostorski, varstveni / okoljski, funkcionalno-tehnični, ekonomski) in raven obravnave. Kot raven obravnave upoštevamo postopnost / korake v procesu odločanja o pripravi in v procesu priprave državnega prostorskega načrta (DPN) za PUDP (glej preglednico Proces priprave DPN)

Preglednica: Proces priprave državnega prostorskega načrta

raven	gradivo	Rezultat
0. faza Strateški dokumenti Predhodne študije	Študija upravičenosti predlagane PUDP	Zasnova rešitve PUDP (lahko v variantah)
1. faza Odločanje o pripravi DPN	Predhodne analize Pobuda (se šteje za DIIP) Analiza smernic	Izvedljive variante
2. faza Načrtovanje variant	Študija variant (se šteje za PIZ)	Predlog najustreznejše variante
3. faza Načrtovanje potrjene variante in sprejem DPN	Podrobnejše tehnične rešitve najustreznejše variante	Državni prostorski načrt (akt)

Strateški cilji

Strateški cilji morajo biti izhodišča oziroma načela za načrtovanje vseh PUDP (vključno z načrtovanjem finančnih virov).

Strateške cilje je treba upoštevati pri pripravi in sprejemanju razvojnih strategij tako na ravni države kot celote (npr. Strategije prostorskega razvoja RS) kakor tudi na ravni posameznih sistemov (prometni, energetski, vodna infrastruktura, oskrba z vodo, ohranjanje narave....).

Na ravni državnih prostorskih načrtov (katerih sestavine so v tej metodologiji obravnavane ŠV) se obravnavajo posamezne prostorske ureditve / investicije, ki izhajajo iz navedenih strategij oziroma so del širših sistemov. PUDP morajo izhajati iz predhodno sprejetih nacionalnih razvojnih programov in drugih strateških dokumentov in na njih temelječih razvojnih odločitvah.

V procesu priprave DPN se strateški cilji razvoja upoštevajo oziroma se preveri njihovo upoštevanje v naslednjih fazah (glej preglednico proces priprave DPN):

0. faza : Celoviti strateški cilji morajo biti upoštevani pri pripravi (variantnih) zasnov rešitve PUDP, ki je podlaga za pristop k pripravi DPN.

1. faza: Pri odločanju o pripravi DPN se na ravni predhodnih analiz preveri upoštevanje ciljev pri zasnovi rešitve: poudarek je na preveritvi prostorskih in okoljskih ciljev (umestitev v prostor), funkcionalni in ekonomski cilji investicije morajo biti praviloma že upoštevani v zasnovi PUDP.

Cilji na regionalni ravni

PUDP se praviloma nanašajo na prostorske ureditve, katerih cilji so že v zasnovi preverjeni in utemeljeni na državni in regionalni ravni. Vrednotenje upoštevanja ciljev oziroma vplivov variantnih rešitev PUDP na regionalni razvoj se opredeli skladno z vrsto PUDP.

Relevantni cilji z vidika regionalnega razvoja so predvsem vezani na prometne sisteme (povezanost sistemov, prometna povezava z območji / ureditvami regionalnega pomena...), priključevanje gospodarskih območij, večjih naselij in drugih potencialnih uporabnikov na energetska omrežja, regionalna oskrba z pitno vodo, razvoj obrobni in manj razvitih območij ipd..

V procesu priprave DPN se cilji na regionalni ravni upoštevajo oziroma se preveri njihovo upoštevanje v naslednjih fazah (glej preglednico proces priprave DPN):

0. faza : Celoviti cilji razvoja posameznih regij morajo biti (praviloma) upoštevani pri pripravi variantnih zasnov rešitve PUDP, ki je podlaga za pristop k pripravi DPN.

1. faza: Pri odločanju o pripravi DPN se na ravni predhodnih analiz (skladno s specifikom PUDP) preveri upoštevanje ciljev zasnove rešitve na regionalni ravni.

2. faza: na ravni ŠV je preverjanje uresničevanja ciljev regionalnega razvoja posamezne variante odvisno od vrste PUDP. Vprašanje ali je vpliv na regionalni razvoj relevantnega pomena je potrebno ugotoviti in utemeljiti v okviru priprave izhodišč za vrednotenje in primerjavo variant.

Operativni cilji (cilji umestitve PUDP v prostor)

Rezultat ŠV mora biti optimalna umestitev PUDP v prostor in upravičenost uporabe javnih sredstev. Pri tem je osnovni cilj trajnostni prostorski razvoj, ki združuje gospodarski, okoljski in socialni vidik razvoja.

Jasno postavljeni cilji so orodje za argumentiranje predloga najprimernejše variante. Skladno s specifikom PUDP je treba opredeliti jasne cilje vseh vidikov vrednotenja in tudi njihov pomen pri odločanju.

Za optimalno umestitev PUDP v prostor je zelo pomembna analiza prostora na lokalni (občinski) ravni, ki omogoča preverjanje ciljev tudi na višjih ravneh (regionalni in nacionalni cilji).

Prostorski operativni cilji se nanašajo na

- varovanje in izboljšanje okoljskih in klimatskih razmer, naravnih sestavine okolja, kulturne dediščine, naravne dediščine, krajine
- razvoj poselitve, posameznih naselij, razvoj vseh urbanih dejavnosti, razvoj fizičnih struktur v naseljih in izven naselij: naselja, stanovanjska območja, območja centralnih dejavnosti, območja gospodarskih dejavnosti
- ohranjanje in izboljšanje kakovosti bivalnega okolja, kulturnih značilnosti prostora
- razvoj in varnost obratovanja prometne, energetske, komunalne in telekomunikacijske infrastrukture,
- ohranjanje in izboljšanje prostorskih potencialov oziroma razvoj gospodarskih dejavnosti kmetijstvo, gozdarstvo, vodno gospodarstvo, turizem...;

Funkcionalni-tehnični operativni cilji se nanašajo na

- pogoje gradnje: primeren teren za hitro, učinkovito in varno gradnjo,
- racionalna organizacija gradbišča,
- učinkovitost obratovanja,
- varnost obratovanja.

Ekonomski cilji se nanašajo na

- družbeno-ekonomska upravičenost
- finančno tržna upravičenost obstojnost,
- izvedljivost

V procesu priprave DPN se (se morajo) »operativni« cilji upoštevajo upoštevati oziroma se preverjati na v vseh fazah (glej preglednico proces priprave DPN):

0. faza : pri oblikovanju strateških ciljev in na njih temelječih pripravi (variantnih) zasnov rešitve PUDP se morajo upoštevati globalni cilji trajnostnega razvoja v prostoru, globalni funkcionalni in ekonomski cilji.

1. faza: Pri odločanju o pripravi DPN se na ravni predhodnih analiz (na podlagi stanja prostora in javno dostopnih podatkov) preveri upoštevanje ciljev predvsem z vidika umeščanja PUDP v prostor (funkcionalni in ekonomski cilji investicije morajo biti praviloma že upoštevani v zasnovi PUDP).

2. faza: na ravni ŠV je preverjanje uresničevanja vseh »operativnih« ciljev, ki se predhodno določijo glede na značaj in prostorske razmera vsake PUDP. Na podlagi podrobnega vrednotenja so možni tudi »povratni učinki« na regionalni in nacionalni ravni.

5.2.4 MERILA

Merilo je značilnost ali entiteta (obstoj nečesa) znotraj posameznega območja obravnave, ki služi kot podlaga za vrednotenje primernosti PUDP glede na zastavljene cilje vrednotenja.

Merila se določijo vsako (za vrednotenje variant relevantno) področje obravnave (kot npr.):

- naravne sestavine okolja: vpliv na tla, površinske in podzemne vode, naravno in biotsko pestrost, ogroženost zaradi nesreč...
- okoljske razmere: vpliv na klimatske, razmere, kakovost zraka, obremenitev s hrupom...,
- varovana in zavarovana območja: vpliv na ohranjenje in razvoj naravnih vrednot in kulturne dediščine,
- poselitev: vpliv na zasnovo razvoja v prostoru, na razvoj naselij, vpliv na rabo in organizacijo urbanih dejavnosti, vpliv na bivalno okolje, vpliv na javno gospodarsko infrastrukturo,
- krajina: vpliv na krajino,
- gospodarske dejavnosti: vpliv na gospodarske potenciale in gospodarjenje s potenciali (kmetijstvo, gozdarstvo, vodno gospodarstvo, energetika....).

(dostopnost do regionalnih središč in /ali gospodarskih con, vpliv na obstoječo in načrtovano poselitev, vpliv na območja z varstvenim režimi, vpliv na gospodarske potenciale...). Na merila so vezani kazalniki.

5.2.5 KAZALNIKI IN VREDNOSTNE LESTVICE Z OPISI ZNAČILNOSTI

Kazalniki (in kazalci v skladu s pravili ekonomske stroke) so vezani na merila. Opisujejo spremembe v okviru posameznih meril s katerim se ugotavlja, v kolikšni meri s PUDP uresničujemo zastavljene cilje. Izražajo se s količinsko ali kakovostno opredeljenimi podatki s katerimi se lahko oceni vrsta, velikost, stopnja, smer in / ali pomen spremembe / učinka, ki ga bo povzročila PUDP, NPR.

- število in značaj poselitvenih območij, ki jih bo povezovala prometnica,
- površina in pomen s posegom prizadetih urbanih območij,
- dolžina poteka prek varovanih in zavarovanih območij,
- površina in pridelovalni potencial trajno zasadenih kmetijskih zemljišč.ipd..

Kazalniki so osnova za ugotavljanje stopnje doseganja zastavljenih ciljev; izraženi so lahko s številčnimi podatki, s smerjo odklona (povečanje – zmanjšanje) ali neko drugo vrednostno značilnostjo. Prednost imajo količinsko merljivi kazalniki, za vsebine kjer to ni mogoče se uporabijo smiselni opisi in strokovne ocene.

Vrednostne lestvice so imenske, urejenostne, razmične ali razmernostne lestvice ocen s pomočjo katerih se lahko znotraj posameznega kazalnika, merila in področja obravnave razvrstijo posamezne variante PUDP glede njihove primernosti, upoštevajoč vrsto, obseg, smer in pomen spremembe ali učinka, ki ga bo povzročila.

Vrednostne lestvice so praviloma tri ali petstopenjske.

Opisi značilnosti so podlaga za oceno / razvrstitev variant v posamezni razred vrednostne lestvice, omogočajo pregledno prirejanje ocen glede na specifiko (PUDP) in posameznih variant, nanašajo se na določen obseg oziroma pomen spremembe oziroma učinek spremembe.

File: CRP_ŠV_vrednotenje_izhodišča.doc

6. PROSTORSKI IN VARSTVENI VIDIK

6.1 ODNOS MED UREJANJEM PROSTORA IN VARSTVOM OKOLJA

Področje urejanja prostora in varstva okolja urejajo različni zakoni in podzakonski akti.

Skladno z zakonskimi predpisi so bila leta 2005 izdelana priporočila MOP¹, ki opredeljujejo izdelavo strokovnih podlag za vsak vidik vrednotenja, med ostalim za prostorski vidik »Razvojno urbanistični elaborat«, za okoljski vidik »Okoljsko poročilo« oziroma »Okoljski elaborat« (če postopka CPVO ni potrebno izvesti)².

Sama po sebi priprava ločenih elaboratov ni problematična, problematičen pa je bil dosednji način priprave obeh elaboratov (in tudi elaboratov za ostale vidike vrednotenja), praviloma brez predhodne določitve enotnih ciljev, izhodišč, vsebinjenja in skupne metodologije priprave ŠV, kakor tudi določitve obveznosti in pristojnosti strokovnega vodje projekta pri koordinaciji priprave strokovnih podlag (»elaboratov«) in pri sinteznem vrednotenju.

Dejstvo je, da se vsebine vrednotenja s prostorskega in okoljskega vidika prekrivajo: predmet vrednotenja v okviru prostorskega vidika so »razvojne« vsebine, v okviru okoljskega vidika pa »varstvene« vsebine istega prostora / okolja.

Posledica razumevanja »avtonomnosti« obeh vidikov vrednotenja je v dosednji praksi pogosto pomenila:

- podvajanje vrednotenja posameznih vsebin (vpliv na prostor in okolje na določeno sestavino prostora se je vrednotil in obravnaval v sinteznem vrednotenju z obeh vidikov),
- izgubo celovitosti pogleda na razvoj in varstvo v prostoru (nedosledna obravnava in ne upoštevanje pomena uskladitve razvojnega in varstvenega vidika).

Osnovni cilj priprave ŠV je zagotoviti celovitost vrednotenja variant in optimalno umestitev načrtovane prostorske ureditve državnega pomena (PUDP) v prostor. To pomeni upoštevati »prostorski« in »varstveni« vidik tako, da se posamezne vsebine ne podvajajo oziroma, da je vsaka sestavina prostora vrednotena z razvojnega in varstvenega vidika.

Skladno z navedenim ciljem obravnavamo v nadaljevanju vprašanje »prostorskega« in »varstvenega /okoljskega« vidika kot vsebinsko enovito umestitev PUDP v prostor tako, da se enakovredno in usklajeno obravnavata razvojni in varstveni vidik.

¹ Priporočilo za izdelavo študije variant za državne prostorske ureditve; ministrstvo za okolje in prostor, 2005

² Priporočilo je bilo sicer dobrodošel prispevek za poenotenje postopka izdelave ŠV, ne opredeljuje ciljev, vsebine in metoda dela. Ugotovljene pomanjkljivosti rezultatov ŠV so v veliki meri posledica nedorečenih enotnih izhodišč in ciljev projekta kakor tudi »avtonomnost« priprave strokovnih podlag oziroma vrednotenja variant po posameznih vidikih ter neustrezna strokovna koordinacija dela. Pomemben razlog za nezadostno koordinirano delo je bil tudi uveljavljen način naročanja strokovnih podlag in ŠV: »elaborate« so pripravljali različni izvajalci, praviloma je bila zelo pomanjkljiva koordinacija tako v času priprave strokovnih podlag in vrednotenja po posameznih vidikih, še celo pa se to odraža pri sinteznem vrednotenju. Predlog najustrežnejše variante bi nujno moral biti rezultat konsenza vseh sodelujočih, ne pa poenostavljen seštevek (v posameznih vidikih) pridobljenih ocen, pogosto brez predhodno jasno opredeljenih ciljev in meril in transparentne obrazložitve.

Za racionalizacijo postopkov in vsebinsko poenotenje celovitosti urejanja prostora je nujna uskladitev prostorske in okoljske zakonodaje, kar pa je (logično) časovno odmaknjeno, zato v tem projektu upoštevamo možnosti racionalizacije dela in pripravo preglednejših podlag za odločanje o najustreznejši varianti prostorske ureditve v okviru veljavnih predpisov.

6.2 STROKOVNE PODLAGE ZA VREDNOTENJE VARIANT Z VIDIKA UMESTITVE V PROSTOR

Opredelitev odnosa med urejanjem prostora in varstvom okolja s ciljem priprave strokovnih podlag za celovito vrednotenje umestitve PUDP v prostor je tudi izpostavljena v »Predštudiji metodologije«³ (smiselno povzemamo):

- Vprašanje odnosa med »prostorskim« in »okoljskim vidikom« mora (bolj kot iz razčiščevanja pristojnosti) izhajati iz razmišljanja o doseganju rezultata, skladnega tako s cilji urejanja prostora kot cilji varstva okolja. Namesto postopkov varstva okolja kot avtonomnim nasproti postopkom urejanja prostora, je treba izhajati iz predstave o optimalni ureditvi tega področja – povezavi vseh prizadevanj v enoten sistem varstva in urejanja prostora ali varstvenega urejanja prostora. Tako povezovanje je v tujini dobilo izraz v opredelitvi okoljskega načrtovanja – environmental planning.
- Če upoštevamo (v veljavnih predpisih določeno) delitev vrednotenja variant po obeh vidikih, je treba pri določitvi metode in vsebine dela upoštevati, da so predmet obdelave v okviru prostorskega vidika »razvojne« vsebine, v okviru okoljskega vidika pa »varstvene« vsebine (ki so tudi predmet okoljskega poročila). Ob tem se odpira vprašanje okoljskega poročila (OP): dejstvo je, da je OP skladno z določili ZVO obvezno in ga je treba (do spremembe predpisov) obravnavati kot poseben elaborat.
- V zvezi s celovito in usklajeno obravnavo prostorskega in okoljskega vidika sta (v danih zakonskih okvirih) dve možnosti:
 - (1) ohrani se obstoječi formalni okvir, saj zagotavlja ločena obravnava posameznih vidikov večjo preglednost in sledljivost v postopku vrednotenja in medsebojne primerjave variant.
 - (2) formalni OP združuje poglavja prostorskega in okoljskega vidika.

Strokovne podlage in z njimi povezan cilj in možnost celovite obravnavane variant z vidika umestitve v prostor se delijo na dve fazi dela:

A. Odločanja o pripravi DPN (predhodne analize variant)

Smiselno in racionalno je, da se predhodna analiza (začetna raven vrednotenja izhodiščnih variant) izdela kot enovito gradivo vrednotenja variant s prostorskega in varstvenega vidika. Podlaga za vrednotenje so javno dostopni podatki in strokovne podlage ter ekspertno vedenje. Rezultat predhodne analize je nabor (pogojno) sprejemljivih variant. Poročilo je namenjeno nosilcem urejanja prostora kot podlaga za pripravo smernic in odločbe o izvedbi postopka CPVO.

Ko govorimo o »okoljski« vsebini v fazi predhodni analiz variant je le-ta manj podrobna kot je določena s predpisi s področja varstva okolja, saj vse potrebne strokovne podlage za oceno okoljske sprejemljivosti praviloma še niso izdelane, v nadaljnjo obravnavo se smiselno predloži tudi pogojno sprejemljive variante.

³ Priprava strokovnih osnov za oblikovanje metodologije vrednotenja in medsebojne primerjave variantv postopkih priprave državnega prostorskega načrta s prostorskega in urbanističnega vidika, UL, FGG in sodelavci, december 2008

B. Študija variant

Za kompleksne in vsebinsko zahtevne ŠV je kot strokovna podlaga za vrednotenje in medsebojno primerjavo variant s prostorskega in varstvenega / okoljskega vidika bila v dosednji praksi upoštevana izdelava »Prostorsko razvojnega elaborata« in »Okoljskega poročila«. Nov Pravilnik o DPN dopušča možnosti združevanja strokovnih podlag za oba vidika vrednotenja ali priprave ločenih »elaboratov«, odvisno od zahtevnosti in specifičnosti posamezne PUDP.

V zvezi s predlaganima možnima oblikama strokovnih podlag za vrednotenje prostorske umestitve (ločena ali skupna obravnava prostorskega in okoljskega vidika) je ob dejstvu, da je OP skladno z določili ZVO obvezen elaborat, potrebno upoštevati naslednje:

1. Ločena obravnava obeh vidikov oziroma ohranitev obstoječega formalnega okvira: vprašanje podvajanja vsebin (obrnava istih sestavin prostora s prostorsko-razvojnega okoljsko-varstvenega vidika) je treba upoštevati že pri pripravi projektne naloge in metode dela ter smiselno obravnavati in obrazložiti na ravni sinteznega vrednotenja. Naloga strokovnega vodje projekta je zagotovitev vrednotenja variant in njihove primerjave tako, da se posamezne vsebine ne podvajajo oziroma, da so vse sestavine prostora pri katrih je relevanten razvoj in varstveni vidik tudi vrednotene z obeh vidikov.

2. Kombinacija vsebin prostorsko-razvojnega in okoljsko-varstvenega vidika: predpisana vsebina OP se dopolni s poglavji oziroma vsebino prostorskega vidika. Predpisi s področja priprave OP takšnega razširjanja vsebin ne omogočajo. Tovrstna praksa obstaja in praviloma sledi vzorcem strateške presoje pred uveljavitvijo CPVO na podlagi SEA Direktive. Takšen način zagotavlja celovito presojo vplivov na okolje / prostor.

Smotrno pa bi bilo, če bi vsaj v praksi obveljalo, da se ŠV šteje za OP. To pomeni, da se ločen elaborat OP niti ne bi pripravljalo. ŠV namreč (lahko) vsebuje vse potrebne vsebine OP. Na ta način bi bilo omogočeno razumevanje celotne presoje, vključno konteksta odločitve o najustreznejši varianti. To je pomembno predvsem v primerih, ko niso izbrane okoljsko najbolj sprejemljive variante, kar je sicer temeljno izhodišče okoljske presoje.

[0]O tem je treba nekaj reči. Uredba o OP seveda ne prepoveduje, da se kaj še doda. Okvir Direktive je vendarle širok in se lahko v OP (odvisno kdo ga dela) obravnava tudi tipično prostorske vsebine.

V zvezi s kombiniranim »prostorsko-razvojnim in okoljsko varstvenim elaboratom« se odpira tudi vprašanje izdelovalca tega elaborata. Sodelovanje strokovnih skupin / ekspertov za posamezna področja mora biti jasno metodološko in vsebinsko opredeljeno in vodeno. Vodja priprave mora strokovno obvladati celovitost problematike umestitve PUDP v prostor (s tem razumemo »prostorski« in »varstveni« vidik).

Sklepna ugotovitev

S ciljem zagotoviti celovitost vrednotenja umestitve načrtovane prostorske ureditve v prostor in z upoštevanjem veljavnih predpisov predlagamo:

A. V fazi odločanja o pripravi DPN se predhodne analize izhodiščnih variant izdelajo na podlagi javno dostopnih podatkov in strokovnih podlag ter ekspertnega vedenja. Predhodna analiza variant s prostorskega in varstvenega vidika se izdelava kot enovito gradivo (lahko tudi s smiselnim upoštevanjem okvirne vsebinske strukture predpisane za vsebino OP dopolnjene s prostorsko razvojnimi vsebinami).

B. V fazi študije variant sta možna dva načina priprave vsebin za vrednotenje z vidika umestitve PUDP v prostor

- ločena obravnava prostorsko razvojnega in okoljsko varstvenega vidika,
- kombinacija vsebin prostorsko-razvojnega in okoljsko-varstvenega vidika.

V obeh primerih mora biti podlaga za pripravo strokovnih podlag jasna metoda in vsebina dela in zagotovljeno sodelovanje strokovnih skupin / ekspertov za posamezna področja. Vodja priprave mora strokovno obvladati celovitost problematike umestitve PUDP v prostor oziroma celovite izdelave ŠV (koordinacija priprave vrednotenja po vseh vidikih in sinteznega vrednotenja).

6.3 PODROČJA, CILJI, MERILA IN KAZALNIKI ZA VREDNOTENJE VARIANT S PROSTORSKEGA IN VARSTVENEGA VIDIKA (UMESTITEV V PROSTOR)

V predhodnih poglavjih je poudarjen osnovni cilj umestitve načrtovane prostorske ureditve v prostor: zagotoviti celovitost problematike kar pomeni upoštevati »prostorski« in »varstveni« vidik tako, da se posamezne vsebine ne podvajajo oziroma, da je vsaka sestavina prostora vrednotena z razvojnega in varstvenega vidika.

Rezultat priprave ŠV – predlog najustreznejše variante mora biti skladen tako s cilji urejanja prostora kot cilji varstva okolja.

Področja obravnave, cilji, merila in kazalniki se opredelijo skladno z vrsto in značilnostmi vsake PUDP ter značilnostmi prostora, v katerega se umešča (razlage pojmov in podrobnejša obrazložitev je v poglavju »Vidiki vrednotenja variant«).

V priloženih preglednicah je podan nabor področij, ciljev, meril in kazalnikov po naslednjih vsebinskih sklopih:

- Naravne sestavine okolja
- Varnost
- Okoljske razmere
- Varovana in zavarovana območja
- Poselitev
- Gospodarstvo

Predložen nabor je pripravljen kot opomnik z namenom, da se za vsako konkretno PUDP določijo relevantne vsebine (področja) vrednotenja ter na njih vezana merila, cilji in kazalniki.

Kot že omenjeno, se nekateri vidiki obravnave vsebinsko izrazito prepletajo. Tako imajo npr. vidiki obravnave, ki se nanašajo na naravno okolje (npr. klimatske razmere, kakovost zraka ipd.), izrazito težo tudi pri obravnavi bivalnih razmer. Podobno je posamezen vidik obravnave mogoče presojati enkrat iz razvojnega in drugič iz varstvenega vidika. Vloga vodje projekta oziroma sodelujočih je, da v zaključkih vrednotenja izločijo ponavljanja oziroma smiselno komentirajo prepletanje posameznih vsebin (varstveni vidik / razvojni vidik; naravno / bivalno okolje itd.)

6.4 PREGLEDNICA:

PODROČJA, CILJI, MERILA IN KAZALNIKI ZA VREDNOTENJE VARIANT S PROSTORSKEGA IN VARSTVENEGA VIDIKA

legenda

(abc123) – predlagana merska enota za vrednotenje

(#) – potreben vnos merske enote!

(#abc123#) – preveriti predlagano mersko enoto!

(&) – premestiti, opustiti?

Splošna opomba /merila in kazalniki/: upoštevajo vsi tehnični pogoji in predpisi
: upoštevajo se obstoječe in načrtovano stanje

Naravne sestavine okolja

PODROČJE	CILJI	MERILA elementi/okvir vrednotenja – kaj vrednotimo	KAZALNIKI s čim vrednotimo	OPOMBE
Tla	- varovanje tal - kot resursa - - preprečevanje izgube rodovitnih tal - zaradi pozidave in zmanjšanja kakovosti tal - preprečevanje onesnaženja tal - preprečevanje izgube tal zaradi erozije	- zasedanje (poraba) tal - strukturne značilnosti tal - kemijske in biološke značilnosti tal - onesnaženost tal - erozijska ogroženost tal	- obseg zasedenosti oz. izgube tal (m²) - spremenbe strukturnih značilnosti tal (razmerje med delci tal, ki ustvarjajo zbitost, zračnost, vodopropustnost, ..) - spremenbe kemijskih in bioloških značilnosti tal (#)	gospodarski potenciali se smiselno vrednotijo v razdelku gospodarstvo
Površinske vode	- doseganje dobrega stanja ali dobrega ekološkega potenciala vodnih teles - ohranjanje naravnih značilnosti vodotokov in drugih vodnih	- značilnosti vodotokov in drugih voda - vodni pretoki, vodostaji - kemijsko stanje površinskih voda - ekološko stanje površinskih voda - razvrstitev voda v kakovostne razrede - značilnosti priobalnega prostora (fizične, ekološke)	- velikostni razred spremenbe vodnega režima, naravne dinamike vodotoka - spremenbe vodnih pretokov in vodostajev (zagotovitev minimalnih pretokov in pretokov, ki zagotavljajo varnost v primeru visokih voda) - spremenbe poteka (dolžina spremenbe) - spremenbe kemijske sestave voda (#)	gospodarski potenciali se smiselno vrednotijo v razdelku gospodarstvo

PODROČJE	CILJI	MERILA elementi/okvir vrednotenja – kaj vrednotimo	KAZALNIKI s čim vrednotimo	OPOMBE
	- pojavov ohranjanje vodnatosti vodotokov in drugih vodnih pojavov - ohranjanje ali izboljšanje kakovosti voda - ohranjanje krajinskih in ekoloških značilnosti in potencialov vodnih površin in priobalnega prostora - ohranjanje vodnih režimov		- temperature voda (sprememba temperature v relaciji do vodne flore in faune) - sprememba biološke vrednosti voda (#) - sprememba kakovosti voda (kakovostni razred) - spremembe obsežnosti priobalnega prostora (#m2#) - spremembe naravnih značilnosti priobalnega prostora (reliefa, poraščenosti, poplavnosti ipd) (m2) - spremembe habitatne vrednosti priobalnega prostora (#št. habitatnih tipov, rastlinskih vrst, sprememba opredeljenih značilnosti#) - vnašanje novih elementov v priobalni prostor (#št. elementov#)	
Podzemne vode	- ohranjanje količine in značilnosti podzemnih voda - ohranjanje ali izboljšanje kemijskega stanja - ohranjanje ali izboljšanje kvalitete in zalog pitne vode	- območja podzemnih voda - hidrogeološke razmere - vodni režim podzemnih voda - kakovost podzemnih voda	- spremembe značilnosti površja (prostora), ki vplivajo na podzemne vode (propustnost tal, dotok padavinskih in drugih vod v območje...) - spremembe vodnih pretokov in vodostajev (m3/s; m) - spremembe hidrogeoloških razmer in značilnosti podzemnih voda (#) - spremembe kemijske in biološke sestave voda (#) - spremembe temperature voda (°C) - sprememba kakovosti pitne vode (kakovostni razred) - obseg zalog pitne vode (#m3 ali litri#)	gospodarski potenciali se smiselno vrednotijo v razdelku gospodarstvo

PODROČJE	GLAVI	MERILA elementi/okvir-vrednotenja – kaj vrednotimo	KAZALNIKI s čim vrednotimo	OPOMBE
Narava in biotska pestrost / raznovrstin	- ohranjanje značilnosti posameznih naravnih tipov habitatom (sem so vključeni tudi gozdovi)	- naravni habitati, ki jih poseg ogroža	- trajna izguba dela območja habitata, 8 (m2)	tipi gozdov so vključeni med habitate, drugi vidiki kot je upravljanje z gozdovi in varovalni vidiki pa so vključeni v razdelek gospodarstvo Kumulativni vplivi se ocenjuje na podlagi: - velikostnega razreda znižanja uspeha razmnoževanja in preživetja zavarovane vrste zaradi seštetih učinkov ugotovljenih posledic iz prejšnjega odstavka z učinki že dovoljenih posegov v naravo in - velikostnega razreda trajne izgube območja habitata zavarovane vrste oziroma habitatnega tipa zaradi seštetih učinkov ugotovljenih posledic iz prejšnjega odstavka z učinki že dovoljenih posegov v naravo. Ocena škodljivosti vplivov se ugotavlja v naslednjih velikostnih razredih: A – ni vpliva / pozitiven vpliv B – nebitven vpliv C – nebitven vpliv pod pogoji (ob izvedbi ukrepov varstva iz tretje alinee prvega odstavka 5. člena tega pravilnika) D – bitven vpliv E – uničujoč vpliv.
	- ohranjanje ugodnega stanja habitata	- redost habitata tipa ali zavarovane vrste	- sprememba kakovosti habitata, (velikostni razred spremembe posebnih struktur ali rabe)	
	- ohranjanje zavarovanih vrst tipa in zavarovanih vrst	- območje ranljivosti	- sprememba abiotičnih dejavnikov (velikostni razred spremembe ključnih indikativnih kemikalij (vključno z onesnaženjem), spremembe sevanja,	
	- ohranjanje pestrosti rastlinskih in živalskih vrst	- število osebkov, njihova gostota ali površina območja,	- osvetljevanja, hrupa in naravne dinamike vodotoka (vključno s poplavljanjem);	
	- ohranjanje zavarovanih vrst	- vloga posameznih osebkov ali območja, ki ga je prizadela škoda, glede na ohranitev zavarovane vrste ali habitatnega tipa,	- razdrobitev habitata oziroma izguba osebkov (velikostni razred znižanja uspeha razmnoževanja in preživetja)	
	- ohranjanje raznovrstnosti habitatom v območju	- sposobnost zavarovane vrste za razmnoževanje	- sprememba populacijske dinamike zavarovane vrste, (delež ali velikostni razred trajnega ali začasnega upada velikosti populacije zavarovane vrste). ¹	

Ogroženosti in tveganja

PODROČJE	GLAVI	MERILA elementi/okvir-vrednotenja – kaj vrednotimo	KAZALNIKI s čim vrednotimo	OPOMBE
Poplavna ogroženost	- zmanjševanje popravne ogroženosti območij naselij	- poplavna območja - poplavno ogrožen območja naselij	- Poseg v popravna območja (m2) - Sprememba poplavnosti območja zaradi spremembe reliefnih	ogroženost zaradi naravnih nesreč vrednotimo tudi pri prostorskem vidiku (ogroženost poseljenega prostora) in pri

¹ Pravilnik o podrobnostih merilnih za ugotavljanje okoljske škode, Uradni list RS, št. 46/2009 z dne 19. 6. 2009, Stran 6324.

PODROČJE	CILJI	MERILA elementi/okvir vrednotenja – kaj vrednotimo	KAZALNIKI s čim vrednotimo	OPOMBE
	- preprečevanje poplavne ogroženosti - zagotavljanje pogojev za optimalno ukrepanje v primeru nesreče	- splošna poplavna ogroženost območja (npr. rušitev vodne akumulacije) -	- značilnosti, vodnih pretokov, vegetacije, „) - Sprememba dostopnosti do vodnega in obvodnega prostora (število dostopnih poti, m2) - razpoložljivost nadomestnih virov v primeru nesreče (onesnaženje podtalnice) (dolžina dostavnih poti v metrih)	funkcionalnem vidiku (ogroženost načrtovane prostorske ureditve) ogroženost vrednotimo tudi v sklopu ekonomskega vidika (pričakovani stroški intervencije, sanacije, evakuacije prebivalcev)
Ogroženost zaradi erozije, plazljivosti in plazovitosti	- Zmanjševanje erozijske ogroženosti območij - Zagotavljanje varnosti ljudi in premoženja ter razvoja v ogroženih območjih - zagotavljanje pogojev za optimalno ukrepanje v primeru nesreče	- plazljiva in plazovita območja v povezavi s poselitvijo - erozijska območja -	- obseg posegov v erozijska, plazovita in plazljiva območja in možnost sanacije - obseg potrebne evakuacije (m2) -	ogroženost zaradi naravnih nesreč vrednotimo tudi pri prostorskem vidiku (ogroženost poseljenega prostora) in pri funkcionalnem vidiku (ogroženost načrtovane prostorske ureditve) ogroženost vrednotimo tudi v sklopu ekonomskega vidika (pričakovani stroški intervencije, sanacije, evakuacije prebivalcev)
Požarna ogroženost	- Zmanjševanje požarne ogroženosti - varnost ljudi in premoženja - razvoj v neogroženih območjih - zagotavljanje pogojev za optimalno ukrepanje v primeru nesreče	- požarno ogrožena območja - ukrepi in ureditve za omilititev požarne ogroženosti -	- Pobeg posega v požarno ogroženo območje (m2) - Sprememba ukrepov in ureditev za omilititev požarne ogroženosti - Obseg spremembe požarne ogroženosti območja (sprememba vegetacije, vodnih razmer, klimatskih razmer, sprememba dostopnosti do območja za gašenje in druge ukrepe) - obseg potrebne evakuacije (m2)	ogroženost zaradi naravnih nesreč vrednotimo tudi pri prostorskem vidiku (ogroženost poseljenega prostora) in pri funkcionalnem vidiku (ogroženost načrtovane prostorske ureditve) ogroženost vrednotimo tudi v sklopu ekonomskega vidika (pričakovani stroški intervencije, sanacije, evakuacije prebivalcev)
Potresna ogroženost	- varnost ljudi in premoženja - razvoj v neogroženih območjih - zagotavljanje pogojev za optimalno ukrepanje v primeru nesreče	- območja visoke potresne ogroženosti - območja predvidena za evakuacijo -	- obseg potrebne evakuacije (m2) - državni in občinski programi zaščite in reševanja v primeru naravnih in drugih nesreč (&.)	ogroženost zaradi naravnih nesreč vrednotimo tudi pri prostorskem vidiku (ogroženost poseljenega prostora) in pri funkcionalnem vidiku (ogroženost načrtovane prostorske ureditve) ogroženost vrednotimo tudi v sklopu ekonomskega vidika (pričakovani stroški

PODROČJE	GLUJ	MERILA elementi/okvir vrednotenja – kaj vrednotimo	KAZALNIKI s čim vrednotimo	OPOMBE
Posebna tveganja povezana z načrtovan o prostorsko ureditvijo ali vplivnim območjem prostorske ureditve	- varnost ljudi in premoženja - razvoj v neogroženih območjih - zagotavljanje pogojev za optimalno ukrepanje v primeru nesreče	- vodovarstvena območja	- razpoložljivost nadomestnih virov v primeru nesreče (onesnaženje podtalnice) (dolžina dostavnih poti v metrih) - obseg potrebne evakuacije (m²) - državni in občinski programi zaščite in reševanja v primeru naravnih in drugih nesreč (&) - možnost sanacije v primeru naravne nesreče (dostopne vrste tehničnih ukrepov za sanacijo) - ocena možnosti naravne sanacije (#)	intervencije, sanacije, evakuacije prebivalcev ogroženost zaradi naravnih nesreč vrednotimo tudi pri prostorskem vidiku (ogroženost poseljenega prostora) in pri funkcionalnem vidiku (ogroženost načrtovane prostorske ureditve) ogroženost vrednotimo tudi v sklopu ekonomskega vidika (pričakovani stroški intervencije, sanacije, evakuacije prebivalcev)

Okolijske razmere

PODROČJE	GLUJ	MERILA elementi/okvir vrednotenja – kaj vrednotimo	KAZALNIKI s čim vrednotimo	OPOMBE
Klimatske razmere	- preprečevanje slabšanja klimatskih razmer - zagotavljanje ustreznih mezo in mikroklimatskih pogojev za bivanje	- temperatura - vlažnost - vetrovnost - osenčenost/sončnost	- sprememba temperature (°C) - sprememba vlažnosti (relativna zračna vlaga v %) - sprememba prevetrenosti oz. jakost vetrovnosti (smer in jakost vetra vm/s ali km/h) - sprememba osenčenosti/osenčenosti (v urah) - temperaturna nihanja (spremembe razmerij med maksimalnimi in minimalnimi temperaturami)	vsi cilji se obravnavajo tudi kot cilji kakovosti bivalnega okolja vrednoti se: - sprememba glede na zatečeno stanje, - odnos do predpisanih mejnih vrednosti
Kakovost zraka	- preprečevanje slabšanja kakovosti zraka - izboljšanje kakovosti zraka	- kakovost zraka glede na vsebnost delcev in spojin (1) v povezavi z bivanjem in delom, (2) v povezavi s kmetijsko dejavnostjo	- mejne in ciljne vrednosti prisotnosti posameznih onesnaževal za varovanje zdravja ljudi (spremembe mejnih vrednosti za žveplov dioksid, dušikov oksid, ozon, delci PM10, delci PM2.5, benzen, ogljikov	vsi cilji se obravnavajo tudi kot cilji kakovosti bivalnega okolja vrednoti se: - sprememba glede na zatečeno stanje,

PODROČJE	CILJI	MERILA elementi/okvir vrednotenja – kaj vrednotimo	KAZALNIKI s čim vrednotimo	OPOMBE
			monoksid, benzo(a)piren, opozorilne in alarmne vrednosti za ozon, alarmne vrednosti za žveplov in dušikov dioksid - kritične vrednosti za varstvo rastlin (skupni dušikovi oksidi in žveplov dioksid) - ciljne vrednosti ozona za varstvo rastlin	odnos do predpisanih mejnih vrednosti
Stopnja sevanja	- zmanjševanje oz. preprečevanje povečevanja svetlobnih in toplotnih sevanj v okolje - preprečevanje ionizirajočih sevanj v okolje - preprečevanje vplivov električnih in magnetnih polj naravno in bivalno okolje²	- svetlobna sevanja - toplotna sevanja - ionizirajoča sevanja - nizkofrekvenčna elektromagnetnim sevanjem od 0 Hz do vključno 10 kHz in je nazivna napetost, pri kateri vir sevanja obratuje, večja od 1 kV ali - visokofrekvenčna elektromagnetnim sevanjem od 10 kHz do vključno 300 GHz in je njegova največja oddajna moč večja od 100 W	občutljiva območja na svetlobno sevanje (m²) - mejne vrednosti jakosti sevanj (#) - spremembe jakosti sevanj (#) - obseg elektromagnetnega polja in omejitve dejavnosti (m²; število prizadelih dejavnosti)	vsi cilji se obravnavajo tudi kot cilji kakovosti bivalnega okolja vrednoti se: - sprememba glede na zatečeno stanje, odnos do predpisanih mejnih vrednosti
Stopnja hrupa in vibracij	- zmanjševanje oz. preprečevanje obremenjenosti okolja s hrupom - zmanjševanje oz. preprečevanje obremenjenosti okolja z vibracijami	- vrste hrupa in vibracij - obremenjenost okolja s hrupom - obremenjenost okolja z vibracijami - v povezavi z bivanjem in delom	- mejne vrednosti jakosti hrupa (db) - spremembe jakosti hrupa za določeno okolje - učinkovitost zaščite s protihrupnimi ukrepi (m² učinkovito zaščiteno območje) - mejne vrednosti jakosti vibracij za določeno okolje (#)	vsi cilji se obravnavajo tudi kot cilji kakovosti bivalnega okolja vrednoti se: - sprememba glede na zatečeno stanje, - odnos do predpisanih mejnih vrednosti

PODROČJE	GLUJ	MERILA elementi/okvir vrednotenja – kaj vrednotimo	KAZALNIKI s čim vrednotimo	OPOMBE
		- v povezavi z naravnim okoljem	- spremembe jakosti vibracij (#) - učinkovitost zaščite z omilitvenimi ukrepi (&)	- možnost omilitvenih ukrepov

Varovana in zavarovana območja

Varovana območja so območja, katerih značilnosti se iz različnih razlogov varujejo, čeprav to ni zakonsko predpisano. Zavarovana območja so območja, katerih varovanje je predpisano tudi z zakonskimi predpisi.

PODROČJE	GLUJ	MERILA elementi/okvir vrednotenja – kaj vrednotimo	KAZALNIKI s čim vrednotimo	OPOMBE
Kulturna dediščina	- ohranitev kulturne dediščine v fizičnem in simbolnem pogledu - ohranitev velikosti in celovitosti območij kulturne dediščine - ohranitev lastnosti objektov in območij kulturne dediščine, ki so razlog za zavarovanje - ustrezno vključevanje kulturne dediščine v širši prostor (fizične in vsebinske povezave, identiteta, vedute) - ohranitev celovitosti, povezav in enovitosti vplivnih območij KD	- ogroženost območij in objektov kulturne dediščine - odnos med območji in objekti kulturne dediščine in predlaganim posegom v prostor na simboli, duhovni, identifikacijski ravni - vključenost ohranjanja kulturne dediščine v razvojne programe različnih sfer družbe - vidna prisotnost in pomen KD v širšem prostoru - zgodovinski okvir razvoja območij in objektov - delež kulturne dediščine v funkciji (redni rabi / uporabi) - investicije v ohranjanje kulturne dediščine	- skladnost s predpisanimi režimi varovanja [% posega ki je skladen/ni skladen s predpisanimi režimi] - ranljivost lastnosti območij in objektov kulturne dediščine na poseg (m2 tangiranih ranljivih območij in število tangiranih ranljivih objektov) - obseg in značilnosti posega v objekte in na območja kulturne dediščine ter njihova vplivna območja -funktionalne in zgodovinske celote (stopnja obsega posega) - sprememba objektov in območij kulturne dediščine (vizualne, fizične, pomenke...) ter njihove dostopnosti (stopnja spremembe objektov in območij) - sprememba vključenosti kulturne dediščine v širše območje - fizične povezave, vizualni stik (stopnja spremembe vključenosti) - sprememba privlačnosti za obiskovalce (stopnja spremembe privlačnosti) - sprememba načina ohranjanja in varovanja KD (stopnja spremembe načina)	cilji se delno navezujejo na obravnavo kakovosti bivalnega okolja

PODROČJE	GLUJ	MERILA elementi/okvir vrednotenja – kaj vrednotimo	KAZALNIKI s čim vrednotimo	OPOMBE
Naravna dediščina	- ohranitev območij naravne dediščine - ohranitev pogojev za obstanek naravne dediščine (npr. talna voda)	- območja naravne dediščine - značilnosti prostora, ki ustvarjajo pogoje za naravno dediščino - ranljivost naravne dediščine – vplivno območje ranljivosti - varstveni cilji območij	- skladnost s predpisanimi režimi varovanja (% posega ki je skladen/ni skladen s predpisanimi režimi) - obseg posega v vplivno območje ND (stopnja obsega posega) - obseg posega v območje ND (stopnja obsega posega) - ranljivost območja ND za poseg (m2 tangiranih ranljivih območij) - sprememba opredeljenih značilnosti ND, vključno z vplivi na okoljske razmere, ki vplivajo na značilnosti območja - onesnaženost zraka, temperature... (stopnja spremembe značilnosti)	
Druge varovane in zavarovane območja	- poseganje v varovana in zavarovana območja pod pogoji, ki so skladni s cilji varovanja - ohranjanje celovitosti in varovanje značilnosti varovanih in zavarovanih območij	- območja Natura 2000 - ekološko pomembna območja (EPO) - območja in elemente naravnih vrednot - območja varovalnih gozdov - območja gozdov posebnega pomena - soodvisnost značilnosti območij z okoljskimi razmerami - varstveni cilji območij	- skladnost z varstvenimi cilji in predpisanimi režimi varovanja (%posega ki je skladen/ni skladen s predpisanimi režimi) - ranljivost območja za poseg (m2 tangiranih ranljivih območij) - obseg posega v območje (m2 območja, v katerega se posega) - sprememba opredeljenih značilnosti za zavarovanje območij (stopnja spremembe značilnosti) - sprememba okoljskih razmer, ki vplivajo na značilnosti (stopnja spremembe razmer)	gozdovi se obravnavajo tudi v sklopu gospodarjenja z gozdovi ter naravne in biotske raznovrstnosti

Ina, Matej

...

Poselitev

PODROČJE	GLUJ	MERILA elementi/okvir vrednotenja – kaj vrednotimo	KAZALNIKI s čim vrednotimo	OPOMBE
----------	------	--	-------------------------------	--------

PODROČJE	ČILJI	MERILA elementi/okvir vrednotenja – kaj vrednotimo	KAZALNIKI s čim vrednotimo	OPOMBE
Zasnova razvoja v prostoru	- trajnostni (dolgoročni) razvoj - prednostna reurbanizacija degradiranih con pred posegi na nova (nepozidana) zemljišča - optimalna organizacija dejavnosti v prostoru - ekonomsko učinkoviti gospodarski sistemi - optimalne povezave v prostoru - optimalna oskrba z GJI	- koncept razvoja na regionalni in občinski ravni - koncept organizacije dejavnosti v prostoru na regionalni in občinski ravni - koncept urbanističnega načrta mesta / naselja - zasnova urejanja podeželja - prometni sistemi na regionalni, občinski in mestni ravni - energetske koncepte na regionalni in občinski ravni - komunalni sistemi na regionalni, občinski in mestni ravni - zeleni koncepti na občinski in mestni ravni - turistični in rekreacijski koncepti na regionalni in občinski ravni	vrednotijo se pozitivni in negativni učinki - skladnost z razvojnimi koncepti (poselitev, promet, GJI) na ravni regije in občin (stopnja skladnosti) - skladnost z urbanističnimi načrti (stopnja skladnosti) - skladnost z zasnovo celovitega urejanja podeželja (stopnja skladnosti) - vpliv na spremembo razvojnih konceptov na vseh ravneh - pozitivni in negativni učinki (velikost in pomen vpliva)	Upoštevajo se prostorski planski akt in strokovne podlage Poudarek je na urbanih dejavnostih; Varstvo narave, okolja, kulturne dediščine itd., ki so sicer sestavina celovitega dolgoročnega planiranja se obravnavajo v razdelkih vrednotenja vpliva na okolje; v sinteznem vrednotenju se smiselno upoštevajo
Območja stavnih zemljišč in komunalna opremljeno st	- optimalna raba prostora - racionalna opremljenost z infrastrukturo	- obstoječa in načrtovana raba prostora - obstoječa in načrtovana komunalna opremljenost prostora	- obstoječe površine naselij, na katerih sedanja raba ne bo mogoča oziroma bo omejena (obseg površin in kakovost površin) - površine, na katerih načrtovana raba ne bo mogoča oziroma bo omejena (obseg površin) - površine, na katerih se odpirajo možnosti reurbanizacije in sanacije (obseg površin) - površine, na katerih se s predlaganim posegom odpirajo novi razvojni potenciali (obseg površin) - križanja z obstoječo infrastrukturo in posledične potrebe po preureditvi/sanaciji omrežij (številni križanji; vrsta križanji; zahtevnost izvedbe križanja)	Upošteva se stanje prostora ter prostorski planski in izvedbeni akti Upoštevajo se vse urbane dejavnosti: - stanovanja, - centralne dejavnosti, - gospodarske dejavnosti, - komunalne dejavnosti, - šport in rekreacija, - sistem javnih in zelenih površin Upošteva se vse vrste GJI, ki se sicer obravnavajo tudi v razdelku gospodarstvo: - prometna infrastruktura - komunalna infrastruktura (voda, kanalizacija) - energetska infrastruktura (plin, elektrika)

PODROČJE	ČILJI	MERILA elementi/okvir vrednotenja – kaj vrednotimo	KAZALNIKI s čim vrednotimo	OPOMBE
			- posegi na komunalno urejena območja (vpliv na celovitost urejanja območja; obseg posegov na komunalne ureje površine; in/ali tekoči metri infrastrukture, v katero se posega; in/ali število in vrsta infrastrukturnih objektov, v katere se posega) - potencialni vpliv na prihodnjo komunalno opremljenost prostora (obseg potencialno vplivanih območij v m2)	- telekomunikacijska infrastruktura
Bivalno okolje	- zdravo bivalno okolje - ustrezne mezklimatske razmere - kvaliteto vizualno okolje in ambientalna prijetnost - dobra dostopnost do oskrbnih in storitvenih dejavnosti za različne uporabnike - dobra dostopnost do družbene javne infrastrukture in tipološko raznolikega odprtega prostora	- osončenost, prevetrenost, vlažnost - dostopnost servisnih in oskrbnih dejavnosti - dostopnost rekreacijskih površin - naravno zaledje naselij z rekreativnimi potenciali (gozdovi z rekreativno funkcijo, druge odprte površine) - potovalni časi (predvsem iz poselitvenih jedr do zaposlitvenih in izobraževalnih središč) - sekvenčna raznolikost in čitljivost prostora - kvaliteta odprtega javnega prostora	- prostorska razporejenost servisnih in oskrbnih dejavnosti glede na poselitvena jedra (število povezav; čas dostopnosti med funkcijskimi jedri) - poselitvena jedra in pripadajoče rekreacijske površine (vpliv na dostopnost – dolžina poti, čas dostopa, kakovostnost dostopa) - poselitvena jedra in zaposlitvena središča (vpliv na dostopnost – dolžina poti, čas dostopa, kakovostnost dostopa) - dostopnosti odprtih zelenih površin (vpliv na dostopnost – dolžina poti, čas dostopa, kakovostnost dostopa) - na novo vzpostavljene kvalitativne prostorske sekvence in osiromašene oz. izgubljene kvalitativne prostorske sekvence (pomen izgubljenih ali novo vzpostavljenih kvalitativnih)	smiselno / povezano se obravnavajo tudi cilji s področja okoljskih razmer
Naselja	- ohranjanje potencialov za dolgoročni razvoj naselij - ustrezna dostopnost in povezanost naselja v omrežje naselij	- obstoječi in načrtovani odnosi med naselji oz. deli posameznega naselja - dolgoročni razvoj naselja - dostopnost naselja - možnost izbire načina mobilnosti po naselju in med	- funkcionalna razmerja med naselji / v naselju (izboljšanje / poslabšanje povezav med funkcionalno odvisnimi deli naselja) - povezave med naselji oz. deli naselja (podaljšanje/skraševanje poti; varnost poti)	

PODROČJE	GLAVI	MERILA elementi/okvir vrednotenja – kaj vrednotimo	KAZALNIKI s čim vrednotimo	OPOMBE
	- primerna povezanost med naseljem in njegovim zaledjem - trajnostni razvoj naselja - ohranjanje celovitosti naselja - ustrezna morfološka členjenost naselja - ustrezni funkcionalni odnosi v naselju - ustrezne dostopnost in povezanost v notranji strukturi naselja - privlačni pogledi na naselje in iz naselja v širši prostor - ambientalna kakovost naselja - prepoznavna identiteta naselja	- naselji - prehodnost naselja - morfološka struktura naselja - funkcionalna struktura naselja - prenova in revitalizacija naselja ali dela naselja - urbani prostorski potenciali (območja stavbnih zemljišč) - nosilci prostorske identitete - kvaliteta pogledov na naselje iz pomembnih transportni koridorjev in razgledišč (značilna vidna podoba naselja) - kvaliteta pogledov iz naselja v krajino	- možnosti implementacije razvojnih projektov naselja (povečanje/zmanjšanje možnosti) - značilna (morfološko karakteristična) mestna območja (obseg in vrsta vpliva) - revitalizacije potrebna območja, ki jim predlagani poseg povečuje/zmanjšuje možnosti za prenovu (obseg in namen območij) - območja stavbnih zemljišč, ki jim predlagani poseg povečuje/zmanjšuje možnosti razvoja (obseg in namen območij) - elementi prostorske identitete, ki jih predlagani poseg pozitivno/negativno tangira (pomen in velikost posega)	
Krajina	- vitalna in pestra naravna krajina - vitalna in pestra kulturna krajina - skladnost posegov s topografskimi značilnostmi - krajina s prepoznavno identiteto	- vpliv na krajinske tipe – ranljivost in pomen za identiteto - vpliv na značilne elemente in vzorce krajine (morfologija, rastlinski pokrov, vodni pojavi, kulturne značilnosti, vzorci kmetijskega prostora in naselij)	- sprememba opredeljenih značilnosti območja (stopnja spremembe značilnosti) - sprememba dejavnosti, ki soustvarjajo kulturno krajino (stopnja spremembe dejavnosti) - prostorski obseg spremembe območja (površina / delež enovitega območja) - vidnost območja (vpliv na pomembne poglede) - izjemnost območja (stopnja spremembe izjemnosti) - posebnost območja (stopnja spremembe posebnosti)	

Gospodarstvo

PODROČJE	CILJI	MERILA elementi/okvir vrednotenja – kaj vrednotimo	KAZALNIKI s čim vrednotimo	OPOMBE
Kmetijstvo - gospodarski potencial	- ohranjanje najboljših kmetijskih zemljišč - ohranjanje celovitosti najboljših in drugih kmetijskih zemljišč oz. zaokroženih kompleksov - ohranjanje obstoječih potencialov za razvoj kmetijske dejavnosti - ohranjanje razvojnih možnosti posameznih kmetijskih gospodarstev - ohranjanje celovitosti območij kmetijskih operacij (komasacij, hidromelioracij, namakalnih sistemov) - ohranjanje sistema poljskih poti / dostopov do kmetijskih zemljišč	- najboljša kmetijska zemljišča - druga kmetijska zemljišča - kompleksi kmetijskih površin - pridelovalni potencial / talno število - kmetijska gospodarstva / GERK-I - območja izvedenih kmetijskih operacij (komasacij, hidromelioracij, namakalnih sistemov) - sistem poljskih poti - dejanska raba prostora (različne kategorije kmetijske rabe in nekmetijska raba prostora)	- poseg na kmetijska zemljišča po kategorijah (obseg trajno / začasno izzetih zemljišč) - prilagajanje parcelni strukturi (stopnja prilagajanja) - prizadeta kmetijska gospodarstva, poseganje v posamezna gospodarstva (število gospodarstev; obseg poseganja) - poseganje v območja kmetijskih operacij (način in obseg posega; zahtevnost sanacije) - prekinjene poljske poti (število prekinitev; dolžina obvoznih/nadomestnih poti) - posegi v sklenjena kmetijska območja (obseg in geometrija posega)	v tem poglavju je poudarjeno obravnavan razvojni vidik oz. gospodarski potencial, v sinteznem vrednotenju se smiselno in povezano obravnavajo tudi varovalni cilji
Gospodarje nle z gozdovi in gozdarstvo - gospodarski potencial	- ohranjanje celovitosti in značilnosti lesnoproizvodnih gozdov - preprečevanje fragmentacije - razvoj lesnoproizvodnih gozdov - ohranjanje celovitosti gozdnih površin - ustrezen sistem gozdnih poti in dostopov do gozdnih zemljišč	- funkcije gozda - območja gozdov z različnimi poudarjenimi funkcijami - območja lesnoproizvodnih gozdov - sklenjena gozdna območja - gozdni robovi - gozdni otoki	- trajna zasedba gozdov s posebnim pomenom ali varovalnih gozdov (obseg zasedbe, način zasedbe, vpliv na varstveno funkcijo) - trajna zasedbe lesnoproizvodnih gozdov (obseg zasedbe, način zasedbe) - prizadetost ali uničenje gozdnih robov, gozdnih otokov (dolžina prizadetih robov; površina otokov) - prizadetost posameznih funkcij gozda ob upoštevanju njihovega pomena (stopnja prizadetosti) - razdrobljenost gozdnih površin v povezavi s funkcijo gozda (stopnja razdrobljenost) - dostopnost gozdov z gospodarsko	v tem poglavju je poudarjeno obravnavan razvojni vidik oz. gospodarski potencial (lesnoproizvodni gozdovi), v sinteznem vrednotenju se smiselno in povezano obravnavajo tudi varovalni cilji (varovalni gozdovi, gozdovi posebnega pomena) – glej varovana in zavarovana območja

PODROČJE	GLUJ	MERILA elementi/okvir vrednotenja – kaj vrednotimo	KAZALNIKI s čim vrednotimo	OPOMBE
Pridobivanje mineralnih surovin	- uravnotežena raba mineralnih surovin - pokrivanje potreb po mineralnih surovinah - ohranjanje obstoječih in potencialnih pridobivalnih in raziskovalnih območij za pridobivanje mineralnih surovin - izboljšanje dostopnosti do mineralnih surovin, potrebnih za lokalno oskrbo - sanacija opuščenih pridobivalnih območij	- pridobivalna območja različnih tipov - raziskovalna območja različnih tipov - planirana območja za raziskovanje in pridobivanje	- funkcijo (sprememba dostopnosti) - dostopnost gozdov z rekreativno funkcijo (sprememba dostopnosti) - poseganje v obstoječa ali potencialna območja pridobivanja mineralnih surovin (obseg in način poseganja) - dostopnost pridobivalnih območij (sprememba dostopnosti - povečanje/zmanjšanje) - sanacija opuščenih pridobivalnih območij (povečanje/zmanjšanje možnosti sanacije) - potencial za koriščenje zaloge mineralnih surovin in rudnin (vpliv na potencial)	
Vodno gospodarstvo, upravljanje z vodami, gospodarjenje z vodami	- sonaravno upravljanje z vodami - ohranjanje voda, vodnih zemljišč in pridobivalnih zemljišč ter poplavnih površin - Zagotavljanje poplavne varnosti območij - preprečevanje nastanka zemeljskih plazov in erozijskih pojavov - ustrezna izraba in razvoj hidroenergetskih potencialov - ohranjanje potencialov za ribolov	- vode, vodna zemljišča in pridobivalna zemljišča (15 m ob vodotokih I. reda in 5 m ob vodotokih II. reda) - vodni režimi in vodostaji - vodovarstvena območja - območja kopalnih voda - poplavna območja - erozijska območja - vodni objekti in naprave - ribolovna in ribogojna območja	- obseg trajne zasedenosti vodnih površin, pridobalnih zemljišč in poplavnih površin (stopnja oz. obseg zasedbe) - sprememba vodnega režima (stopnja spremembe) - poseganje v vodne objekte in naprave oz. vpliv na realizacijo teh (obseg in vrsta poseganja) - dostopnost vodnih in pridobalnih zemljišč (sprememba dostopnosti) - dostopnost vodnih objektov in naprav (sprememba dostopnosti)	v tem poglavju je poudarjeno obravnavan razvojni vidik oz. gospodarski potencial, v sinteznem vrednotenju se smiselno in povezano obravnavajo tudi varovalni cilji

PODROČJE	ČILJI	MERILA elementi/okvir vrednotenja – kaj vrednotimo	KAZALNIKI s čim vrednotimo	OPOMBE
	- ohranjanje in razvoj športnih in rekreacijskih potencialov voda - ohranjanje virov pitne vode			
energetika	- izraba in razvoj obnovljivih virov energije - ohranjanje energetskih potencialov - sonaravna izraba energetskih potencialov - racionalna energetska oskrba - racionalna distribucija energentov (elektrika, plin, nafta) - optimalna infrastrukturna opremljenost	- obstoječi viri energije - obstoječa območja skladiščenja energentov - obstoječi objekti za distribucijo energije - potenciali za koriščenje obnovljivih energetskih virov - nahajališča obnovljivih virov energije - območja z visokim energetskim potencialom - energetska oskrba ključnih porabnikov in skupin porabnikov - energetska omrežja	- prizadetost energetskega potenciala (stopnja prizadetosti) - uničeni viri za pridobivanje energije (obseg uničenja virov) - povezanost energetskih omrežij (stopnja integriranosti energetskih omrežij) - učinkovitost izrabe energije pri oskrbi (število novih uporabnikov) - skladnost z lokalnim energetskim konceptom (stopnja skladnosti)	
prometna infrastruktura	- primerna dostopnost območij oz. programskih vozlišč glede na njihovo funkcijo - efektivna, integrirana, okoljsko sprejemljiva prometna mreža	- obstoječa in načrtovana prometna vozlišča in terminali - obstoječe prometne povezave - potencialne prometne povezave - možnost izbire prometnega sredstva - integriranost prometnih omrežij - vpliv na ekonomsko in energetska smotnost - obstoječega in načrtovanega prometnega sistema - vpliv na okoljske kakovosti	- dostopi do posameznih območij oz. programskih vozlišč (število in kvaliteta dostopov) - možnosti izbire potovalnega sredstva do posameznih območij oz. programskih vozlišč (obseg možnih izbir) - potovalni časi (med destinacijami) - potrebne spremembe oz. sanacije obstoječe mreže zaradi predvidenega posega (obseg potrebnih sprememb)	sintezna ocena upošteva tudi okoljske vidike (npr. hrup, vibracije, prašni delci)
telekomunikacijska infrastruktura	- primerna pokritost območij oz. programskih vozlišč glede na njihovo	- obseg območij, ki imajo zagotovljeno kakovostno telekomunikacijsko omrežje - vpliv na vizualno okolje	- kakovost telekomunikacijske usluge (pokritost območij) - gospodinjstva in gospodarski subjekti, ki imajo dostop do	

PODROČJE	GLAVNI	MERILA elementi/okvir vrednotenja – kaj vrednotimo	KAZALNIKI s čim vrednotimo	OPOMBE
	- funkcija - primerna zmogljivost omrežja - racionalnost omrežja		zmogljive infrastrukture (sprememba števila enot) - potrebne spremembe oz. sanacije obstoječe mreže zaradi predvidenega posega (število potrebnih sprememb) - vpliv na pomembne poglede (obseg vpliva)	
turizem	- ohranjanje prostorske privlačnosti za turizem - skladen in uravnotežen razvoj kapacitet za turizem - zagotavljanje ustrezne dostopnosti do turističnih centrov in območij - ohranjanje celovitosti obstoječih ali potencialnih območij za razvoj turizma - razvoj primerjalnih prednosti turizma	- območja obstoječe turistične ponudbe - planirana in potencialna območja turistične ponudbe	- poseg v turistično območje (vrsta posega in velikost vpliva) - sprememba privlačnosti prostora za turistično ponudbo (obseg in vrsta spremembe) - sprememba kapacitet in kakovosti turistične ponudbe (obseg in vrsta spremembe) - dostopnost do območij turistične ponudbe (sprememba dostopnosti) - sprememba značilnih vedut in pogledov po prostoru (stopnja spremembe) - sprememba pomena in razvojnega potenciala turizma (obseg spremembe)	
Gospodarske cone	- ekonomska učinkovitost proizvodnje, servisov, predelave in transportov - ustvarjanje dodane vrednosti	- obstoječe in načrtovane gospodarske cone - obseg gospodarskih tokov - medsebojna povezanost gospodarskih območij - povezanost gospodarskih območij / zaposlitvenih središč z zaledjem	- poseg v obstoječe ali načrtovano območje gospodarske cone, velikost fizičnega posega in vpliv na učinkovitost proizvodnje in logistike (obseg posega) - možnosti širitve / zaokrožitve GC (razpoložljiva površina) - vzpostavljene/prekinjene povezave med gospodarskimi enotami in deli gospodarskih enot (število in vrsta povezav) - možnosti za učinkovito energetske in komunalno napajanje gospodarskih enot (sprememba možnosti)	

PODROČJE	GLAVI	MERILA elementi/okvir vrednotenja – kaj vrednotimo	KAZALNIKI s čim vrednotimo	OPOMBE
			- vpliv na potovalne čase pri dobavi vhodnih in dostavi izhodnih dobrin gospodarskih enot (sprememba potovalnih časov)	
ravnanje z odpadki	- energetsko učinkovito in okoljsko vzdržno zbiranje, predelovanje in odlaganje odpadkov	- območja obstoječih in načrtovanih deponij za odlaganje in predelavo odpadkov - vpliv na smotno zbiranje, predelavo in deponiranje odpadkov – logistična, energetska učinkovitost	- poseg v načrtovano območje za deponiranje in predelavo odpadkov (stopnja posega; vpliv na potencialno rabo) - sanacija obstoječe deponije (možnosti) - poti od nastanka do deponiranja / predelave odpadkov (sprememba) - lokacije za deponiranje in predelavo odpadkov (možne alternative)	

7. FUNKCIONALNI VIDIK

7.1 VSEBINA VREDNOTENJA PO FUNKCIONALNEM VIDIKU

Poudariti velja, da se pri vrednotenju variant vsi vidiki vrednotenja vsebinsko prepletajo ter da je, po svoji logiki, tudi »funkcionalni vidik« sestavina vseh ostalih vidikov vrednotenja in primerjave variant.

Pri pregledu (do sedaj) izdelanih ŠV je bilo večkrat opozorjeno na neustreznost prakse, da se praviloma enači funkcionalni vidik z gradbeno-tehničnim vidikom, saj se je na ta način v veliki meri podvajalo vrednotenje, ki je že predmet ostalih vidikov, predvsem ekonomskega in prostorskega (glej prilogo 1 k poglavju »Funkcionalni vidik«).

S ciljem omejevanja podvajanja vrednotenja po predpisanih vidikih velja izpostaviti vprašanje kaj vrednotimo v okviru funkcionalnega vidika (glej prilogo 2 k poglavju »Funkcionalni vidik«).

Smiselno ločevanje vrednotenja po funkcionalnem in ostalih vidikih vrednotenja je tesno povezano s specifikom prostorske ureditve, ki je predmet ŠV in v vsakem primeru zahteva v delovni skupini vsebinsko usklajeno vrednotenje in primerjavo variant predvsem pri pripravi sinteznega vrednotenja.

Določitev ciljev / meril za vrednotenje in primerjavo variant je za vse vidike smiselno določiti v podrobnem programu dela, ki je podlaga (izhodišče) za pripravo ŠV tako, da se v čim večji meri izloči podvajanje vrednotenja.

Funkcionalni vidik vrednotenja se dejansko deli na dva vsebinska sklopa:

- funkcionalno vrednotenje gradnje in obratovanja PUDP v soodvisnosti z umestitvijo v prostor (funkcionalno-tehnični oziroma tehnološki vidik),
- funkcionalno vrednotenje z vidika vpliva PUDP na razvoj in omejitve v vplivnem območju PUDP: vpliv PUDP na funkcije naselij, razvoj dejavnosti, organizacijo dejavnosti, povezave, oskrbo, varnost bivalnega in naravnega okolja...

Vsebinska sklopa se delno prepletata, kar je potrebno upoštevati pri sinteznem vrednotenju. Kot generalno usmeritev predlagamo, da se pri vrednotenju s funkcionalno-tehničnega vidika prednostno upoštevajo merila, ki se nanaša na gradnjo (pretežno na lokalni ravni) ter učinkovitost in varnost obratovanja načrtovanega objekta / prostorske ureditve (na nacionalni, regionalni in lokalni ravni). Vplivi PUDP na funkcije bivalnega in naravnega okolja v vplivnem območju PUDP pa se vrednotijo v sklopu prostorskega vidika (razvojni in varstveni vidik).

7.2 VREDNOTENJE PO FUNKCIONALNO-TEHNIČNEM VIDIKU

V sklopu funkcionalno-tehničnega vidika vrednotimo in primerjamo:

- zahtevnost gradnje (tehnološki pogoji gradnje, omejitve pri organizaciji gradbišča, neposredni in posredni vplivi na funkcije in organizacijo dejavnosti v vplivnem območju),
- učinkovitost obratovanja (prometna, energetska, transportno organizacijska, zaščitna...),
- varnost obratovanja (prometna varnost, medsebojni vplivi ureditev, potencialne možnosti poškodb..)
- riziko obratovanja (pričakovana velikost posledic nesreč pri obratovanju na naravno in grajeno okolje, zdravje ljudi...)

- čas in etapnost gradnje,
- pogoje vzdrževanja.

Strokovna podlaga za vrednotenje po funkcionalnem vidiku so idejne rešitve variant, ki vsebujejo (oziroma morajo vsebovati) tudi za funkcionalni vidik PUDP relevantne vsebine. Pri vrednotenju s funkcionalnega vidika se upoštevajo tudi druge strokovne podlage, ki se izdelajo skladno z vrsto in značilnostjo / tehnologijo načrtovane PUDP, kot je npr. prometna študija, upoštevajo se strokovne podlage za vrednotenje s prostorskega in varstvenega vidika.

Za funkcionalni vidik je potrebno pridobiti strokovne podlage za vrednotenje in primerjavo variant po naslednjih vsebinskih sklopih:

I. gradnja

- zahtevnost in rizičnost gradnje in s tem povezan čas trajanja gradnje oziroma odmik začetka obratovanja,
- organizacija gradbišča in promet med gradnjo (zastoji, obvozi, poslabšana dostopnost do posameznih območij, vpliv na funkcije posameznih prizadetih območij...),
- lokacije odlagališč trajnih viškov materiala (oddaljenost od gradbišča, časovni, fizični in lastniški pogoji urejanja...),
- lokacije stranskih odvzemov gradbenega materiala (oddaljenost od gradbišča, prevozi, pogoji urejanja...).

II. učinkovitost obratovanja

- promet: prometna učinkovitost, pretočnost / optimalna hitrost vožnje, navezava generatorjev prometa, povezava različnih prometnih sistemov,
- energetika: distribucija (navezava na razdelilnih postaje, kompresorske postaje, odvzemna mesta za velike porabnike, zmanjšanje energetskih izgub,
- vodnogospodarske ureditve: obseg zaščite pred poplavami, možnost večnamenske rabe,
- gospodarski terminali (logistični centri državnega pomena): prometna opremljenost – bližina AC/HC, železnice, letališča, možnost širitve, bližina gospodarskih con (predelava),
- območje vplivov obratovanja: obseg pričakovanih vplivov na razvojne funkcije v vplivnem območju, ocena potrebnih ukrepov za varovanje zdravja, okolja in imetja v vplivnem območju,
- etapnost gradnje: možnost postopnega vključevanja posameznih odsekov linijskih objektov v obratovanje, nemoteno obratovanje zaključenih faz gospodarskih con, vodnogospodarskih ureditev itd..

III. varnost obratovanja

- medsebojni vplivi velikih infrastrukturnih objektov,
- potencialna nevarnost poškodb: vremenske razmere, posedanje in plazenje terena, poplave ...),
- rizičnost obratovanja: verjetnost in velikost ogroženega območja, ki je izpostavljeno vplivu možnega onesnaženja okolja zaradi obratovanja (eksplozije, izpusti strupenih substanc v zrak...), onesnaženje podtalnice kljub zaščitnim ukrepom,
- prometna varnost: razbremenitev naselij, turističnih in rekreacijskih območij, tehnični elementi tras, vožnja v predorih.

PRIMERI DOSEDANJE PRAKSE IN PREDLOGI VSEBIN VREDNOTENJA VARIANT PO FUNKCIONALNEM VIDIKU

V nadaljevanju navajamo in komentiramo v dosedanji praksi uveljavljena merila vrednotenja po funkcionalnem vidiku (dejansko gradbeno tehnični vidik) ter predlagamo smiselno vsebino vrednotenja in primerjave na ravni ŠV (na primeru vrednotenja variantnih rešitev prometne infrastrukture).

1. Dolžina trase: dolžina trase se izraža skozi ceno investicije zato ni relevanten kriterij za gradbeno tehnično primerjavo. V dosedanji praksi se je daljša trasa ocenjevala kot manj primerna, vendar velja opozoriti, da ni pa nujno, da je daljša trasa avtomatično tudi primerjalno slabša. Če poteka trasa čez zahteven teren ima lahko (v primerjavi z daljšo traso) bistveno slabše tehnične elemente, zahtevnejšo izvedbo, višjo stopnjo rizičnosti posega itd..

Tako obrazloženo vrednotenje se smiselno upošteva na ravni vrednotenja v sklopu funkcionalnega vidika.

2. Trasirni elementi (R-min, maksimalni sklon, dolžina maksimalnega sklona): merilo je relevantno z vidika prometne varnosti, ki je smiselna sestavina vrednotenja v sklopu funkcionalnega vidika.

3. Večji objekti: večji objekti (predori, viadukti, oporni zidovi...) pomenijo višjo ceno investicije, daljšo in zahtevnejšo gradnjo. Število večjih objektov samo po sebi ni relevantno merilo za primerjalno vrednotenje (izraženo je že v ceni investicije), s funkcionalnega vidika pa je relevantno:

- dolžina gradnje zaradi zahtevnih objektov,
- prometno varnostni vidik: primerjalno bolj rizična vožnja v predorih,
- rizičnost gradnje in obratovanja: velika zemeljska dela (in s tem povezani oporni zidovi, nasipi... na labilnem in terenu.

4. Križišča: število križišč (enako kot število velikih objektov) samo po sebi ni relevantno merilo, ureditve so izražene s ceno investicije. Križišča so pomembno merilo pri vrednotenju s funkcionalnega vidika (navsezava ceste na regionalno in lokalno cestno omrežje), pri tem pa je manj pomembno od števila prostorske razporeditev. Vrednotenje se upošteva v kombinaciji z vrednotenjem prostorskega vidika (vpliv na regionalni in urbani razvoj). Z varnostnega vidika so pomembni tehnični elementi križišč (izvennivojska križišča, krožišča, preglednost lokacije, umirjanje prometa...).

5. Izgubljene višine: obseg izgubljenih višin vpliva predvsem na stroške uporabnikov in onesnaženje okolja v sklopu ekonomskega vrednotenja.

V funkcionalnem smislu pomeni veliko izgubljenih višin tudi daljšo vožnjo in s tem odstopanje od (enega od) ciljev PUDP. Pri vrednotenju se smiselno upošteva v primeru bistvenih razlik med variantami.

6. Geološke in hidrološke razmere: za gradnjo primeren teren je eden ključnih kriterijev z gradbeno tehničnega vidika, ki mu je tudi pri funkcionalnem vrednotenju (in v skupnem vrednotenju in primerjavi variant) treba dati ustrezno težo.

Vrednotenje z vidika vplivov na geološke in hidrološke razmere je sicer (praviloma) obravnavano v okoljskem poročilu (ali elaboratu), vendar s poudarkom na vrednotenju vplivov na prvine okolja.

V sklopu funkcionalnega vidika mora biti poudarek na

- zahtevnosti gradnje in s tem dolžini gradnje,
- rizičnosti gradnje in obratovanja: možnosti plazenja terena, riziko onesnaženja podtalnice kljub upoštevanju zahtevanih zaščitnih ukrepov...

Pri vrednotenju je treba izpostaviti tudi pričakovane probleme, ki v izdelanih strokovnih podlagah za ŠV še niso v zadostni meri ovrednoteni.

7. Zemeljska dela: zemeljska dela (izkopi, nasipi, viški / manjki materiala) se delno izražajo v ceni investicije (stroški prevozov, nakup materiala, prodaja kakovostnega materiala, ureditev deponij...), delno pa so zemeljska dela tudi vprašanje vplivov na okolje: velik poseg v prostor s preoblikovanjem terena (vpliv na krajino, vpliv na bivalno okolje v času gradnje s prevozi...), vključno z vplivom stranskih odvzemov in deponij na okolje...

V sklopu funkcionalnega vidika je smiselno (enako kot pri geoloških in hidroloških razmerah) oceniti

- rizičnost velikih posegov – zemeljskih del predvsem na labilnem in plazovitem terenu v času gradnje in obratovanja,
- rizičnost izvedbe zaradi posedanja terena ipd...,

Zemeljska dela se vrednotijo tudi s prostorskega in okoljskega vidika v primeru velikega preoblikovanja (degradacije) terena na funkcijo ranljivih območij v vplivnem območju v času gradnje in obratovanja (rekreacijska in turistična območja, območja varstva kulturne dediščine, območja varstva narave...)

8. Rušitve objektov: rušitve se izražajo skozi ceno investicije, delno pa tudi lahko skozi čas gradnje (v primeru težav z lastništvom je pri večjem številu rušitev večja možnost zastojev pri gradnji). Smiselnost vrednotenja v sklopu funkcionalnega vidika se določi na podlagi obsega in specifične potrebnih rušitev (poseg v urbano tkivo, rušenje morfoloških in funkcionalnih celot...)

Rušitve so pomembno merilo tudi z vidika vrednotenja lokalne sprejemljivosti PUDP.

9. Promet med gradnjo: promet med gradnjo je relevantno vprašanje tako s tehničnega reševanja problema (obvozi) kakor tudi s časovnega vidika (število in čas trajanja zapor), okoljskega vidika (vplivi obvoznih cest na bivalno okolje), stroškovni vidik (ureditev obvoznih cest, sanacija obstoječih cest ...).

Na ravni ŠV se smiselno upošteva v sklopu funkcionalnega vidika.

10. Čas gradnje: čas gradnje je v tesni soodvisnosti z gradbeno tehnično zahtevnostjo gradnje (število objektov, zahtevnost terena...). Pri vrednotenju s funkcionalnega vidika je pomemben začetek obratovanja določenega objekta in s tem tudi razbremenitev obstoječega prometnega omrežja, izboljšanje energetske oskrbe, zmanjšanje vplivov na okolje...

Pri funkcionalnem vidiku se čas gradnje smiselno poveže s predhodno navedenimi merili: geološke in hidrološke razmere, zemeljska dela, večji objekti...

10. Etapnost gradnje: možnost vključevanja posameznih že grajenih odsekov v promet (ali PUDP) je bistvenega pomena za izboljšanje izkazanega problema, ki se rešuje s PUDP in je pomembno merilo za vrednotenje variant s funkcionalnega vidika.

Poleg zgoraj navedenih meril, ki so (z ustrezno interpretacijo) smiselna za vrednotenje po funkcionalnem vidiku, bi v sklopu tega vrednotenja morali upoštevati tudi motnje pri obratovanju infrastrukturnih objektov, ki jih ni mogoče v celoti omiliti ali preprečiti in posredno vplivajo na funkcije in organizacijo dejavnosti v vplivnih območjih:

- vplivi električnih in magnetnih polj pri daljnovodih,
- interferenca radijskega in TV signala,
- hrup – prasketanje pri daljnovodih,
- hrup prometa na legah, kjer aktivna protihrupna zaščita ni učinkovita (še celo vpliv na odprte prostore – vrtove, igrišča...),

- potencialna možnost poškodb in nesreč (vpliv na psihofizično počutje prebivalcev): porušitev stebra DV, nevarnost pri poškodbi plinovoda, požarna nevarnost pri državnih / regionalnih skladiščih vnetljivih snovi....

Podan primer, ki se nanaša na vrednotenje PUDP s področja prometa se smiselno upošteva tudi pri vrednotenju funkcionalnega vidika drugi vrst PUDP.

PREPLETANJE VREDNOTENJA S PROSTORSKEGA, VARSTVENEGA IN FUNKCIONALNEGA VIDIKA

Kot že navedeno v predhodnem poglavju je za pripravo nabora ciljev in meril za vrednotenje v sklopu funkcionalnega vidika potrebno predhodno soočanje medsebojnih povezav funkcij načrtovanega posega v prostor s funkcijami na regionalni in lokalni ravni ter s direktnimi in posrednimi vplivi PUDP na organizacijo dejavnosti in njihovo delovanje v vplivnem območju.

Dejstvo je, da se te vsebine prepletajo kar je treba upoštevati pri pripravi metode vrednotenja za vse vidike vrednotenja s ciljem nepodvajanja merilvrednotenja. Ločevanje vrednotenja po funkcionalnem in ostalih vidikih vrednotenja je tesno povezano s specifikom prostorske ureditve, ki je predmet ŠV in v vsakem primeru zahteva v delovni skupini usklajeno pripravo.

Pri pripravi meril za vrednotenje s funkcionalnega vidika so relevantne povezave z naslednjimi vsebinami prostorskega in varstvenega / okoljskega vidika vrednotenja oziroma odločitev v sklopu katerega vidika se posamezna merila upoštevajo.

Za preteženi del (v nadaljevanju navedenih) meril je smiselno, da se upoštevajo v okviru vrednotenja s prostorskega in okoljskega vidika. Za vrednotenje s funkcionalnega vidika pa se prednostno upoštevajo merila, ki se nanaša na gradnjo ter učinkovitost in varnost obratovanja objekta / prostorske ureditve.

VPLIV NA REGIONALNI RAZVOJ

PUDP se praviloma nanašajo na prostorske ureditve, ki so že v zasnovi preverjene in utemeljene na državni in regionalni ravni (prometni sistemi, sistem omrežja zvez, sistem oskrbe z električno energijo, sistem oskrbe s plinom, vodnogospodarske ureditve, itd.).

Vplivi velikih infrastrukturnih objektov na regionalni razvoj so praviloma pozitivni (boljša oskrba), upoštevati pa je potrebno, da imajo lahko tudi različne razvojne vplive na posamezna območja:

- Nova cestna povezava prinaša razvoj določeni regiji in »razvojno mrtvilo« regiji ob stari cesti, določena trasa omogoča bistveno boljšo navezavo cestnega omrežja širšega zaledja kot ostale rešitve itd.. Vpliv PUDP je v tovrstnih primerih relevantno merilo za vrednotenje funkcionalnega / razvojnega vidika na regionalni ravni.
- Veliki (pretežno linijski) objekti za oskrbo z energijo (trase daljnovodov visoke napetosti, trase plinovodov, naftovodov...) praviloma nimajo pomembnejšega vpliva na regionalni razvoj, oskrba določenih regij je že zagotovljena z izgradnjo sistema / objekta je manj odvisna od izbora koridora oz. lokacije. Pri določitvi posega v prostor je pomemben predvsem vpliv na sestavine prostora in okolja, ki pa se vrednotijo v sklopu prostorskih in okoljskih meril (ter vse bolj z vidika sprejemljivosti posega na lokalni ravni). PUDP je na regionalni ravni funkcionalno pomembna z vidika sistema oskrbe z energijo (kar pa ni predmet vrednotenja na ravni DPN), manj relevantna pa je primerjava funkcionalnega vidika pri vrednotenju variantnih tras – razen v primeru, ko dopušča določena varianta ugodnejšo možnost oskrbe na regionalni ravni.
- Tudi ostale prostorske ureditve, za katere se pripravlja DPN (vodnogospodarska infrastruktura, zračni promet, pomorski promet itd.), imajo lahko pomembne vplive na določeno regijo, vendar se le-ta ne vrednoti na ravni primerjave variant za umestitev posega v prostor. Lokacijo za tovrstne ureditve določajo praviloma tehnični pogoji, tehnologija gradnje in obratovanja itd., le izjemoma obstajajo

alternativne lokacije, ki bi se primerjalno vrednotile z vidika vpliva na regionalni razvoj v sklopu priprave DPN. V primeru, da obstajajo variantne rešitve so bolj relevantni (od vpliva na regionalni razvoj) vplivi na sestavine prostora in okolja, ter gradbeno tehnični in finančno ekonomski vidik primerjalnega vrednotenja.

Vprašanje ali je vpliv na regionalni razvoj relevantnega pomena pri vrednotenju funkcionalnega vidika je potrebno ugotoviti in utemeljiti v okviru priprave izhodišč za vrednotenje in primerjavo variant.

Relevantna merila za primerjavo »funkcionalnosti« variant z vidika vpliva na regionalni razvoj so predvsem na področju prometnih ureditev:

- povezanost s sistemom državnih in evropskih cest / železnic,
- možnost prestopov na druge prometne sisteme,
- prometna povezava z območji / ureditvami regionalnega pomena,
- vpliv na ureditve / razvojna območja regionalnega pomena,
- prometna povezava s turističnimi in rekreacijskimi območji regionalnega pomena,
- prometna navezava in povezava regionalnih gospodarskih con, gospodarskih terminalov.

Pri ostalih PUDP je s funkcionalnega vidika na regionalni ravni možno/smiselno vrednotiti

- možnost ureditev priključevanja gospodarskih območij, večjih naselij in drugih potencialnih uporabnikov na plinovodno omrežje,
- medsebojni vpliv velikih infrastrukturnih sistemov na funkcioniranje teh sistemov.

VPLIV NA RAZVOJ V PROSTORU

Urbani razvoj

V okviru tega sklopa meril se vrednoti neposredni vpliv posega na funkcionalne povezave v urbanem prostoru, aktiviranje in kakovost urbanih prostorskih potencialov (fizični poseg) ter posredni vpliv na širši koncept urbanega razvoja in/ali ožjih mestnih območij (pozitivni in negativni učinki). Upošteva se vpliv na obstoječe stanje in planirani razvoj.

S funkcionalnega vidika so relevantna naslednja merila:

- vpliv na medsebojno povezanost naselij / delov naselij in dostopnost,
- vpliv na usmerjanje in vzpodbujanje urbanega razvoja,
- vpliv na organizacijo dejavnosti v naselju,
- vpliv na razvoj gospodarskih dejavnosti oziroma dejavnosti s specifičnimi lokacijskimi pogoji (promet, energetska in komunalna infrastruktura),
- vpliv na prestrukturiranje, revitalizacijo, reurbanizacijo mestnih območij,
- vpliv na zasnovo in funkcionalnost mestnega cestnega omrežja,
- vpliv prometne razbremenitve na funkcije povezane z bivalno kakovostjo naselij, turističnih in rekreacijskih območij,
- vpliv na funkcionalno zaokroženost naselij in pripadajočih kmetijskih / gozdnih / turističnih / rekreacijskih potencialov (fizični poseg v funkcionalno zaokrožene celote),
- vpliv na povezave v prostoru in na prehodnost prostora.

Prometna in infrastrukturna omrežja

Na ravni ŠV praviloma vrednotimo vplive posega v prostor na obratovanje pomembnejših prometnih in infrastrukturnih sistemov, katerih predstavitev in rekonstrukcija pogojujejo (dolgotrajnejšo) motnjo pri preskrbi naselij v zaledju PUDP ali predstavljajo potencialno

tehnično motnjo pri obratovanju teh sistemov, možnost poškodbe zaradi nekompatibilnih dejavnosti v neposredni bližini itd..

V sklopu funkcionalnega vidika je smiselno vrednotiti tehnično zahtevnost posameznih rešitev vključno z vidika potrebnih prestavitev prometnic in infrastrukturnih vodov ter njihovega vpliva na povezave v prostoru, oskrbo, varnost in kakovost obratovanja. Stroški teh ureditev so predmet vrednotenja v sklopu finančnega oziroma ekonomskega vidika.

S funkcionalnega vidika se vrednoti tako faza gradnje kot tudi učinkovitost obratovanja in varnost obratovanja PUDP.

Vrednotenje se strukturira glede na značilnost posega:

- vpliv na cestni sistem,
- vpliv na železniško infrastrukturo,
- vpliv na sistem kolesarskih poti,
- vpliv na kanalizacijsko omrežje,
- vpliv na vodovodno omrežje,
- vpliv na plinovodno omrežje,
- vpliv na elektroprenosno omrežje.

Prostorski (gospodarski) potenciali

Vpliv posega na funkcionalno vrednost naravnih potencialov se obravnava tako v prostorskem vidiku vrednotenja (s poudarkom na razvojnem vidiku oziroma učinkovitost gospodarjenja s potenciali) in v sklopu okoljskega vidika, (s poudarkom na varstvu potencialov).

Gledano s funkcionalnega vidika vrednotenja so relevantni naslednji vplivi:

- Vpliv na kmetijski potencial: zmanjšana funkcionalna vrednost zaradi razdrobljenost pridelovalnih površin kmetijskih gospodarstev, poslabšane dostopnosti do kmetijskih zemljišč ...
- Vpliv na gozdni potencial: zmanjšana funkcionalna vrednost gospodarjenja z gozdovi poslabšanje dostopnosti do gozdov, uničenje gozdnih poti, razvrednotenje funkcije naravnega rekreacijskega potenciala, poslabšanje funkcije varovalnih gozdov in gozdov s posebnim namenom in pomenom...
- Vpliv na funkcijo rekreacijsko turističnega potenciala: dostopnost, fizični vpliv na zaokroženo celoto, vpliv na kakovost okolja, vpliv na prehodnost, vpliv na integriteto turističnega / rekreacijskega območja, vpliv na ambientalno kakovost...

Opomba: Vplivi načrtovanih dejavnosti (npr. cest) na kakovost zraka in obremenitev s hrupom se obravnava v sklopu okoljskega vidika, pri vrednotenju s funkcionalnega vidika pa je prednostnega pomena celovit vpliv na privlačnost ponudbe turističnega potenciala v gospodarskem in socialnem pomenu.

7.3. PODROČJA, CILJI, MERILA IN KAZALNIKI ZA VREDNOTENJE VARIANT S FUNKCIONALNEGA VIDIKA

Pri opredelitvi ciljev / meril / kazalnikov za vrednotenje s funkcionalnega vidika so bistveni naslednji koraki / aktivnosti:

- Določiti je treba funkcionalne značilnosti rešitev, ki so ključnega pomena za doseganje cilja PUDP oziroma lahko pomembno vplivajo na odločitev o izboru variante.
- Osnovna strokovna podlaga za vrednotenje so idejne rešitve variant, ki morajo biti tehnično tehnološko izvedljive.
- Razlike med projektnimi rešitvami se v veliki meri izražajo skozi stroške investicije. Glede na specifiko PUDP je treba izluščiti tiste gradbeno tehnične lastnosti, ki so relevantne za vrednotenje variant tudi s funkcionalnega vidika.
- Pretežni del funkcionalno pomembnih značilnosti variant se lahko podvaja z vrednotenjem stroškov in koristi oziroma z ekonomskim vidikom vrednotenja, kar je potrebno ustrezno obrazložiti pri sinteznem vrednotenju.
- Del funkcionalno pomembnih značilnosti se v veliki meri podvaja tudi s prostorskim in varstvenim / okoljskim vidikom vrednotenja, kar se upošteva pri sinteznem vrednotenju.

Nabor relevantnih ciljev / meril / kazalcev za vrednotenje in primerjavo variant je tesno povezan s specifiko konkretne PUDP.

7.4 PREGLEDNICA:

PODROČJA, CILJI, MERILA IN KAZALNIKI ZA VREDNOTENJE VARIANT S FUNKCIONALNEGA VIDIKA

Gradnja

Vplivi gradnje se delno vrednotijo tudi v sklopu prostorskega in okoljskega vidika (vpliv na krajino, vpliv na kakovost turističnih in rekreacijskih potencialov itd.) Z dobro organizacijo gradbišča se zmanjšujejo vplivi na kakovost in funkcije v bivalnem in naravnem okolju, ki so vrednotijo v sklopu prostorskega in okoljskega vidika.

Prepletanje vidikov se obrazloži v sinteznem vrednotenju.

PODROČJE	GLAVI	MERILA elementi/okvir vrednotenja – kaj vrednotimo	KAZALNIKI s čim vrednotimo	OPOMBE
Naravni pogoji gradnje	Izbira primerne terena za hitro, učinkovito in varno gradnjo	- Geološke razmere - Hidrološke razmere - Relief - Nosilnost - Potrpesna varnost - Varstvena območja vodnih virov - Druge varovane in zavarovane območja	- Pogoji gradnje glede na lastnosti tal - zemeljskih dela (obseg, zahtevnost terena) - obseg poteka čez varovano / zavarovano območje, pogoji odlokov o zaščiti, možnost omilitve / sanacije - potek čez vodovarstveno območje, pogoji odloka o zaščiti vodnega vira	- Zahtevnost gradnje zaradi terenskih razmer se upošteva v ceni investicije. - V okviru funkcionalnega vidika velja izpostaviti vprašanje racionalnosti gradnje v primeru zahtevnega terena, ki ne vpliva le na stroške temveč tudi na čas gradnje oziroma časovni odmik predaje PUDP funkciji.
Ustvarjeni pogoji gradnje	- varovanje kakovosti bivalnega okolja - varovanje naravnih virov - varovanje naravnih vrednot in kulturne dediščine - neprekinjeno obratovanje prometnih in infrastrukturnih sistemov v vplivnem območju	- obstoječa poselitvena območja, občutljivost dejavnosti na vplive gradnje, - kulturna dediščina - naravni viri, ranljivost virov - obstoječa in načrtovana prometna in gospodarska javna infrastruktura	- dopustne obremenitve bivalnega in naravnega okolja med gradnjo - oddaljenost poselitvenih območij od vira vplivov, obseg prizadetih območij, zahtevnost zaščitnih ukrepov..) - rušitve objektov (številu, namembnost, kakovost...) - začasne in trajne prestativne prometne infrastrukture (omejitve prometa, zastoji prometa...) - začasne in trajne prestativne gospodarske javne infrastrukture (možnje v oskrbi...) - kulturnovarstvene smernice (zahtevane predhodne arheološke raziskave itd.) - prestativne in zaščita vodo tokov, - naravovarstvene smernice (ureditev	- Vsi ukrepi, ki jih je treba upoštevati pred začetkom gradnje in med gradnjo morajo biti upoštevani v ceni investicije. - V okviru funkcionalnega vidika velja izpostaviti vprašanje racionalnosti gradnje tako z vidika obsega predhodnih del in zaščitnih / omilitvenih ukrepov, ki vplivajo (ne samo na stroške investicije) temveč tudi na čas gradnje oziroma časovni odmik predaje PUDP funkciji.

PODROČJE	CILJI	MERILA elementi/okvir vrednotenja – kaj vrednotimo	KAZALNIKI s čim vrednotimo	OPOMBE
			- nadomestnih biotopov itd.) - zaščita virov pitne vode pred onesnaženjem - pogoji prilagajanja gradnje (časovni, tehnološki) razmeram na terenu	
Organizacija gradnje	- racionalnost prevozov (energetska, okoljska, časovna) - racionalnost pridobivanja gradbenega materiala - racionalnost odlaganja gradbenega materiala	- prevozi (gradbeni material, trajna odlagališča viškov materiala, začasna odlagališča materiala...) - lokacije odlagališč trajnih viškov materiala - lokacije stranskih odvzemov gradbenega materiala - obstoječe javno cestno omrežje na območju gradbenih poti	- dolžine prevozov, - gradbeno-tehnična kakovost in obremenjenost javnega cestnega omrežja (prevozi gradbenega materiala) - območja prevozov (pogoji uporabe javnih cest...) - lokacije deponij (pri večjih zemeljskih delih je določitev lokacije lahko tudi predmet posebne študije) - lokacije stranskih odvzemov gradbenega materiala (lahko tudi predmet posebne študije variantnih lokacij)	- Vsi ukrepi za racionalno organizacijo gradnje se odražajo v ceni investicije. - V okviru funkcionalnega vidika velja izpostaviti vprašanje racionalnosti organizacije gradnje, ki vpliva tudi na obseg omilitvenih ukrepov, istočasno pa opozarja na pomen pričakovanih problemov (npr. lokacije odlagališč trajnih viškov materiala pri gradnji predorov), kar tudi vpliva na začetek gradnje oziroma časovni odmik predaje PUDP funkciji.

Učinkovitost obratovanja

Na ravni DPN oziroma ŠV ne vrednotimo učinkovitosti obratovanja posameznih sistemov (prometni, energetske...) temveč učinkovitost obratovanja konkretne PUDP kot dela ga sistema – koliko PUDP izpolni svoj namen in cilje v soodvisnosti z umestljivostjo v prostor in cilje.

Učinkovitost obratovanja se upošteva v analizi stroškov in koristi, izpostavljeni pa je treba tudi nekatera merila / kazalnike, ki jih je denarno težko ovrednotiti, ali pa ali pa je treba dodatno poudariti njihov pomen. Prepletanje vidikov se obrazloži v sinteznem vrednotenju.

Promet: Vrednotenje se delno prepleta z vrednotenjem vpliva na funkcije naseljenega prostora (glede na fizični poseg v prostor in organizacijo dejavnosti), ki se obravnava se v sklopu prostorskega vidika.

Energetika: na ravni ŠV v postopku DPN se predvsem obravnavajo variantne trase prenosnih omrežij in z njimi povezani objekti (RTP, kompresorske postaje, objekti za skladiščenje...). Lokacije objektov za proizvodnjo energije (hidroelektrarne, termoelektrarne, širitev JEK, skladišča radiativnih odpadkov...) pa se rešujejo na ravni strateških študij, študij upravičenosti in drugih strokovnih podlag za sprejetje strateških odločitev za razvoj energije, ki so podlaga za začetek aktivnosti za pripravo DPN.

Vodnogospodarske ureditve: pri vodnogospodarskih ureditvah so prednostnega pomena tehnično-tehnološki pogoji ureditve in umestitve v prostor, primerljajno vrednotenje se praviloma nanaša na možne variantne ureditve na že znani lokaciji s ciljem izboljšave umestitve v prostor, funkcionalnosti ureditve glede na širši prostor in varstvene vidike.

Gospodarske, transportno skladiščne cone ltd: razvoj in prostorska _razporeditev gospodarskih, transportno skladiščnih con in drugih pomembnih generatorjev gospodarskega razvoja državnega pomena bi praviloma moral biti utemeljen v predhodnih študijah upravičenosti in ne v poslopku DPN, kjer naj bi se obravnavala že predhodno izbrana lokacija. Tovrstne študije je (z upoštevanjem navedenih meril vrednotenja po funkcionalnem vidiku) smiselno pripraviti na regionalni ravni

PODROČJE / VRSTA POSEGA	GLAVNI	MERILA elementi/okvir vrednotenja – kaj vrednotimo	KAZALNIKI s čim vrednotimo	OPOMBE
promet	- Prometna dostopnost - prometna pretočnost - prometna varnost - povezave prometnih sistemov na državni, regijski in lokalni ravni, - povezava različnih prometnih sistemov - energetska učinkovitost - okoljska učinkovitost - večnamenska raba prometnih površin (npr. parkirišč)	- obstoječi in načrtovani cestni sistemi - obstoječi in načrtovani železniški sistemi, - javni promet, - obstoječi in načrtovani kolesarski in peš promet - obstoječi in načrtovani generatorji prometa (povezave delovna mesta – stanovanje – oskrba – rekreacija, turistična območja...) - obstoječi in načrtovana prometna vozlišča in terminali, parkirišča za tovarna vozila...	- sprememba glede na izhodišno stanje (vpliv na izboljšanje razmer na obstoječem omrežju skladno s cilji investicije, sprememba potovalnega časa itd.) - potek trase, lokacije priključkov in s tem povezana generatorjev prometa in širšega povezava zaledja - rešitev povezav različnih prometnih sistemov (možnost izbire prometnega sredstva) - razbremenitev naselji (varnost, onesnaženje), - razbremenitev oskrbnih postaj na AC / HC	- Funkcionalnost obratovanja se upošteva v analizi stroškov in koristi - V okviru funkcionalnega vidika je poudarek na vrednotenju učinkovitosti (tudi skladnosti s ciljem investicij) načrtovane prostorske ureditve (1) kot sestavine konkretnega prometnega sistema (2) z vidika integracije prometnih sistemov, (3) z vidika vpliva na povezovanje dejavnosti v ožjem in širšem prostoru (4) z vidika racionalne rabe prometnih površin
energetika	- Kakovostna oskrba z energijo - Racionalna distribucija vseh vrst energentov - Racionalna lokacija objektov za distribucijo in skladiščenje energentov	- obstoječi in načrtovani viri energije, povezave z omrežjem, - sistem energetskega omrežja, katerega sestavina je načrtovana PUDP - obstoječe in načrtovane RTP (variančne lokacije so lahko tudi predmet posebne ŠV) - obstoječa in načrtovana območja skladiščenja energentov (variančne lokacije skladišč so lahko tudi predmet posebne ŠV) - energetska oskrba ključnih	- potek trase (dolžina, izgube...) - povezava na omrežje (daljinska distribucija, lokalna distribucija) - povezava na obstoječe in načrtovane lokacije RTP, kompresorske postaje, skladišča energentov...) - priključevanje uporabnikov na omrežje, obseg izboljšanja oskrbe (število prebivalcev naselja, gospodarske cone...)	- Funkcionalnost obratovanja se upošteva v analizi stroškov in koristi kot npr. (1) izgube pri daljših trasah (2) zahtevnejša zaščita / izvedba v bližini naselja ali varovanega območja (npr. kabliranje DV, izvedba plinovodov) itd. - V okviru funkcionalnega vidika je poudarek vrednotenja na razvojnih možnostih, ki so v soodvisnosti s potekom trase energetskega voda kot npr. priključevanje uporabnikov, število odjemnikov (ekonomski prag), vpliv na razvoj dejavnosti itd. - s funkcionalnega vidika se vrednoti

PODROČJE / VRSTA POSEGA	GLAVNI	MERILA elementov/okvir vrednotenja – kaj vrednotimo	KAZALNIKI s čim vrednotimo	OPOMBE
		porabnikov		tehnologija izvedbe (npr. priključevanje na vir energije, tehnološka primernost lokacije RTP, primernost lokacije skladišč energentov z vidika dostopnosti do potrošnikov itd.
Gospodarjenje z vodami	- Zagotavljanje poplavne varnosti - preprečevanje nastanka zemeljskih plazov in erozijskih pojavov - večnamenska raba vodnogospodarskih objektov / ureditev, - ohranjanje kakovosti virov pitne vode - preudarno gospodarjenje z vodnimi viri	- poplavna ogroženost območij - poplavna ogroženost GJI - ogrožena območja zaradi erozije in zemeljskih plazov - ribolovni in ribogojni potenciali voda - energetske, športni in rekreacijski potenciali voda - oskrba s pitno vodo, - oskrba s tehnološko vodo - energetska izraba voda	- obseg (delež poplavnega območja), ki se zaščiti pred poplavo, sedanja in potencialna raba - zaščitenega območja, - večnamenska funkcija (zaščita pred poplavami, energetske rabe, tehnološka voda...) - večnamenska raba (zaščita pred poplavami, rekreacijska raba, kmetijska raba ...) - dostopnost vodnih in priobalnih zemljišč - dostopnost vodnih objektov in naprav	- V okviru funkcionalnega vidika je poudarek vrednotenja na ravni učinkovitosti ureditve z vidika (1) zaščite pred poplavami, (2) večnamenske rabe znotraj ureditvenega območja (kmetijstvo, rekreacija, (3) sprostitvev zemljišč (sanacija, rekultivacija, urbane dejavnosti, GJI...), (4) razvojne možnosti z boljšo oskrbo z vodo...
Gospodarske cone, logistični terminali	- Prometna dostopnost - povezava različnih prometnih sistemov - tehnološka učinkovitost - energetska učinkovitost - okoljska učinkovitost - komunalna opremljenost - telekomunikacijske zveze - sanacija / reurbanizacija degradiranih območij - trajnostna mobilnost delovne sile	- obstoječi in načrtovani cestni sistemi - obstoječi in načrtovani železniški sistemi, - obstoječi in načrtovani javni in kolesarski promet - (povezave delovna mesta – stanovanje) - povezave s prometnimi vozlišči in terminali - obstoječa in načrtovana GJI - razpoložljiva zemljišča (sedanja in načrtovana raba, prostorski potenciali za dolgoročni razvoj...)	- velikost razpoložljivih zemljišč - obstoječe prometno omrežje, možnosti širitve / dograditve - zmogljivost obstoječe GJI, možnosti dolgoročne oskrbe, - prostorske omejitve za razvoj dejavnosti (infrastrukturni koridorji, varstvena območja) - možnost / omejitve za razvoj dejavnosti in dopolnjevanje funkcij (medsebojni učinki dejavnosti, zmogljivost komunalne in energetske infrastrukture...) - zaledje delovne sile - zaledje trga (transporti surovin in izdelkov, ustreznost prometnih sistemov)	- Funkcionalni vidik vrednotenja učinkovitosti obratovanja območij z gospodarskimi in transportno skladiščnimi dejavnostmi je tesno povezan z lokacijskimi faktorji, ki so bistvenega pomena pri odločanju o možnih lokacijah teh dejavnosti: prometne povezave, komunalna opremljenost, velikost in lastnosti zemljišča, zaledje delovne sile, trga surovin in izdelkov. - Ocena upravičenost ureditve gospodarskimi in transportno skladiščnih con državnega pomena bi praviloma morala biti izdelana že v predhodnih študijah in ne v postopku DPN, kjer naj bi se obravnavala že predhodno izbrana lokacija. Tovrstne študije je [z

PODROČJE / VRSTA POSEGA	GLAVNI	MERILA elementi/okvir vrednotenja – kaj vrednotimo	KAZALNIKI s čim vrednotimo	OPOMBE
				upoštevanjem navedenih meril vrednotenja po funkcionalnem vidiku) smiselno pripraviti na regionalni ravni.

Varnost obratovanja

Prostorski pogoji: v tem sklopu vrednotenja upoštevamo varnost obratovanja načrtovane PUDP zaradi rizičnosti posega v prostor glede na (1) obstoječe terenske razmere ali (2) glede na razmere, ki so posledica posega v prostor in vplivajo tudi na širše območje

Tehnološki pogoji: v tem sklopu vrednotenja upoštevamo varnost obratovanja (1) z vidika vpliva na nemoženo obratovanje PUDP in (2) z vidika vpliva na funkcijo dejavnosti v vplivnem območju.

Promečna varnost: v tem sklopu vrednotenja se upoštevajo učinki prometnih ureditev na promečno varnost (1) z vidika tehničnih rešitev PUDP in (2) z vidika prometne razbremenitve / obremenitve posameznih območij

PODROČJE	GLAVNI	MERILA elementi/okvir vrednotenja – kaj vrednotimo	KAZALNIKI s čim vrednotimo	OPOMBE
Prostorski pogoji	- razvoj izven ogroženih območij - zaščita obstoječih dejavnosti pred posledicami naravnih in drugih nesreč, - zagotavljanje pogojev za optimalno ukrepanje v primeru nesreče	- poplavna območja (ogroženost zaradi posega v poplavno območje) - poplavna ogroženost območja zaradi PUDP (rušitev vodne akumulacije) - plazljiva in plazovita območja (ogroženost obratovanja, ogroženost širše okolice zaradi posega v labilen teren...) - območja visoke potresne ogroženosti	- velikost posega v poplavno območje, rizičnost posega, možnost zaščite pred poplavi - obseg ogroženega območja v primeru rušitve akumulacije, ukrepi reševanja - velikost posega v labilno območje, rizičnost posega - dostopnost v primeru naravne in druge nesreče - obseg posegov v erozijska, plazovita in plazljiva območja in možnost sanacije - območja za evakuacijo - državni in občinski programi zaščite in reševanja v primeru naravnih in drugih nesreč	- Varnost oziroma rizični pogoji obratovanja se upoštevajo v analizi stroškov in (pričakovani stroški intervencije, sanacije, evakuacije prebivalcev...) - Ogroženost zaradi možnih posledic posega prostorske ureditve v prostor vrednotimo tudi pri prostorskem vidiku in varstvenem / okoljskem vidiku.

PODROČJE	CILJI	MERILA elementi/okvir vrednotenja – kaj vrednotimo	KAZALNIKI s čim vrednotimo	OPOMBE
Tehnološki pogoji	- Zaščita naravnega in bivalnega okolja pred vplivi obratovanja - Preprečevanje medsebojnih vplivov infrastrukturnih objektov - Zaščita vodnih virov pred onesnaženjem - Zaščita pred požarom	- ogroženo območje v primeru potencialnih nesreč pri obratovanju - koridorji velikih infrastrukturnih objektov - vodovarstvena območja - požarno ogrožena območja - reševanje v primeru nesreč - območja za evakuacijo	- načrti reševanja v primeru naravnih in drugih nesreč - velikost in raba ogroženega območja v primeru nesreč pri obratovanju (sevanje, eksplozija, strupeni plini, požar) - medsebojni vplivi velikih infrastrukturnih objektov (ogroženost zaradi eksplozij, rušenja stebrov, ranljivost skupnih koridorjev...) - obseg ogroženega območja pri oskrbi z vodo primeru nesreče (onesnaženje podtalnice na območju črpalnice pitne vode) - razpoložljivost nadomestnih (potencialnih) virov pitne vode - obseg in raba požarno ogroženih območij zaradi obratovanja (možnost eksplozije, požara...) - možnost reševanja	- Pri načrtovanju določene prostorske ureditve je treba (kljub upoštevanju ciljev umeščanja v prostor) upoštevati nizko obratovanja – možnost nesreče / okvare in s tem povezanega vpliva obratovanja na bivalno in naravno okolje. Sanacija vpliva se upošteva pri oceni stroškov obratovanja.
Prometni pogoji	- prometna razbremenitev naselij, turističnih in rekreacijskih območij - varni tehnični elementi tras - vzporedne prometne povezave	- obstoječe in načrtovano cestno omrežje (v naseljih in izven naselij) - obstoječe in načrtovano železniško omrežje (v naseljih in izven naselij) - tehnični elementi tras - križišča - križanja cest, kolesarskih in pešpoti z železniškimi progami - križanja poljskih poti s cestami in železniškimi progami - obstoječe in načrtovane (možne) prometne povezave	- idejna rešitev (vsi podatki o relevantnih tehničnih rešitvah) - sprememba glede na izhodiščno stanje (vpliv na izboljšanje varnosti razmer na obstoječem omrežju skladno s cili investicije), - prometna razbremenitev stanovanjskih območij, območij oskrbnih dejavnosti, športnih in rekreacijskih območij - potek trase, preglednost ureditve križišč in križanj	- V analizi stroškov in koristi se upošteva soodvisnost tehničnih elementov prometne ureditve z vidika varnosti obratovanja in vpliva na prometno varnost - Prometna varnost je delno tudi upoštevana pri vrednotenju učinkovitosti prometa in pri vrednotenju vpliva prometa na poselitev

8. EKONOMSKI VIDIK

8.1 METODOLOŠKE PODLAGE ZA VREDNOTENJE IN PROMERJAVO INVESTICIJ / PROSTORSKIH UREDITEV DRŽAVNEGA POMENA Z EKONOMSKEGA VIDIKA

Cilj vrednotenja in medsebojne primerjave variant je izdelava kakovostne analize in utemeljitev pričakovanih rezultatov projekta, kar je tudi osnova za pravilno oceno predlaganega investicijskega projekta in odločanje o njegovi realizaciji.

Metodološke podlage za ocenjevanje in vrednotenje investicij, ki se financirajo po predpisih, ki urejajo javne finance, so opredeljene v okviru Uredbe o spremembah in dopolnitvah uredbe o enotni metodologiji za pripravo in obravnavo investicijske dokumentacije na področju javnih financ (Ur.list 54/2010).

Za vrednotenje variant z ekonomskega vidika je potrebno kot osnovni okvir upoštevati Priročnik za izdelavo analize stroškov in koristi. Priročnik predstavlja pojasnila, specifična za javnofinančni sistem RS, k enotnemu razumevanju usmeritev EU za izdelavo analize stroškov in koristi investicijskih projektov. Gradivo ponuja poleg razlage osnovnih pojmov in metod, ki jih morajo poznati izdelovalci investicijske dokumentacije, tudi izhodišča za vrednotenje projektov s pomembnejših področij delovanja javnega sektorja. V tej obliki je namenjeno izdelovalcem investicijske dokumentacije, ki naj ga smiselno uporabijo kot dopolnilni pripomoček pri svojem delu.

Glede na to, da ima vsak projekt svoje posebnosti, pa je za vrednotenje nujno potrebno tudi upoštevanje pravil stroke in izkušenj, pridobljenih pri izvajanju drugih projektov.

Analiza stroškov in koristi je koristno orodje, s katerimi je mogoče spodbuditi dialog med partnerji in je orodje, ki podpira proces kolektivnega odločanja, omogoča transparentne postopke pri izbiranju projektov in finančnih odločitvah.

Gre tudi za analizo tistih dejavnikov, ki jim ni mogoče določiti količine in vrednosti in s tem omogočiti tistim, ki se o projektu odločajo, da imajo na razpolago več elementov za odločitev s tehtanjem tistih, ki jih je mogoče ovrednotiti in se odražajo v neto sedanji vrednosti in ekonomski stopnji donosnosti s tistimi, kjer ovrednotenje ni mogoče.

2. METODOLOŠKE PREDPOSTAVKE PRI VREDNOTENJU PROJEKTOV

2.1 SPLOŠNO O ANALIZI STROŠKOV IN KORISTI

Analiza stroškov in koristi je metoda za oceno neto ekonomskega učinka javnega projekta. Cilj analize je s pomočjo seštevka časovno diskontiranih ekonomskih stroškov in koristi projekta ugotoviti ali je določen projekt zaželen z vidika družbene blaginje in razvoja družbe.

V splošnem obsega analiza stroškov in koristi tri sklope in sicer tehnični del, finančni in ekonomsko analizo. V okviru tehničnega dela analize je potrebno opredeliti tehnične značilnosti projekta ter socialno-ekonomske cilje, ki jih želimo s projektom doseči. Sledi finančna analiza, ki predstavlja analizo izvedljivosti projekta z vidika investitorja in v okviru katere ugotavljamo, kakšni sta finančna obstojnost in finančna donosnost projekta glede na metodo diskontiranega denarnega toka. Sledi ekonomska analiza, ki predstavlja najpomembnejši del analize stroškov in koristi. Za razliko od finančne analize v ekonomski analizi ne upoštevamo davkov, carin in podobnih elementov, ki z vidika družbe ne predstavljajo niti stroška niti koristi, temveč predstavljajo zgolj transferje od ene skupine k drugi. Ekonomska analiza zahteva veliko predpostavk (vrednost časa, vrednosti življenja...).

2.2 ČASOVNO OBDOBJE – EKONOMSKA DOBA

Časovno obdobje, za katerega ugotavljamo učinke projekta, je določeno z ekonomsko dobo. Projekt in njegove učinke opazujemo le v omejenem časovnem obdobju, ne v vsej njegovi življenjski dobi. Ekonomska doba pomeni obdobje od nastanka prvega stroška za investicijo, izgradnjo oziroma trajanje izvedbe, preko uvalnega obdobja in polnega koriščenja zmogljivosti vse od tedaj, ko bi se začelo upadanje teh zmogljivosti in pokazala potreba po obnovitvi vsaj dela teh zmogljivosti. Praviloma jo določimo z najšibkejšim členom investicije (torej tistim, ki ima najkrajšo življenjsko dobo).

Skladno s Priročnikom za izdelavo analize stroškov in koristi investicijskih projektov s časovnim obdobjem zajamemo največje možno število let, za katera razpolagamo z napovedmi. Izbira časovnega obdobja ima lahko izjemno velik vpliv na rezultate procesa ocenjevanja projekta, saj izbira tega obdobja vpliva na izračune najpomembnejših kazalnikov v analizi stroškov in koristi. Za večino infrastrukturnih projektov je to obdobje (okvirno najmanj) 20 let, vendar pa časovno obdobje ne sme presegati ekonomske koristne življenjske dobe projekta.

2.3 STALNE CENE

Skupni imenovalac vseh vrednostnih izkazov so stalne cene, praviloma so to cene, ki veljajo v času izdelave investicijske dokumentacije.

2.4 TEKOČE CENE

Tekoče cene so tiste, ki jih pričakujemo v času realizacije investicije in s katerimi zapiramo finančno konstrukcijo. Gre za zagotavljanje virov financiranja z upoštevanjem dejanske rasti cen, upoštevaje inflacijo.

2.5 PRIKAZ PROJEKCIJ »Z« IN »BREZ« PROJEKTA

V primerih, ko gre za investicije, kjer gre za novogradnjo, razširitev, rekonstrukcijo ali modernizacijo že delujočega objekta, moramo prikazati razliko pričakovanih rezultatov poslovanja med varianto s projektom in varianto brez projekta. Natančnejši prikazi upoštevajo še tretjo možnost in sicer minimalno varianto.

2.6 OCENA OZIROMA VREDNOTENJE PROJEKTA

Investicijo z ekonomskega vidika ocenjujemo z uporabo statičnih in dinamičnih metod. Statične metode omogočajo prvo okvirno presojo rezultatov projekta. Slabost teh metod je, da ne upoštevajo rezultatov v celotnem obdobju temveč običajno le v prvem letu normalnega delovanja. Z dinamičnimi metodami pa opazujemo učinke v vsej ekonomski dobi projekta in je ustrežnejše izhodišče za presojo rezultatov projekta.

2.7 DISKONTNA STOPNJA

Diskontna stopnja, določena z Uredbo, se uporablja za vse projekte pri izračunih posameznih kazalnikov, vendar ne predstavlja omejitve pri izbiri posameznih projektov za realizacijo, saj za oceno projektov obstajajo tudi druga družbeno-ekonomska merila, katerih skupna ocena šele določi prioriteto posameznega projekta. Merila za izbor projektov po posameznih sektorjih naj bi bila določena v resornih metodologijah.

Diskontna stopnja, ki jo uporabimo v finančni analizi, mora odražati oportunitetne stroške kapitala investitorja. Te imamo lahko za izgubljen donos najboljšega nadomestnega projekta.

3. NALOŽBENA MERILA

Naložbena merila, ki se izražajo s kazalniki so doba vračanja vloženih sredstev, interna stopnja donosnosti, neto sedanja vrednost in relativna razmerja med koristmi in stroški kot dopolnilni kriteriji pri rangiranju.

3.1 DOBA VRAČANJA VLOŽENIH SREDSTEV

To je čas, v katerem kumulativa oziroma seštevek neto prilivov projekta doseže vsoto investicijskih stroškov.

3.2 INTERNA STOPNJA DONOSNOSTI

Pomeni tisto diskontno stopnjo, pri kateri je neto sedanja vrednost 0. projekt je sprejemljiv, če je interna stopnja donosa večja od relevantne diskontne stopnje. Med več projekti izberemo tistega, ki ima večjo interno stopnjo donosa.

3.3 NETO SEDANJA VREDNOST

Je razlika med diskontiranim tokom vseh prilivov oziroma koristi in diskontiranim tokom vseh stroškov projekta oziroma vsota diskontiranih neto koristi. Projekt sprejmemo, če je neto sedanja vrednost večja od nič, med več projekti izberemo tistega, ki ima najvišjo neto sedanjo vrednost.

3.4 RELATIVNA RAZMERJA MED KORISTMI IN STROŠKI

So dopolnilni kriteriji pri rangiranju projektov.

4. OCENJEVANJE UČINKOV PROJEKTA

Ocenjevanje učinkov projekta poteka z izdelavo finančno-tržne ocene in družbeno ekonomske ocene.

4.1 FINANČNO TRŽNA OCENA UPRAVIČENOSTI PROJEKTA

Finančna ocena ugotavlja upravičenost projekta s stališča investitorja in pri analizi upošteva le neposredne učinke projekta.

4.2 DRUŽBENO EKONOMSKA OCENA UPRAVIČENOSTI PROJEKTA

Družbeno ekonomska ocena upravičenosti projekta odraža upravičenost projekta s širšega družbenega, razvojno-gospodarskega vidika. Pri tej analizi ocenjujemo samo projekt (razliko »z« ali »brez« investicije, ne pa tudi vpliv na poslovanje investitorja. Priprava vhodnih podatkov in njihova obdelava je precej kompleksnejša kot pri finančni analizi.

4.3 PREDLOG EKONOMSKEGA VREDNOTENJA VARIANT

4.3.1 Opredelitev ciljev projekta

Določitev cilja projekta predstavlja izhodiščno točko za ocenjevanje, ki posledično omogoča opredelitev družbeno ekonomskih koristi projekta. Z jasno opredeljenimi cilji projekta je mogoče določiti, na katere družbeno ekonomske spremenljivke projekt učinkuje. Cilji projekta morajo biti logično povezani s projektom in določeni morajo biti kazalci, kako meriti raven doseganja teh ciljev. Jasna in popolna družbeno – ekonomska opredelitev ciljev je nujna za določitev učinkov projekta.

Postopek, ki ga predlaga Priročnik, se osredotoča le na analizo stroškov in koristi mikroekonomskih spremenljivk.

4.3.2 Analiza izvedljivosti in variant

Izvedljivost se ne nanaša le na tehnični (inženirski) vidik, temveč je velikokrat odvisna tudi od tržnih, upravljalških in drugih izvedbenih razmer. Naročnik mora dokazati, da je izbral najboljšo od vseh izvedljivih možnosti oziroma variant. Ključna so dokazila o izvedljivosti projekta in ustrezna predstavitev alternativnih možnosti.

Za vsak projekt se lahko upoštevajo najmanj tri možnosti:

- Varianta brez projekta (ničelna varianta) – »do nothing«;
- Minimalna varianta – »do minimum«;
- Varianta s projektom – »do something«.

Varianta brez projekta je osnovno izhodišče pri analizi projekta, katere namen je primerjati stanje s projektom in brez njega.

Izračun finančnih in ekonomskih učinkov mora biti prikazan na podlagi razlik med variantami in sicer s projektom, če ohranimo obstoječe stanje ali uvedemo minimalne izboljšave.

4.3.3 Analiza stroškov in koristi

Skladno z Uredbo temelji izbira optimalne variante na izdelavi analize stroškov in koristi ali uporabi drugih primernih metod (na primer multikriterijske analize). Na podlagi analize stroškov in koristi ter vnaprej določenih meril in kriterijev se izbere optimalna varianta.

Analiza stroškov in koristi je metoda za oceno neto ekonomskega učinka javnega projekta. Cilj analize je s pomočjo seštevka časovno diskontiranih ekonomskih stroškov in koristi projekta ugotoviti ali je določen projekt zaželen z vidika družbene blaginje.

S pomočjo ekonomske diskontne stopnje izračunamo ekonomsko neto sedanjo vrednost projekta in njegovo ekonomsko interno stopnjo donosa. S pomočjo analize stroškov in koristi lahko rangiramo različne projekte glede na njihovo družbeno koristnost in izberemo najprimernejšo alternativo.

Glavna prednost te metode je v tem, da zahteva temeljito analizo tako pozitivnih kot negativnih posledic investicije. Problem take analize je predvsem v tem, da so njeni končni rezultati v veliki meri odvisni od metodoloških odločitev glede določanja ekonomske vrednosti neekonomskim koristim ali stroškom (npr. okoljski), od izbire diskontne stopnje ter od tega, kaj vključujemo in kaj izključujemo iz analize.

Analiza stroškov in koristi po Uredbi

Analiza stroškov in koristi je metoda, s katero ovrednotimo čim več stroškov in koristi projekta v denarnih enotah in vključuje tudi tiste stroške in koristi, za katere trg ne zagotavlja primerne cene. Je pomemben pripomoček za odločanje o investicijah.

Analiza stroškov in koristi po Priročniku

Analiza stroškov in koristi (Cost – benefit Analysis) se izdelava pri finančni in ekonomski oceni, pri čemer se za večje ter druge z narodno-gospodarskega vidika pomembne objekte (infrastrukturni, razvojni projekti...) upoštevajo tudi koristi, ki jih ni mogoče izraziti v denarju. V analizo je potrebno vključiti poleg neposrednih še posredne učinke in nemerljive vplive projekta, kako je na primer kakovost življenja...

Pomembno je, na kakšni ravni se CBA izvaja, pomembno pa je tudi izogibanje dvojnemu vrednotenju iste kategorije stroškov in koristi.

V splošnem lahko rečemo, da je učinke v prvi vrsti potrebno kvantificirati, nato jih v največji možni meri opredeliti v denarnih kategorijah. V primerih, ko stroškov in koristi investicije ni mogoče izraziti v denarnih enotah ali je to celo nemogoče, se uporabi multikriterijska analiza.

4.3.4 Multikriterijska analiza

Multikriterijska analiza po Priročniku

Multikriterijska analiza omogoča, da so pri ocenjevanju investicije upoštevani cilji, ki so pomembni pri odločanju in niso vedno prikazani v finančni in ekonomski analizi. Ta metodologija je posebno učinkovita, kadar stroškov in koristi ni mogoče izraziti v denarnih oblikah ali je to celo nemogoče.

Multikriterijska analiza po Uredbi

Multikriterijska analiza je način ocenjevanja z več merili, s katerim zajamemo cilje investicije z različnih vidikov ter vsakemu določimo utež, da jih je mogoče izmeriti; glede na kombinacijo različnih finančnih, ekonomskih in drugih meril dobimo enotno oceno različnih ciljev projekta, na podlagi katere lahko razvrstimo predloge projektov oziroma variante posamičnega projekta.

5. ZAKLJUČEK

Država prevzema skrb za infrastrukturo, ki je javnega pomena. Koristi, ki jih dosežemo s tovrstnimi investicijami ne moremo v celoti in direktno izraziti v denarju ter jih primerjati z vloženimi sredstvi. Kljub temu je osnovni kriterij za ugotavljanje učinkovitosti investicij ekonomska ocena investicij. Ugoden rezultat izračuna ekonomske upravičenosti pa ne more biti vedno izključni pogoj za izvedbo investicije. Tako se srečamo tudi z investicijami, ki so nujne in jih je potrebno izvesti, pa čeprav ne izkazujejo neposredne ekonomske upravičenosti.

Iz tega sledi, da na tem področju ne obstaja "formula", ki lahko neko investicijo v državno infrastrukturo absolutno izloči oz. upraviči. Nujno je torej upoštevanje specifičnosti vsake posamezne investicije ter natančna opredelitev pogojev, pod katerimi bo izvedba investicije prinesla optimalne koristi.

Analiza stroškov in koristi ni formula, ampak je princip tehtanja. Je metoda, s katero je potrebno zagotoviti tistim, ki se o projektu odločajo, da imajo na razpolago več elementov in argumentov za odločitev.

9. VIDIK SPREJEMLJIVOSTI V LOKALNEM OKOLJU

Skladno s 24. členom Zakona o umeščanju prostorskih ureditev državnega pomena v prostor (ZUPUDPP) se variante ocenijo tudi z vidika sprejemljivosti v lokalnem okolju (družbena sprejemljivost). Prispevek smo razdelili v dva dela; v prvem predstavimo postopek vključevanja javnosti v postopke priprave DPN, ker je neposredno povezan z dviganjem družbene sprejemljivosti posega v prostor za lokalno okolje. V drugem delu pa predstavimo predlog kazalnikov za oceno družbene sprejemljivosti. Predlog kazalnikov ni popoln in zahteva dopolnitve. Posebej opozarjamo, da je ocena družbene sprejemljivosti še posebej odvisna od vrste državnega prostorskega načrta.

1) Vse večji problem pri umeščanju posegov v prostor je negativno stališče prizadetih lokalnih skupnosti in občanov, kar je delno tudi posledica nezadostnega in prepoznega seznanjanja javnosti z načrtovanimi ureditvami.

(2) S ciljem racionalnejšega poteka postopka (in tudi pridobitve koristnih opozoril in predlogov poznavalcev prostora) se kot sestavina vrednotenja in primerjave variant vključi vidik sprejemljivosti posega v prostor v lokalnem okolju, kar pomeni vključevanje javnosti v postopek priprave nabora (globalno ovrednotenih) izvedljivih variant (faza odločanja o pripravi DPN) in vrednotenja variantnih rešitev (dokument ŠV/PIZ). Pridobljene pobude se analizirajo, upoštevajo se smiselne pripombe, pripravijo se korektni odgovori zakaj določene pripombe niso upoštevane.

(3) Vidik sprejemljivosti v lokalnem okolju se obravnava kot poseben sklop, končna ocena se sooča in obrazloži s skupno oceno po ostalih vidikih. Razvijati je treba ustrezne metode in tehnike za vse faze priprave projektne dokumentacije za DPN.

9.1. CILJI VKLJUČEVANJA JAVNOSTI

Cilj vključevanja javnosti v postopku priprave nabora (globalno ovrednotenih) izvedljivih variant (faza odločanja o pripravi DPN) in vrednotenja variantnih rešitev (dokument ŠV/PIZ) je dviganje družbene sprejemljivosti posega v prostor.

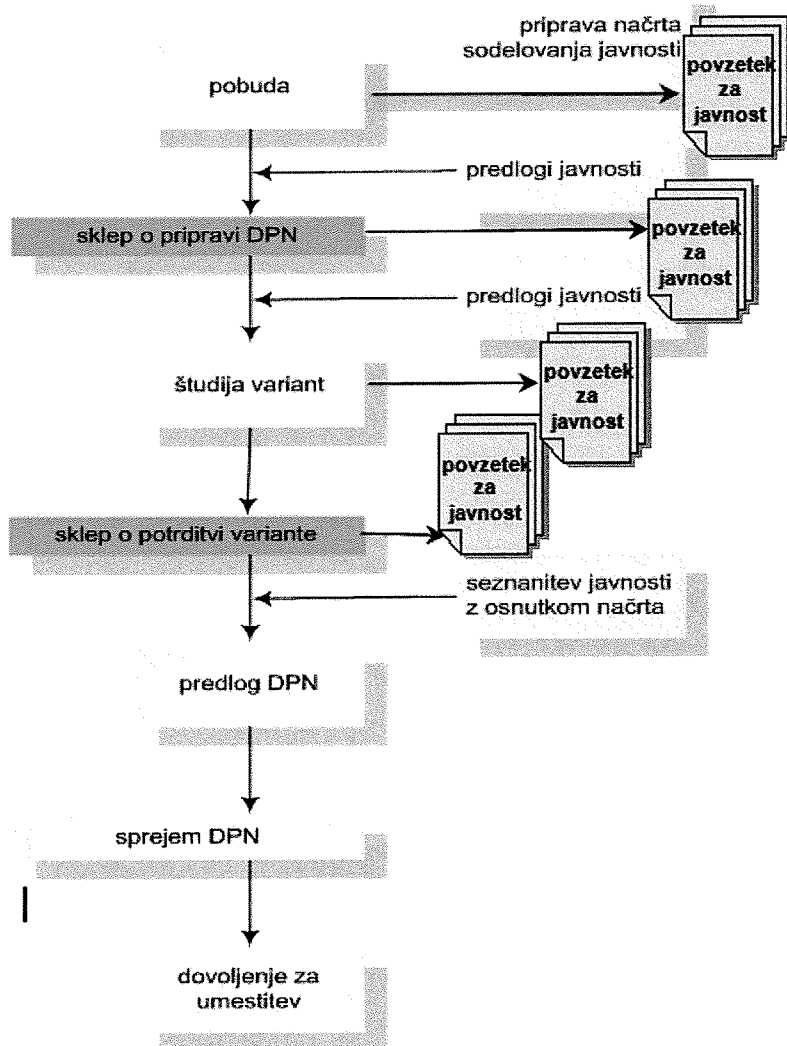
Pred pričetkom vključevanja javnosti se jasno opredeli cilje ter jih nedvoumno predstavi ciljnim skupinam. V večini primerov se srečamo z naslednjimi cilji:

- preveriti celovitost, zadostnost in konsistentnost predloga ali ŠV
- zagotoviti obveščenost neposredno in posredno prizadetih zaradi posega v prostor
- pridobiti dodatne lokalne informacije in stališča javnosti o predlogu
- preveriti sprejemljivost predloga ali VR za lokalno skupnost
- identificirati možne konfliktne vsebine

9.2. POSTOPEK VKLJUČEVANJA JAVNOSTI

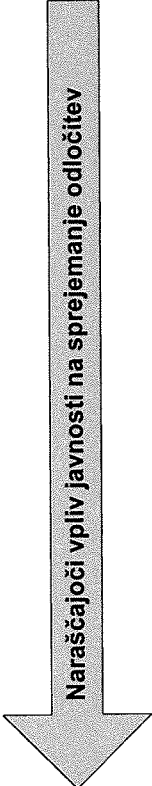
Pravično in nepristransko tehtanje stroškov in koristi načrtovanih posegov v prostor postaja v zadnjih desetletjih del prostorskega načrtovanja v Evropi in svetu. Aarhuška konvencija (1998) govori o odgovornem, transparentnem, enakopravnem in odprtem prostorskem načrtovanju. Participatorno sprejemanje odločitev pomeni, da ljudem damo možnost sodelovati pri odločitvah, ki vplivajo na njihovo delovno in bivalno okolje, njihove pobude in predloge pa v največji možni meri pri načrtovanju posegov v prostor upoštevamo.

Vključevanje javnosti za nekatere predstavlja ovire kot so dodatno delo pripravljalcev DPN, daljši postopek priprave, finančni stroški, organizacijski stroški. Vsekakor argumenti proti vključevanju javnosti niso zanemarljivi, vendar so v zadnjem desetletju na primerih dokazali upravičenost javnega sodelovanja.

Shema: Vključevanje javnosti v postopek priprave državnega prostorskega načrta do sklepa o potrditvi variante

Vključevanja javnosti v postopek priprave nabora izvedljivih variant in vrednotenja variantnih rešitev zaobjema različne vidike komuniciranja in angažiranja. Glede na vsebino DPN, namen in zastavljene cilje lahko definiramo **različne stopnje vključevanja javnosti**. Spodnja shema prikazuje razmerje med javnostjo in organi odločanja ter možnost dejanskega vpliva javnosti na sprejemanje odločitev.

	cilj	javnost	oblike sodelovanja
	Informiranje podajanje objektivnih informacij javnosti kot pomoč pri razumevanju variant posega v prostor	javnost je o posegu v prostor obveščena	Primer: • zloženska • spletna stran • oglaševanje
	Posvetovanje pridobivanje neposrednih predlogov, priporočil, usmeritev, mnenj in pripomb o posegu v prostor javnosti	javnost je obveščena o posegu, na predloge, priporočila, usmeritve, mnenja in pripombe se odgovori	Primer: • javna obravnava • fokusne skupine • raziskave • sestanki z deležniki
	Vključevanje neposredno delo z javnostjo, da se zagotovi upoštevanje in pravilna razumljenost interesov	interesi javnosti so upoštevani pri izboru končne variante posega v prostor	Primer: • delavnica
	Sodelovanje partnerstvo z javnostjo v vseh fazah priprave posega v prostor	javnost neposredno sodeluje pri pripravi končne variante posega v prostor	Primer: • svetovalna skupina • delovna skupina
	Pooblaščenje končno odločitev o izboru variante sprejme javnost	Investitor upošteva odločitev o izboru	Primer: • glasovanje glede na odločitev

Prerejeno po: <http://www.iap2.org>

9.3. NAČRT VKLJUČEVANJA JAVNOSTI

Načrt vključevanja javnosti pripravijo/uskladijo koordinator, državni nosilci urejanja prostora, pobudnik in investitor v najzgodnejši fazi, da se sporazumejo o elementih načrta:

- opredelijo namen in cilje,
- potek in časovni okvir vključevanja,
- identificirajo deležnike,
- opredelijo informacije, ki jih bo javnost potrebovala,
- načine zbiranja, obravnave in upoštevanja predlogov javnosti, ki se bodo izoblikovali v procesu vključevanja ter
- oblike spremljanja in vrednotenja procesa.

V načrtu vključevanja javnosti je potrebno navesti in časovno opredeliti vse načrtovane aktivnosti, tehnike in metode. Jasno se mora definirati, v kateri fazi vključimo izbrane ciljne skupine in želene rezultate posameznega posvetovanja.

Po načelu pravočasnega vključevanja javnosti v procese vključevanja moramo javnost vključiti v čimbolj zgodnji fazi, ko so odprte še vse variante. Kasneje, ko so variante že izbrane, ne govorimo več o sodelovanju, ampak o prepričevanju javnosti.

V postopku priprave načrta se kot ena od obveznih prilog izdela tudi povzetek za javnost, ki na pregleden, izčrpen in razumljiv način predstavi načrtovane prostorske ureditve (5. člen Pravilnika o vsebini, obliki in načinu priprave državnega prostorskega načrta, osnutek 23.1.2011). Obveščanje javnosti o možnosti vključevanja mora biti tudi pravočasno. Pripraviti je potrebno takšne informacije, s katerimi se deležnike in javnost hkrati obveščali in motivira k sodelovanju

Pred pričetkom procesa sodelovanja javnosti se:

- identificira vsebina informacij za javnost (strokovna gradiva, študije, strokovne podlage),
- predvidi časovni okvir kdaj se te informacije posreduje javnosti (za seznaitvev javnosti s pobudo oziroma za organizacijo posveta, za sklic prostorske konference, za potrebe seznaitvev javnosti s sprejetimi sklepi vlade o pripravi načrta, za potrebe seznaitvev javnosti s študijo variant in sklepa o potrditvi najustrežnejše variante ali rešitve)
- določi obliko informacij (tekstne informacije, simulacija posega v prostor, 3D modeli posega v prostor, ipd.)
- določi metode posredovanja informacij (tiskano gradivo, spletna stran, posredovanje po e-pošti, ipd.)

9.4. DELEŽNIKI PRI VKLJUČEVANJU JAVNOSTI

Udeležba in aktivno vključevanje deležnikov lahko veliko prispevata k doseganju zastavljenih ciljev in izpolnitvi namena procesa vključevanja. Mogoče bo potrebna tudi analiza ključnih deležnikov oziroma njihovih interesov ter vplivov. Analiza dostopnosti do spleta pa je predpogoj za načrtovanje zbiranja pripomb in rabo spletnih tehnologij za javne predstavitve.

Deležnike se identificira glede na vsebino in ocenjen vpliv načrtovanega DPN. Za načrtovanje procesa vključevanja pa je pomembna tudi identifikacija pričakovanih deležnikov, možne koristi zanje ter katere prednosti ali tveganja so povezana z njimi.

Možni deležniki v postopku priprave DPN:

- Ekonomski in gospodarski sektor,
- gospodarska združenja,
- investitorji,
- javne ustanove/organizacije,
- lastniki zemljišč na območju,
- lokalne civilne mreže,
- lokalne razvojne agencije,
- lokalni in nacionalni mediji,
- lokalni mediji,
- lokalno gospodarstvo,
- mediji in strokovna literatura/revije,
- mreže nevladnega sektorja,
- mreže s posebnimi interesi,
- nacionalne in lokalne civilne mreže,
- nacionalne razvojne agencije,
- nacionalni mediji,
- nevladne organizacije,
- lokalni prebivalci,
- občine,
- oddelki za urejanje prostora na lokalni ravni,
- predstavniki kmetijskega in gozdarskega sektorja,
- predstavniki turističnega sektorja,
- prostorski načrtovalci,
- raziskovalci in znanstveniki,
- regionalne in lokalne razvojne agencije,
- šolarji in študentje,
- specializirane strokovne revije,

- strokovne raziskovalne mreže
- združenja za civilno družbo.
- svetovalna podjetja,
- združenja in mreže,

9.5. METODE IN TEHNIKE VKLJUČEVANJA JAVNOSTI

Pregled metod in tehnik za vključevanje javnosti v postopek sprejema in vsebino DPN je izbran iz splošnih orodjarn za participacijo. Načine posvetovanja in stopnjo vključitve javnosti določimo glede na vrsto posega, izražen ali pričakovan interes javnosti za sodelovanje ali nasprotovanje posegu in seveda tudi izbora tehnologij.

1. METODE IN TEHNIKE ZA OBVEŠČANJE JAVNOSTI	
1.1 osrednje mesto za seznam kontaktov	- podatki o DPN morajo biti tudi na spletni strani spletni strani / oglasni tabli lokalne skupnosti - kontakti zajemajo: naslove kontaktnih oseb, telefone, e-pošto - podatke je treba posodablјati, da ni neveljavnih podatkov
1.2 seznaničev	- seznaničev javnosti s predlogom in ŠV na sestankih poslanskih skupin, interesnih skupin, ipd.
1.3 odprte telefonske linije	- po potrebi in v določenih fazah se vzpostavi telefonsko linijo, kjer se lahko predvajajo tudi informacije - informacije se posredujejo v informacijskih pisarnah.
1.4 info točke	- klasične oglasne table - informacijski kioski - informacijske pisarne z usposobljenim osebjem
1.5 objave v javnih ustanovah	- objave v knjižnicah, šolah, trgovskih centrih, krajevnih skupnostih in drugih javnih mestih
1.6 objave v sredstvih javnega obveščanja	- objave v dnevnem, strokovnem in lokalnem tisku in radiu ter spletu (spletni strani ministrstva za okolje in prostor, občine, deležnikov)
1.7 objave na tiskovnih konferencah	- na tiskovnih konferencah predstavimo vsebino in podamo kontakte
1.8 tiskane informacije	- letaki, zloženke, brošure, poročila o postopku, poročila o načrtovanih ureditvah, elektronski napovedniki in revije. obveščanje po pošti (vabilo, reklamni letak, pismo ...)
1.9 dostop do tehničnih strokovnjakov	- strokovne informacije za javnost preko spleta npr. spletna rubrika "povprašajte strokovnjaka", ki lahko odgovarja javno na spletnem forumu, po e-pošti ali na zahtevo tudi klasični pogovor. kjer je smiselno oziroma potrebno se vključi tuje / mednarodne strokovnjake
1.10 tehnična poročila	- v strokovna poročila se vključi tudi primere tuje in domače dobre prakse
1.11 poročanje na audiovizualnih medijih	- kratke predstavitev prednosti določenega posega in morda adekvaten tuj primer prakse
1.12 informacije na spletnem portalu	- audiovizualne vsebine imajo pri posegu v prostor prednost pred slikami, slike pa pred tekstnimi. dostopna splotna stran za invalide. splotna stran lahko vsebuje forum, vprašalnik, glasovnice, vizualizacije, 3D, interaktivne simulacije npr. vidljivosti pred in po posegu

2. METODE IN TEHNIKE ZA ZBIRANJE PRIPOMB IN MNENJ	
2.1 svetovalna skupina	- svetovalna skupina, sestavljena iz lokalne ali prizadete javnosti
2.2 DELFI metoda	- s tehniko združujemo sodbe posameznikov, ki jih kasneje na podlagi povratnih informacij popravljamo in dopolnjujemo. skozi serijo vprašalnikov, ki jih dobijo strokovnjaki, na podlagi njihovih odgovorov skupina strokovnjakov sestavi nov vprašalnik itd.
2.3 intervjuji	- sestanki in intervjuji s posamezniki ali skupinami za uskladitev mnenj in/ali interesov
2.4 spletni vprašalniki	- specializirano glasovanje strokovnjakov preko spleta - splošno glasovanje naključnih obiskovalcev spletnih strani
2.5 poštne in telefonske ankete	- so v splošnem manj priporočljive, ker se prepogosto uporabljajo za druge namene. mogoče je uporabno zgolj za glasovanja "za / proti"
2.6 raziskave javnega mnenja	- prikaz mnenja ciljnih skupin o načrtovanem posegu v prostor
3. METODE IN TEHNIKE ZA USKLAJEVANJE INTERESOV	
3.1 razprave o scenarijih razvoja lokalne skupnosti	- razprava o scenarijih razvoja lokalne skupnosti glede na obravnavani poseg v prostor - glede na poseg lahko razprava o scenarijih razvoja na evropski ravni
3.2 javne razgrnitve	- organizirano srečanje z zainteresirano javnostjo, kjer slednja podaja mnenja in pripombe na načrtovani poseg v prostor
3.3 strokovne konference/predavanja	- po potrebi se organizira mednarodne znanstvene/strokovne konference. strokovni javnosti naj bo omogočena neposredna udeležba, ostali javnosti pa vsaj spremljanje predavanj preko spleta
3.4 delavnice	- določijo in preverjajo se alternativne rešitve in usklajujejo mnenja
3.5 virtualni sestanki	- virtualni sestanki, virtualne delavnice, virtualne predstavitve (preko spleta) naj se uporabijo predvsem za razprave v ožjih strokovnih krogih kjer so 100% zagotovljene vse tehnične zmožljivosti
3.6 pogovorna kavarna	- vodeni dialogi med deležniki po mizah v krogih, ki se v časovnih intervalih menjajo.
3.7 obisk na lokacije	- predstavitve in prikazi na lokaciji načrtovanega posega v prostor za deležnike - obiski podobnih objektov ali ogledi uspešnosti različnih ukrepov
3.8 predstavitve in razstave na javnih mestih	- stalna razstava VŠ
3.9 fokusne skupine	- vodeni in usmerjeni pogovori o neki vnaprej določeni problematiki. udeleženci so izbrani načrtno. srečanje vodi moderator, ki motivira udeležence, da delijo svoje občutke, mnenja in stališča o posegu v prostor - sestanki fokusnih skupin so praviloma podprti z računalniško tehnologijo.
3.10 sestanki	- sestanki z zainteresiranimi deležniki ali skupinami.
3.11 ostale fokusirane delavnice	- aktivno sodevanje z javnostjo po metodah "fishbowl", nalaganje vozička, paneli, odprt prostor, odprta hiša, ipd.

Ministrstvo za okolje in prostor po ZUPUDPP usklajeno pobudo in nadaljna obvestila za javnost objavlja na spletnih straneh. Vsekakor danes medij, ki je dostopen široki javnosti, predvsem pa ga javnost dejansko uporablja. Iz tega razloga je smiselno, da razčlenimo načine dela z javnostjo s spletno tehnologijo.

V načrtu vključevanja javnosti je potrebno glede na vrsto DPN in glede na dostopnost prebivalcev do spleta premisliti:

- katere aktivnosti vključevanja se izvedejo po klasičnih tehnikah in metodah (neposredni kontakt, navadna pošta, klasične predstavitve (sicer ob podpori računalniške tehnologije)
- katere aktivnosti vključevanja je potrebno izvesti v spletni in v klasični verziji (npr. vabila na internetu in na oglasnih deskah)
- katere aktivnosti vključevanja se lahko izvedejo samo v spletni verziji (npr. zbiranje pripomb preko spleta, spletne simulacije posega v prostor)

V spodnji tabeli podajamo oceno prednosti in slabosti uporabe spletne tehnologije za postopke vključevanja javnosti.

	Prednosti	Slabosti
Informiranje javnosti	relativno enostavno in poceni	ne obvestimo ljudi, ki nimajo dostopa do spleta
Forumi o posameznih vprašanjih	- relativno učinkovita izmenjava stališč in mnenj - možnost istočasnega anketiranja	- brez moderiranja in redakcijskega nadzora lahko pride do neprimernih sporočil
Zbiranje pripomb in pobud preko elektronskih obrazcev	- poceni in učinkovito zbiranje	- ljudje, ki nimajo dostopa do spleta ne morejo oddati pripombe - ljudje mogoče želijo oddati pripombo neposredno - lahko pride do problema verodostojnosti
Grafične, geografske in video predstavitve	- zelo nazoren in za vsakogar razumljiv prikaz stanja po posegu v prostor	- lahko zahteva zmogljivejše / širokopasovne internetne povezave za „tekoče“ predvajanje
Elektronske konference	- primerno zlasti za ožji strokovni krog in predvsem za komuniciranje z tujimi strokovnjaki	- ponavadi zahteva določeno informacijsko komunikacijsko infrastrukturo
Simulacija stanja po posegu v prostor (npr. vidnosti)	- zelo učinkovit in hiter prikaz posledic za določeno področje in lokacijo v prostoru	- lahko zahtevajo zmogljivejšo informacijsko komunikacijsko infrastrukturo

Tabela: Ocena uporabe spletne tehnologije za določene postopke vključevanja javnosti

V postopku vključevanja javnosti se torej z različnimi metodami zbere predloge, priporočila, usmeritve, mnenja in pobude (predlogi javnosti). Zbrane predloge javnosti in občin po ZUPUDPP analizirajo koordinator, pobudnik, investitor in izdelovalec. Koordinator mora zagotoviti odziv in povratne informacije deležnikom v procesu ter končno poročilo o upoštevanju ali neupoštevanju pripomb in predlogov javno objaviti.

Proces vključevanja javnosti moramo spremljati, ali se izvajajo aktivnosti določene v načrtu. Poleg spremljanja izvajanja procesa, pa je proces potrebno tudi vrednostiti, ali dosegamo cilje, so programi sodelovanja uspešni, ipd.

Priporočila za postopek vključevanja javnosti v postopke priprave DPN:

- javnost je potrebno vključiti v postopek v čim zgodnejši fazi priprave DPN, načrt vključevanja javnosti v postopek priprave DPN naj se izdela že v fazi priprave pobude
- vključevanje javnosti ne pomeni zgolj obveščanja, ampak tudi aktivno vključevanje javnosti v postopke načrtovanja DPN, javnost je potrebno obveščati in omogočati njeno soodločanje ter v največji možni meri upoštevati upoštevati stališča,
- javnost je nujno treba seznaniti z analizo in rezultati sodelovanja,
- koordinator naj poskrbi, da je sodelovanje med zainteresirano javnostjo in pobudnikom, investitorjem in izdelovalcem DPN kontinuirano ter produktivno,
- velja premisliti, da se že v začetku priprave posega v prostor opredeli nadzor nad postopki po sprejetju DPN, npr. predvsem pri samem izvajanju posega v prostor, kajti tako se krepi zaupanje javnosti da bo poseg izveden po načrtu; s tem zagotavljamo dodatno podporo javnosti,
- pri vključevanju javnosti v kar največji meri uporabimo spletne tehnologije.

9.6. OSNUTEK KAZALNIKOV ZA VIDIK DRUŽBENE SPREJEMLJIVOSTI V LOKALNEM OKOLJU

Predlagamo, da se družbena sprejemljivost v lokalnem okolju vrednoti in primerja po naslednjih področjih kazalnikov:

- informiranost,
- soodločanje,
- prednosti za lokalno družbeno okolje,
- spodbude,
- slabosti za lokalno družbeno okolje,
- zaupanje,
- legitimnost,
- stališče do kategorije posega,
- družbena sprejemljivost.

Vidik družbene sprejemljivosti v lokalnem okolju bi veljalo segmentirati predvsem glede na »vpletenost« v obravnavani poseg v prostor:

1. neposredno »vpleteni« oziroma »prizadeti«: fizične in pravne osebe, ki imajo pravni interes, predvsem lastniki in uporabniki zemljišč na območju oziroma v neposredni bližini posega v prostor (območje posega in vplivno območje posega),
2. ostali prebivalci lokalne skupnosti: fizične in pravne osebe iz lokalne skupnosti,
3. lokalna skupnost kot entiteta odločanja,
4. ostala formalna in neformalna združenja na lokalni ravni.

Predlagamo, da se za kazalniki izpolnijo za vsako od zgoraj navedenih interesnih skupin posebej.

PREGLEDNICA: PODROČJA, CILJI, MERILA IN KAZALNIKI ZA VIDIK DRUŽBENE SPREJEMLJIVOSTI V LOKALNEM OKOLJU

PODROČJE	CILJI	MERILA elementi/okvir vrednotenja – kaj vrednotimo	KAZALNIKI s čim vrednotimo	OPOMBE
Informiranost	pravočasno in kvalitetno informiranje občanov in zainteresirane javnosti o DPN	- informiranje ob pobudah oziroma prostorskih aktih, - informiranje o postopku priprave in sprejema DPN - informiranje ob gradnji in spremljanje ob obratovanju	- obiskanost spletne strani - število udeležencev na javnih razgovorih - število udeležencev posvetovanj po ciljnih skupinah - delež gradiv objavljenih na internetu - preveritev dostopnosti in razpoložljivosti informacij deležnikom - preveritev, ali prejemniki informacije sprejemajo in procesirajo ali jih zavračajo oziroma ignorirajo	- Kvantitativno / kvalitativno merjenje. - Posebej je pomembno, da informiranost sega tudi v čas gradnje in spremljanja obratovanja izvedenega posega v prostor.
Soodločanje	aktivno vključevanje občanov v pripravo in sprejemanje DPN	- možnost vključevanja deležnikov v odločanje - možnost podajanja mnenj in pobud za načrtovan poseg v prostor	- število pobud/pripomb na posamezne faze postopka priprave DPN - število upoštevanih pobud in pripomb - skladnost odločitev z interesi deležnikov	- Problem tihe večine. - Problem vzbuditve interesa določenih ciljnih skupin (npr. vključevanje mladih).
Prednosti lokalno družbeno okolje	- ocena prednosti posega za občane in lokalno skupnost - povečanje prednosti za lokalno skupnost	- povečanje prostorskih karakteristik okolja (dostopnost,...) - povečanje okoljskih karakteristik lokalnega okolja (zmanjšanje hrupa, poplavne nevarnosti,...) - povečanje vrednosti nepremičnin in predvsem stavbnih zemljišč	- povprečen procent porasta vrednosti nepremičnin - povprečen procent porasta vrednosti zemljišč - povečanje dostopnosti - porast kvalitete bivalnega okolja	Povezava obravnave s kazalniki prostorskega in varstvenega vidika.
Spodbude	pregled enkratnih in/ali	višina cene zemljišč	zadovoljstvo z višino odškodnine	Spodbude za občino, za občane.

PODROČJE	CILJI	MERILA elementi/okvir vrednotenja – kaj vrednotimo	KAZALNIKI s čim vrednotimo	OPOMBE
	stalnih spodbud za neposredno prizadete, ostale občane oziroma lokalno skupnost	- nadomestila za škodo ¹	- zadovoljstvo s ceno odkupljenega zemljišča - dvig kvalitete bivalnega okolja	- Povezovanje z ekonomskim vidikom (davčne, finančne, npr. cena odkupljenega zemljišča). - Slovenija nima ustrezno urejen sistem davčnih olajšav, zato je v tem primeru potrebno rešitev v nadomestilu za uporabo stavnega zemljišča in komunalnem, prispevku.
Slabosti lokalno družbeno okolje	- objektivna ocena slabosti/potencialnih nevarnosti posega za občane /lokalno skupnost - zmanjšanje potencialnih negativnih vplivov na okolje, hrupa, ...	- zmanjšanje kvalitete prostora lokalnega okolja (dostopnost, ...) - poslabšanje okoljskih karakteristik lokalnega okolja (povečanje hrupa, poplavne nevarnosti, ...) - potencialni padec vrednosti nepremičnin in predvsem stavbnih zemljišč	- povprečen procent padca vrednosti nepremičnin v lokalni skupnosti - povprečen procent padca vrednosti zemljišč „neposredno prizadetih“ - izguba kmetijskih in drugih površin - padec kvalitete bivalnega okolja	- Strokovno neodvisne ocene negativnih posledic. - Slabosti za deležnike, občane in/ali občino. - Zaznana tveganja. - Neposredna finančna in druga tveganja npr. nižje vrednosti nepremičnin. - V zvezi z ostalimi dimenzijami vrednotenja je potrebno oceniti potencialne negativne učinke tudi za lokalno skupnost, občane oziroma „neposredno prizadete“. - Oceniti je potrebno, na koga v lokalni skupni poseg najbolj vpliva. - Povezava obravnave s kazalniki prostorskega in varstvenega vidika.
Zaupanje	- zaupanje v akterje posega, to je v nosilce in vodilne udeležence posega v prostor	- zaupanje v koordinatorja - zaupanje v državne nosilce urejanja prostora - zaupanje v pobudnika - zaupanje v investitorja	- kredibilnost informacij - strokovnost akterja - akter upošteva interese ljudi - akter upošteva pričakovanja ljudi - pravočasnost posredovanja informacij - redno informiranje o postopku - nepristranskost informacij	- Zaupanje v akterje posega.

PODROČJE	CILJI	MERILA elementi/okvir vrednotenja – kaj vrednotimo	KAZALNIKI s čim vrednotimo	OPOMBE
Legitimnost	- legitimnost postopkov vključevanja lokalne skupnosti, občanov, strokovne in splošne javnosti v postopke	- transparentnost postopkov odločanja o izbor VŠ - postopek poteka v skladu z zakonodajo	- utemeljenost sprejetih odločitev - stopnja soodločanja preko postopkov vključevanja javnosti - stopnja aktivnega vključevanja deležnikov v postopke sodelovanja javnosti - delež pregledanih pripomb deležnikov - delež upoštevanih pripomb deležnikov	
Splošen odnos do tehnologije posega	- splošen odnos do tehnologije predlaganega DPN	- splošen odnos do vsebine posega v prostora (neodvisno od lokacije in podrobne tehnologije (motorni promet, pešpoti, jedrska energija, naravne znamenitosti, kulturna dediščina,...))	- preferenčni kazalci do posamezne tehnologije	- Stališče pozitivno oz. negativno do kategorije npr. jedrska tehnologija, motorni promet, kolesarski promet,...
Družbena sprejemljivost	- doseganje čim večje družbene sprejemljivosti²	- družbena sprejemljivost predlaganega DPN	- sinteza zgornjih kazalcev (informiranje, soodločanje, prednosti za lokalno družbeno okolje, spodbude, slabosti za lokalno družbeno okolje, zaupanje, legitimnost, splošen odnos do tehnologije posega, družbena sprejemljivost) - dodatno: / zelo sprejemljiv poseg / sprejemljiv poseg / pogojno sprejemljiv poseg / nesprejemljiv poseg / absolutno nesprejemljiv poseg / neodločen	- Družbena sprejemljivost kot sinezni pokazatelj zgoraj navedenih kazalcev in neposredno merjenje po občanih, deležnikih in odgovornih v lokalni skupnosti - Družbena sprejemljivost za lokalno skupnost. - Rangirati glede na bližino posega.

¹Nadomestila za škodo so:

- nadomestilo za škodo za spremljajoče objekte na nepremičnini,
- nadomestilo za škodo zaradi uničenja ali zmanjšanja obstoječega pridelka na kmetijskih oziroma gozdnih zemljiščih ob sami gradnji,
- nadomestilo za škodo zaradi uničenja ali zmanjšanja obstoječega pridelka na kmetijskih oziroma gozdnih zemljiščih,
- nadomestilo za škodo zaradi zmanjšanja prihodkov iz naslova poslovanja poslovnega subjekta na nepremičnini ter
- nadomestila za drugo škodo, ki je povezana s poslovanjem poslovnega subjekta.

(Zakon o umeščanju prostorskih ureditev državnega pomena v prostor (ZUPUDPP) Ur.l. RS, št. 80/2010, 56. člen)

²Menimo, da je uporabnejša definicija Brunsona (1996): Družbena sprejemljivost je stanje, ki izhaja iz postopka presojanja (ocenjevanja), v katerem posamezniki: primerjajo zaznano 'realnost' z znanimi (možnimi) alternativami in presojaajo (ocenjujejo), ali je obstoječe (realno) stanje boljše ali vsaj zadosti podobno najboljši možni alternativni. Če posamezniki obstoječega stanja ne ocenjujejo kot ustreznega, se bodo –pogosto, čeprav ne vedno, v okviru svojih déležniških skupin –odločili za vedenjske vzorce, s pomočjo katerih bodo predvidoma lahko obstoječe stanje spremenili v ustreznije alternativno stanje. Fireyeva, sicer pogosto citirana v tem primeru ni najboljša. Po Fireyu (1960) je pogoj za sprejemljivost in trajanje konkretnih projektov oziroma aktivnosti na področju upravljanja z naravnimi viri sprejemljivost, ki jo Firey opredeli kot skladnost projekta oziroma aktivnosti z obstoječimi družbenimi običaji in normami.

9.7. LITERATURA IN VIRI

André, P., B. Enserink, D. Connor and P. Croal 2006 *Public Participation International Best Practice Principles. Special Publication Series No. 4.* Fargo, USA: International Association for Impact Assessment.

Brunson, M.W., D.K. Reiter (1996): *Defining social acceptability in ecosystem management: a workshop proceedings.* Portland, OR: U.S Department of Agriculture, Forest Service, Pacific Northwest Research Station.

Drevenšek M., Pek drapal D. (2008). *Pomen družbene sprejemljivosti za uresničevanje okoljskih in prostorskih projektov: predlog sistematizacije merjenja.* V: TEORIJA IN PRAKSA let. 45, 6/2008

Evans B., Parks, J., Theobald K. (2011): *Urban wind power and the private sector: community benefits, social acceptance and public engagement,* Journal of Environmental Planning and Management, 54:2, 227-244

Firey W.I. (1960). *Man, mind, and land: a theory of resource use,* Free Press

IAP2 Spectrum of public participation, International association for public participation, (<http://www.iap2.org>)

Kontič B., et al. (2008). *Strokovna priporočila za sodelovanje javnosti pri strateških presojah vplivov na okolje (predlog),* Ljubljana: Regionalni center za okolje za srednjo in vzhodno Evropo

Konvencija o dostopu do informacij, sodelovanju javnosti pri odločanju in dostopu do varstva pravic v okoljskih zadevah, Aarhuška konvencija. Uradni list, RS, št. 62/04

Mežnarič I., Rep R., Zupan T.M. (2008). *Priročnik za načrtovanje, vodenje in vrednotenje procesov sodelovanja javnosti,* Ljubljana: Ministrstvo za javno upravo RS
Osnutek Pravilnika o vsebini, obliki in načinu priprave državnih prostorskih načrtov, http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/dokumenti/pravilnik_dpn.pdf, (1.10.2011)

Painting the Landscape: A Cross-Cultural Exploration of Public-Government Decision Making (2008). International Association for Public Participation (IAP2), Charles F. Kettering Foundation

Perovič, B. *Usmeritve za pripravo procesnega načrta vključevanja javnosti v postopek izdelave državnih prostorskih načrtov za daljinovode in plinovode,* http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/dln/vkljucevanje_javnosti/priporocila_energetika_14mar11.pdf (1.7.2011)

Podnar K. Et al. (2009), *Javnomnenjska raziskava o sprejemljivosti odlagališča nizko in srednje radioaktivnih odpadkov na lokaciji Vrbina v občini Krško: raziskovalno poročilo ARAO 028-09.* Ljubljana: Agencija za radioaktivne odpadke (ARAO)

Sodelovanje javnosti: Priročnik za načrtovanje, vodenje in vrednotenje procesov sodelovanja javnosti v okviru MOPE, Ljubljana: Modra: MOPE 2004

Stakeholder involvement and public participation at the U.S. EPA: lessons learned barriers, and innovative approaches. (2008), U.S. Environmental Protection Agency

Šolar, H. (2010). Vključevanje javnosti v postopke priprave državnih prostorskih načrtov, ministrstvo za okolje in prostor (http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/dln/Vkljucevanje_javnosti_v_postopke_priprave_DPN_referat.pdf)

U.S. Environmental Protection Agency: Public Involvement, <http://www.epa.gov/publicinvolvement/>

Urban spaces – enhancing the attractiveness and quality of the urban environment, Central Europe programme, 3 Joint Strategy Activity 3.2 Criteria and Principles Sub-activity 3.2.2 Public participation Criteria. (2010), Nadace Partnerství, Nadácia Ekopolis

Uredba o okoljskem poročilu in podrobnejšem postopku celovite presoje vplivov na okolje <http://www.uradni-list.si/1/content?id=57458>, (1.10.2011)

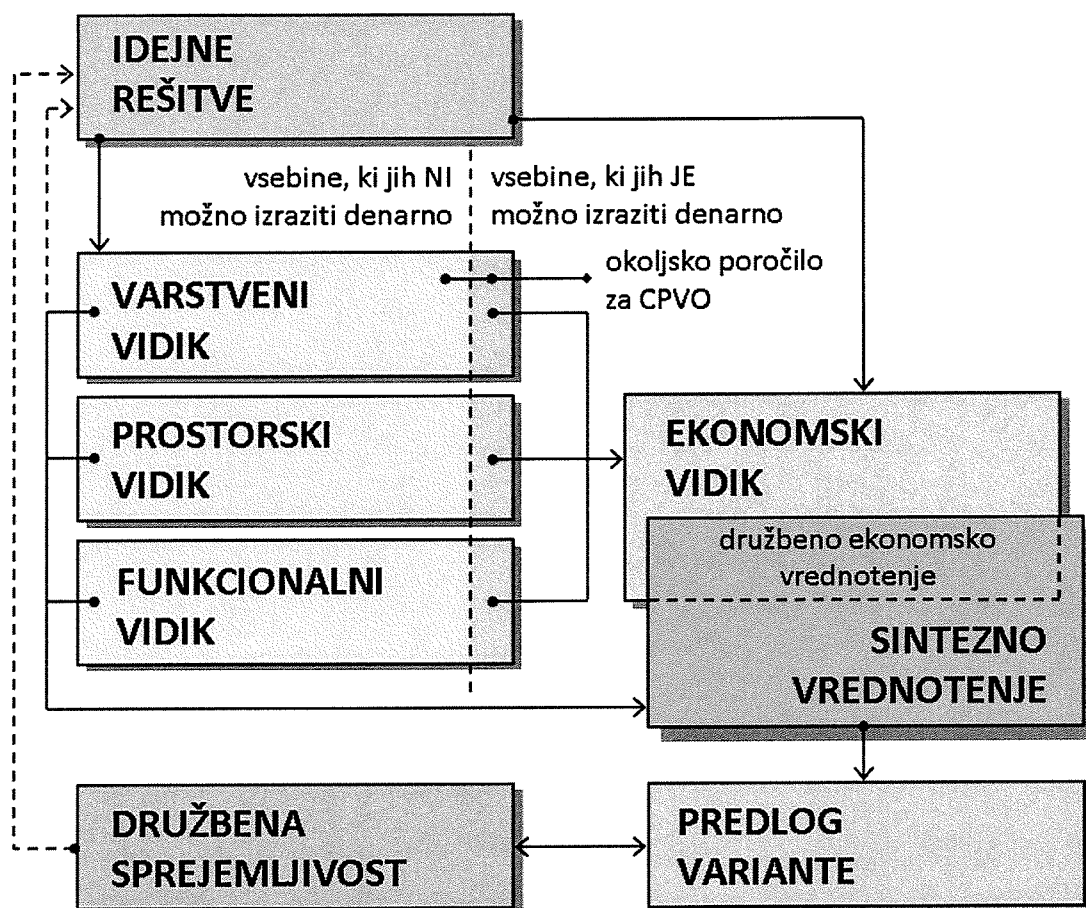
Uredba o vsebini poročila o vplivih nameravanega posega na okolje in načina njegove priprave, <http://www.uradni-list.si/1/content?id=92146>, (1.10.2011)

Warburton D., Wilson R., Rainbow E. (2006). *A guide to evaluating public participation in central, Involve and Shared Practice government*

Zakon o umeščanju prostorskih ureditev državnega pomena v prostor (ZUPUDPP), Uradni list RS št. 80/10, 106/10

10. SINTEZNO VREDNOTENJE

10.1 POVZETEK METODOLOGIJE VREDNOTENJA IN PRIMERJAVE VARIANT

Slika 1: Shema študije variant

Kratko povzeto obsega metodologija vrednotenja in medsebojne primerjave variant na ravni ŠV oziroma ŠV/PIZ naslednje korake (glej sliko 1: Shema študije variant).

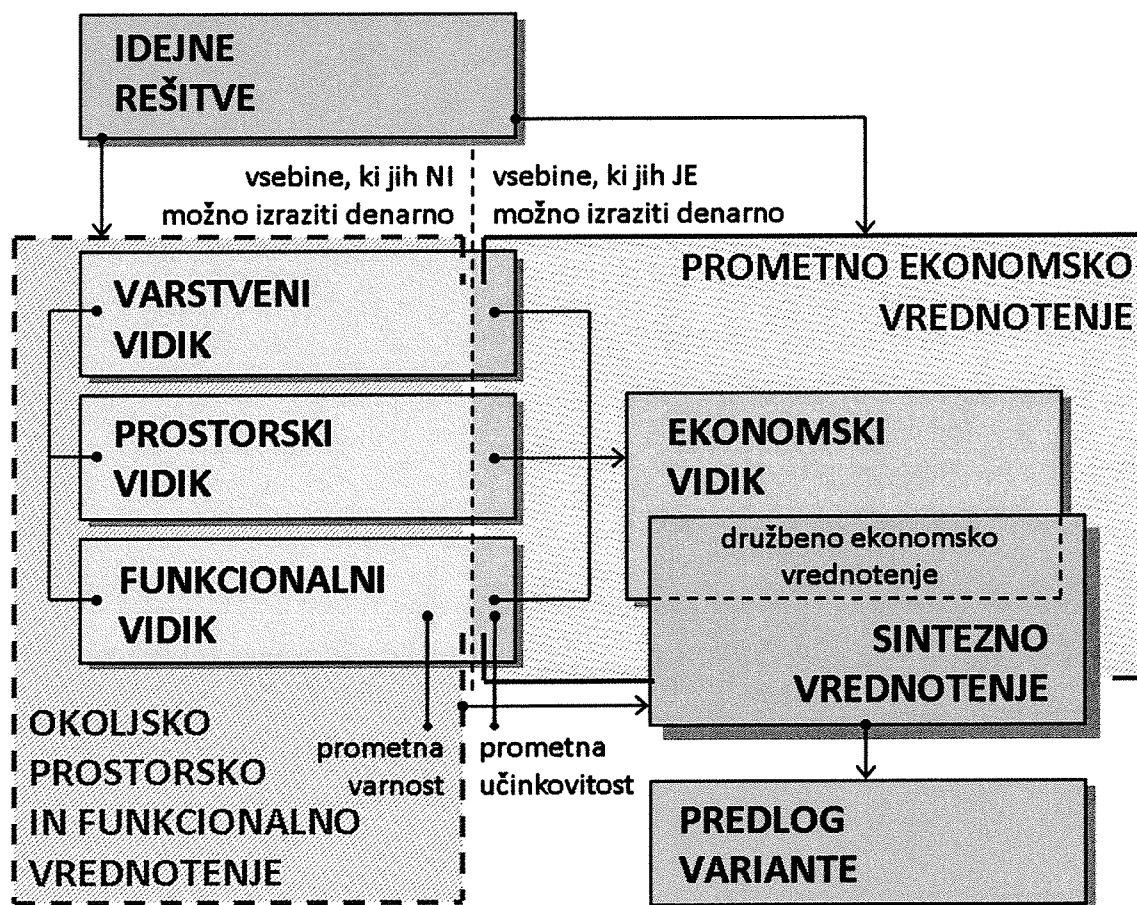
- (1) Priprava idejnih rešitev variant PUDP in strokovnih podlag za vrednotenje in primerjavo variant.
- (2) Vrednotenje variant po prostorskem, varstvenem in funkcionalnem vidiku; iz rezultatov vrednotenja po teh vidikih se povzamejo vsi vplivi (slabosti in koristi), ki jih je mogoče denarno ovrednotiti in upoštevati v sklopu ekonomskega vidika vrednotenja.
- (3) Na ravni ekonomskega vidika se vrednotijo finančni in družbeno ekonomski učinki obravnavanih variant z analizo stroškov in koristi ali z drugimi ustreznimi metodami.
- (4) Na podlagi rezultatov vrednotenja po vseh vidikih se na ravni sinteznega vrednotenja primerjajo vse obravnavane variante. Metoda in vsebina sinteznega vrednotenja se določi za vsako ŠV skladno z rezultati vrednotenja po posameznih vidikih, vrsto in zahtevnostjo PUDP ipd..
- (5) Rezultat sinteznega vrednotenja je predlog najustreznejše variante z obrazložitvijo in utemeljitvijo, opozorili na probleme in predlogi izboljšav (optimizacija).
- (6) Sprejemljivost predlagane najustreznejše variante v lokalnem okolju (družbena sprejemljivost) se ugotavlja s seznanitvijo javnosti z rezultati ŠV oziroma ŠV/PIZ.
- (7) Pridobljene pripombe in predlogi izboljšav se analizirajo, pripravi se stališče do pripomb.

(8) Ob upoštevanju stališč do pripomb javnosti se lahko spremeni / izboljša idejna rešitev in s tem povezano tudi utemeljitev in obrazložitev najustreznejše variante, lahko se predlagajo izboljšave / spremembe obravnavane najustreznejše rešitve, ki se upoštevajo pri optimizaciji predloga najustreznejše variante na ravni ŠV ali v fazi priprave osnutka DPN¹.

Osnovna shema, ki izhaja iz veljavnih prostorskih predpisov se upošteva pri pripravi vseh ŠV oziroma ŠV/PIZ. Vrsti oziroma tipu in drugim značilnostim PUDP se prilagodi tudi osnovna shema.

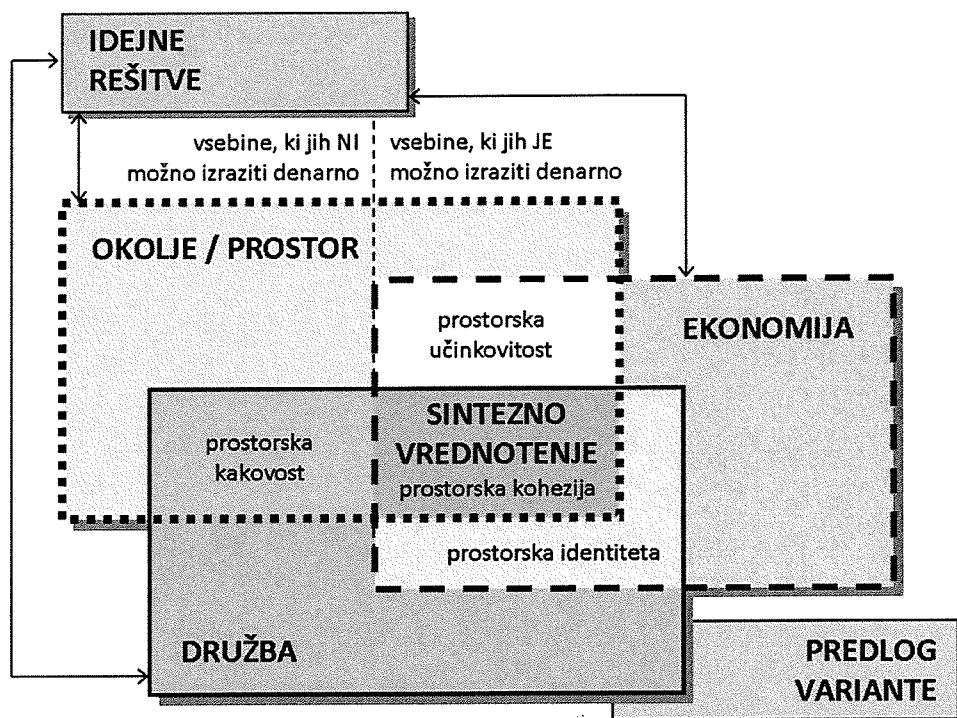
Kot primer predstavljamo v nadaljevanju

- Slika 2: Shema možnih združevanj vidikov na primeru prometne infrastrukture.
- Slika 3: Priporočeno združevanje vidikov primerjave v skladu z ESPON izhodišči.

Slika 2: Možno združevanje vidikov: obravnava prometne infrastrukture

¹ Poudariti velja, da imajo rezultati vrednotenja po vseh vidikih lahko povraten učinek na izboljšavo / spremembo idejnih rešitev (optimizacija). Predlogi optimizacije se tehnično preverijo, v primeru njihove izvedljivosti in upravičenosti se upoštevajo pri nadaljnjem delu.

Slika 3: Priporočeno združevanje vidikov primerjave v skladu z ESPON izhodišči

10.2 IZHODIŠČA ZA SINTEZNO VREDNOTENJE

Temeljna izhodišča za sintezno vrednotenje so

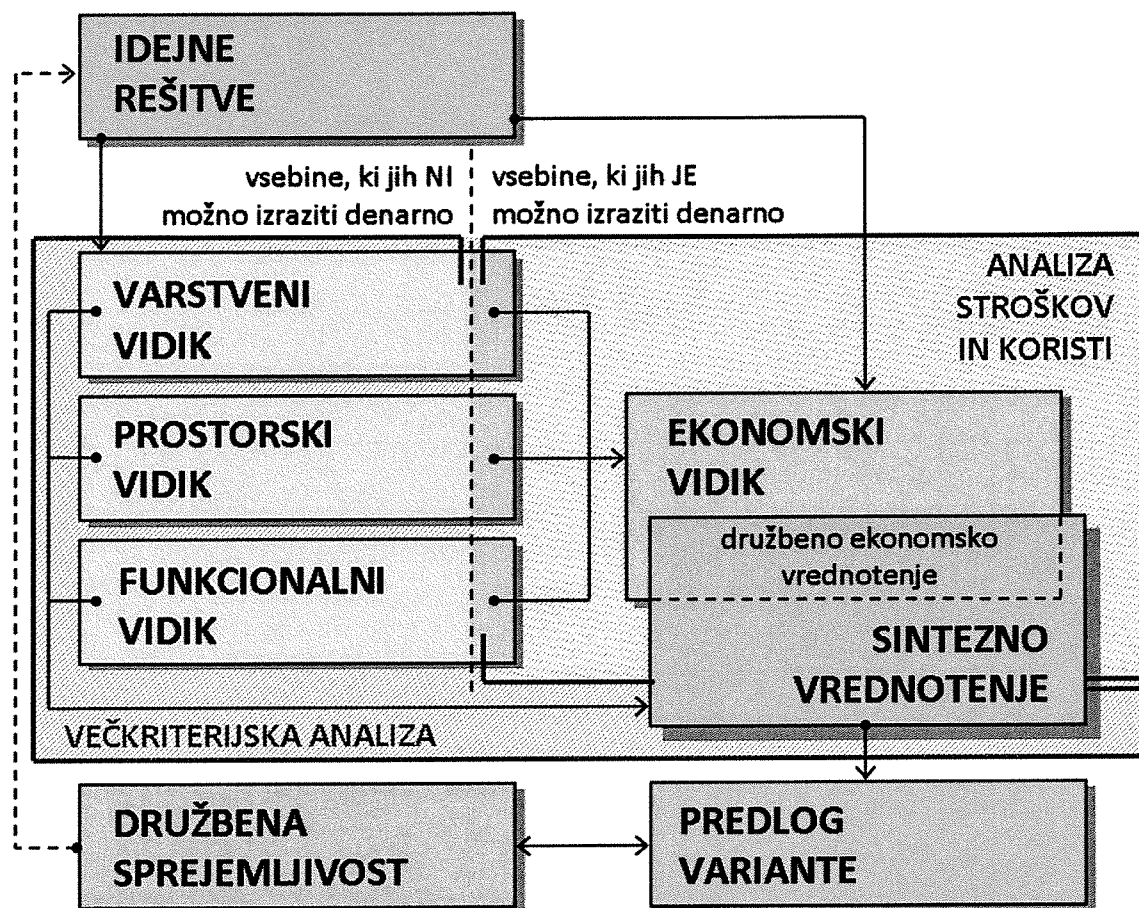
- opredelitvijo in utemeljijo se ključni cilji ter z njimi povezana merila in kazalniki;
- določi se metoda in vsebina dela glede vrsto in zahtevnost PUDP, zagotovi se preglednost in objektivnost vrednotenja;
- na ravni sinteze se ne primerja ustreznost variant po vidikih temveč po ključnih merilih in z njimi povezanimi kazalniki;
- vrednotijo se vsebine, ki jih je mogoče ovrednotiti z denarjem in vsebine, ki denarno niso merljive;
- vsi denarno nemerljivi vplivi in koristi variant morajo biti podrobno utemeljeni tako, da so jasno izpostavljene prioritete in njihov pomen pri odločanju o najustreznejši varianti;
- vrednotenje po posameznih vsebinah / področjih / merilih se v sinteznem vrednotenju ne smejo podvajati.

Pri pripravi sinteznega vrednotenja je treba zagotoviti interdisciplinaren pristop s sodelovanjem celotne delovne skupine in izdelovalcev strokovnih podlag.

Predlog najustreznejše variante temelji praviloma na rezultatih večkriterijske analize, v kombinaciji z analizo stroškov in koristi ali drugimi ustreznimi metodami. Posebno pozornost je treba nameniti metodologiji združevanja rezultatov večkriterijske analize in analize stroškov in koristi. To združevanje lahko poteka na več načinov. Smiselnost uporabe posameznega načina je v največji meri odvisna od značilnosti prostorsko načrtovalnega problema, ciljev in razlik med variantami.

Priporoča se sočasno uporabo več načinov združevanja, s čimer je omogočeno nekakšno potrjevanje rezultatov sinteznega vrednotenja.

Osnovna metoda vrednotenja z združevanjem večkriterijske analize in analize stroškov in koristi je prikazani v sliki 4, v nadaljevanju (poglavje 10.3) pa so predstavljeni osnovni način združevanja s ključnimi značilnostmi. Vsak od teh načinov praviloma omogoča več načinov izvedbe samega sinteznega vrednotenja.

Slika 4: Osnovni metodi vrednotenja: večkriterijska analiza in analiza stroškov in koristi

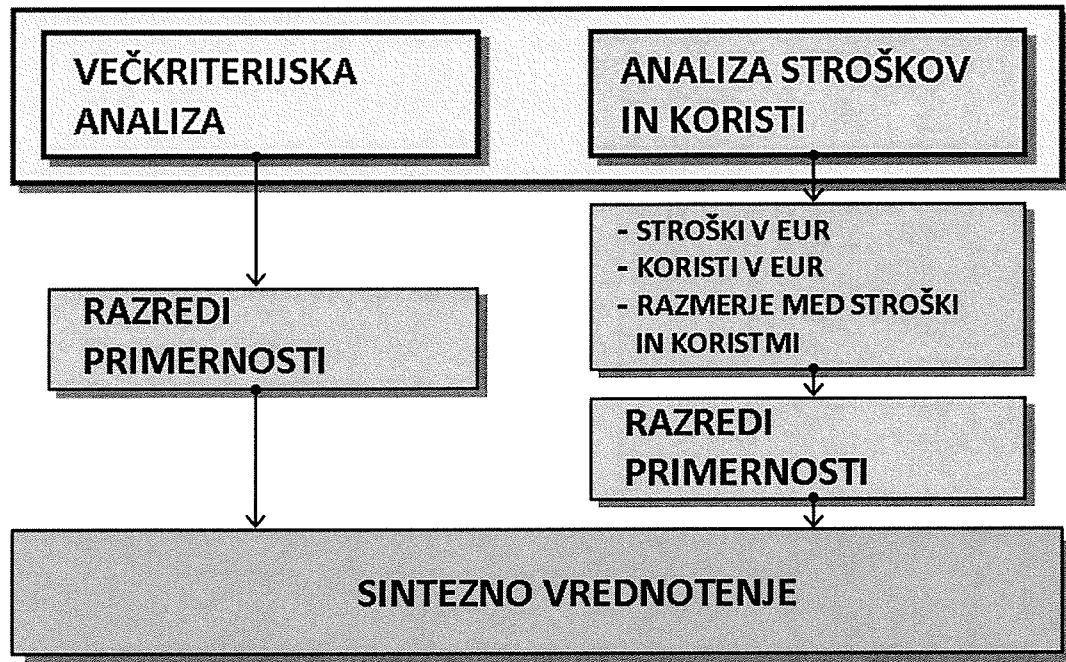
10.3 ZDRUŽEVANJE VEČKRITERIJSKE ANALIZE IN ANALIZE STROŠKOV IN KORISTI

1. Večkriterijska analiza kot okvir, v katerega se vključuje analiza stroškov in koristi - sistem razredov primernosti

To je v dosednji praksi najbolj pogosto uporabljen, večkrat preverjen način združevanja obeh analiz. Skupni imenovalec združitve je lestvica, ki se je uporabila v večkriterijski analizi – razredi primernosti. Pretvorba rezultatov analize stroškov in koristi (stroškov/koristi v EUR, razmerja med stroški in koristmi) zahteva pregleden postopek, torej jasen opis značilnosti, ki so podlaga za oceno/razvrstitev variant v posamezni razred vrednostne lestvice. Značilnosti se nanašajo na določen obseg oziroma pomen stroška/koristi ter razmerja med stroški in koristmi.

Nelagodje uporabe tega načina lahko temelji na dejstvu, da se natančne podatke (stroške, interno stopnjo donosnosti) pretvori v manj natančne podatke – razrede vrednostne lestvice.

Ne glede na to je, zaradi enostavnosti in preglednosti tak način možno priporočiti kot osnovnega.

Slika 5: Večkriterijska analiza kot okvir, v katerega se vključuje analiza stroškov in koristi – sistem razredov primernosti

2. Večkriterijska analiza kot okvir, v katerega se vključuje analiza stroškov in koristi – sistem razmerij/indeksov

Temu načinu se v aktualnih znanstvenih raziskavah namenja največ pozornosti in bi ga bilo moč označiti kot sodoben način združevanja obeh analiz in ga v prihodnje razvijati tudi v naši praksi. Skupni imenovalec predstavljajo razmerja oziroma indeksi med:

- najbolj ocenjeno varianto in najslabše ocenjeno varianto in/ali
 - hipotetično najboljšo varianto (optimalno situacijo) in hipotetično najslabšo varianto (najslabšo možno situacijo),
- po posameznih področjih ali vidikih.

Prednost tega načina je možnost izvedbe natančnejših, raznolikih matematičnih/statističnih izračunov. Način zahteva bolj poglobljena matematična/statistična znanja, predvsem zavedanje, kaj posamezni izračuni pomenijo ter kako te izračune pravilno interpretirati.

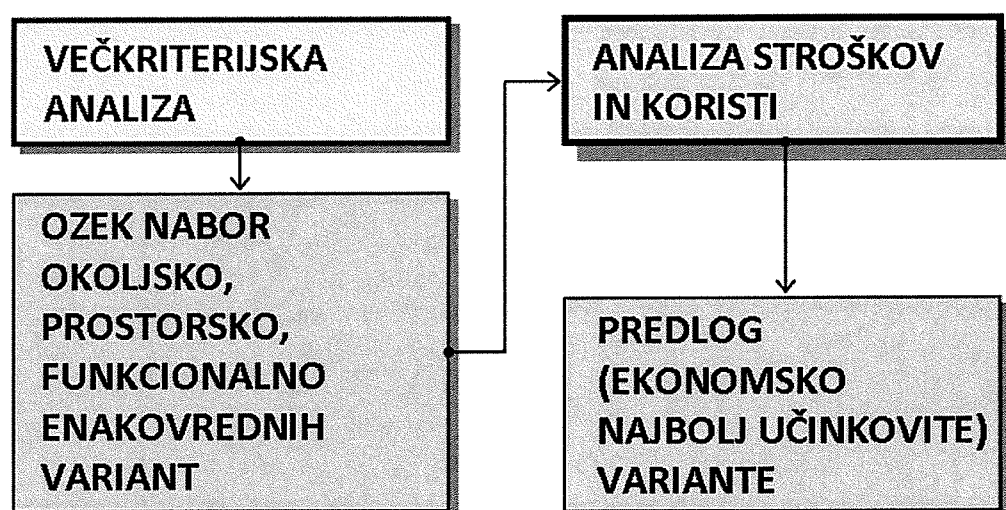

Slika 6: Večkriterijska analiza kot okvir, v katerega se vključuje analiza stroškov in koristi – sistem razmerij/indeksov

3. Večkriterijska analiza kot predhodna analiza analize stroškov in koristi

Pri tovrstnem način se v prvem koraku sinteznega vrednotenja na podlagi večkriterijske analize opredeli ozek nabor okoljsko, prostorsko in funkcionalno sprejemljivih in bolj ali manj enakovrednih variant. V tem koraku se izloči okoljsko nesprejemljive variante. Končni predlog najustreznejše variante se opravi na podlagi analize stroškov in koristi. Gre torej za predlog ekonomsko najbolj učinkovite variante.

Način je uporaben v primerih, ko med variantami ni bistvenih okoljskih, prostorskih in/ali funkcionalnih razlik oziroma te razlike (glede na cilje, značilnosti obravnavane prostorske ureditve) niso bistvene.

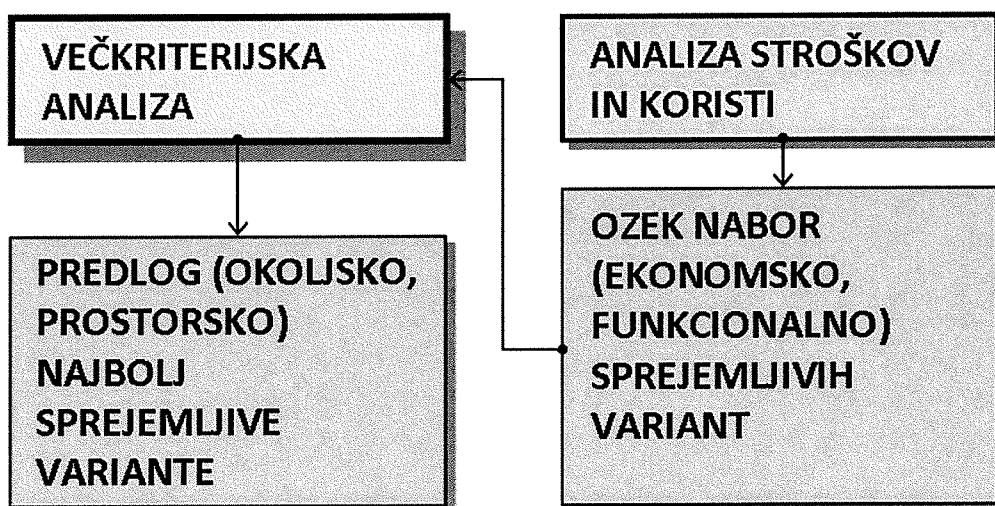

Slika 7: Večkriterijska analiza kot predhodna analiza analize stroškov in koristi

4. Analiza stroškov in koristi kot predhodna analiza večkriterijske analize

Način je obraten predhodnemu načinu. V prvem koraku se na podlagi analize stroškov in koristi opredeli ožek nabor ekonomsko in funkcionalno (praviloma gre za povezane vsebine) sprejemljivih variant. Opredeli se torej prag, znotraj katerega so variante ekonomsko še upravičene oziroma prag investicije, ki je še smotrna. Med variantami, ki so izvedljive v okviru razpoložljivih sredstev, se v naslednjem koraku, na podlagi večkriterijske analize izbere tisto varianto, ki je okoljsko/prostorsko najbolj sprejemljiva.

Tak način je smiselno uporabljati v primerih velikih razlik v investiciji med posameznimi variantami, zaradi poudarjenih varstvenih in/ali razvoj izhodišč pa morajo biti znotraj še sprejemljivega finančnega okvira v ospredje postavljene okoljske/prostorske vsebine.

Slika 8: Analiza stroškov in koristi kot predhodna analiza večkriterijske analize

5. Neodvisen potek večkriterijske analize in analize stroškov in koristi

Ta način predpostavlja vzporedno izvedbo večkriterijske analize in analize stroškov in koristi združevanja. Namesto združevanja obeh analiz na podlagi skupnega imenovalca, se primerja oba rezultata.

Način je zanimiv, ker ne zahteva preoblikovanja posameznih rezultatov, temveč ti vstopajo v sintezno vrednotenje v izhodiščni in zaradi tega povsem pregledni obliki. Tak način sicer ne omogoča izvedbe raznolikih statističnih izračunov, vendar izdelovalca na nek način prisili, da sintezno vrednotenje opravi vsebinsko, argumentirano, razmišljajoče. Zato gre za način, ki ga je možno zelo priporočati.

Slika 9: Neodvisen potek večkriterijske analize in analize stroškov in koristi

10.4 SINTEZNO VREDNOTENJE: OSNOVNI PRISTOPI

K samemu sinteznemu vrednotenju je moč pristopiti na več načinov, ne glede na to, kakšen način združevanja večkriterijske analize in analize stroškov in koristi se uporabi (ni sicer možno uporabiti vseh spodaj naštetih načinov pri vseh gornjih združevanjih).

Sintezno vrednotenje terja umirjeno delo, zato mu je treba nameniti dovolj časa. Predlog je treba oblikovati postopoma, v več krogih, npr. z uporabo Delfi tehnike. Dvom je koristen. Ne pomeni "neodločenosti", temveč "previdnost". Načine je možno združiti v naslednje sklope in jih uporabljati tudi v kombinaciji.

1. Ključne prednosti in slabosti

Razprava o ključnih prednostih in slabostih pomeni razpravo o temeljnih, bistvenih vsebinah, ki narekujejo izbor variante.

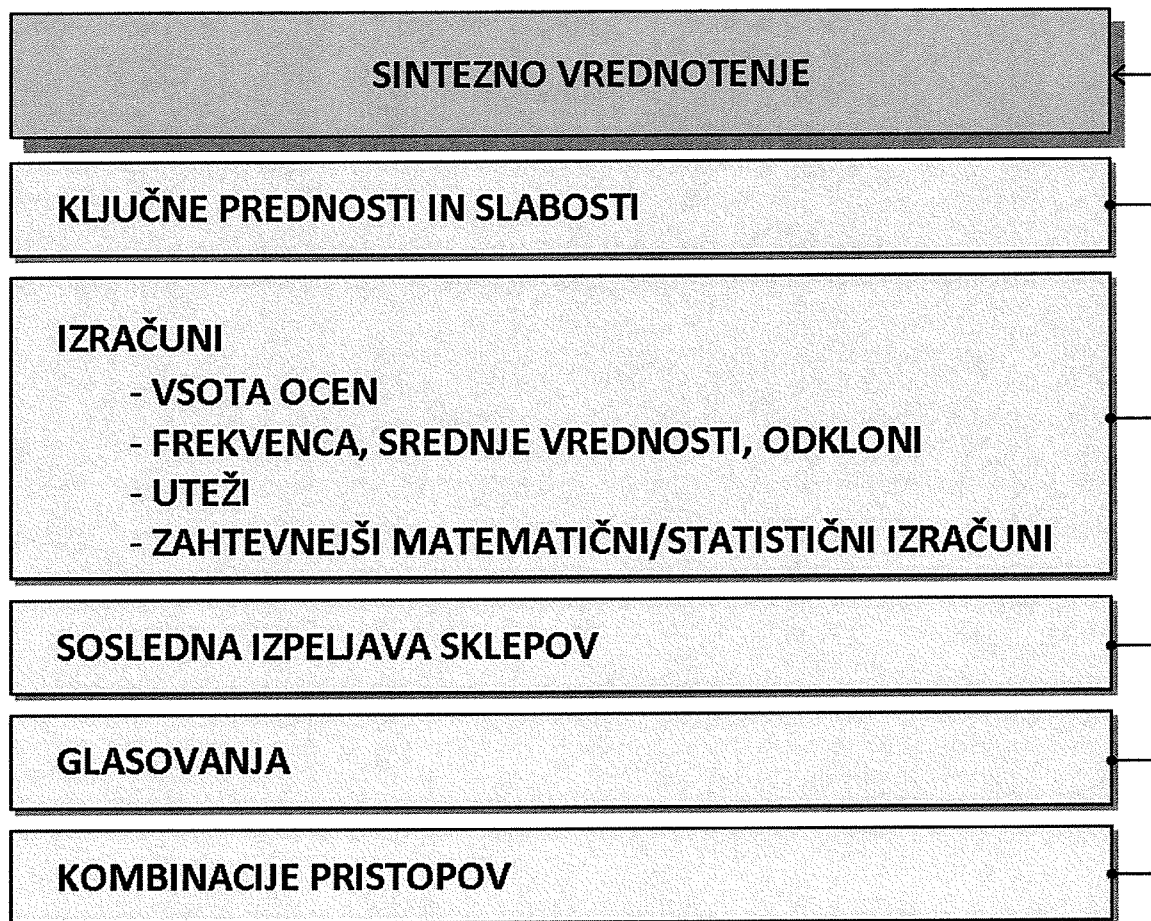
2. Izračuni

Matematične oz. statistične izračune npr.:

- vsote ocen,
- frekvence, srednje vrednosti, odklone,
- uteži,
- zahtevnejše matematične/statistične izračune,

je treba uporabljati z zadržkom. Izračuni, še posebno, če ne sledijo dosledno pravilom statistične stroke in so površno interpretirani, lahko zameglijo bistvene vsebine.

Izračune zato kaže uporabljati kot izhodišče in/ali dopolnilo ostalih načinov sinteznega vrednotenja. Posebno pazljiv je treba biti pri uporabi numeričnih uteži - pripisovanju različnih pomembnosti posameznih obravnavanih vidikov ali področji. Določevanje uteži (podobno kot samo vrednotenje) je odvisno od vrste okoliščin - kulturne tradicije, prepričanj, družbenih izkušenj, materialnih in tehničnih možnosti, fizičnega okolja, osebnih izkušenj. Uteži so zato lahko le rezultat širšega (družbenega) dogovora. Opredeljevanje uteži znotraj ozke delovne skupine je tako nadvse problematično, rezultat pa zavajajoč. Uporaba uteži terja zelo jasno ozadje, preglednost in mora omogočati ponovljivost - preračun, če se izkaže, da opredeljene uteži niso družbeno sprejemljive.

Slika 10: Osnovni pristopi k sinteznemu vrednotenju

3. Sosledna izpeljava sklepov

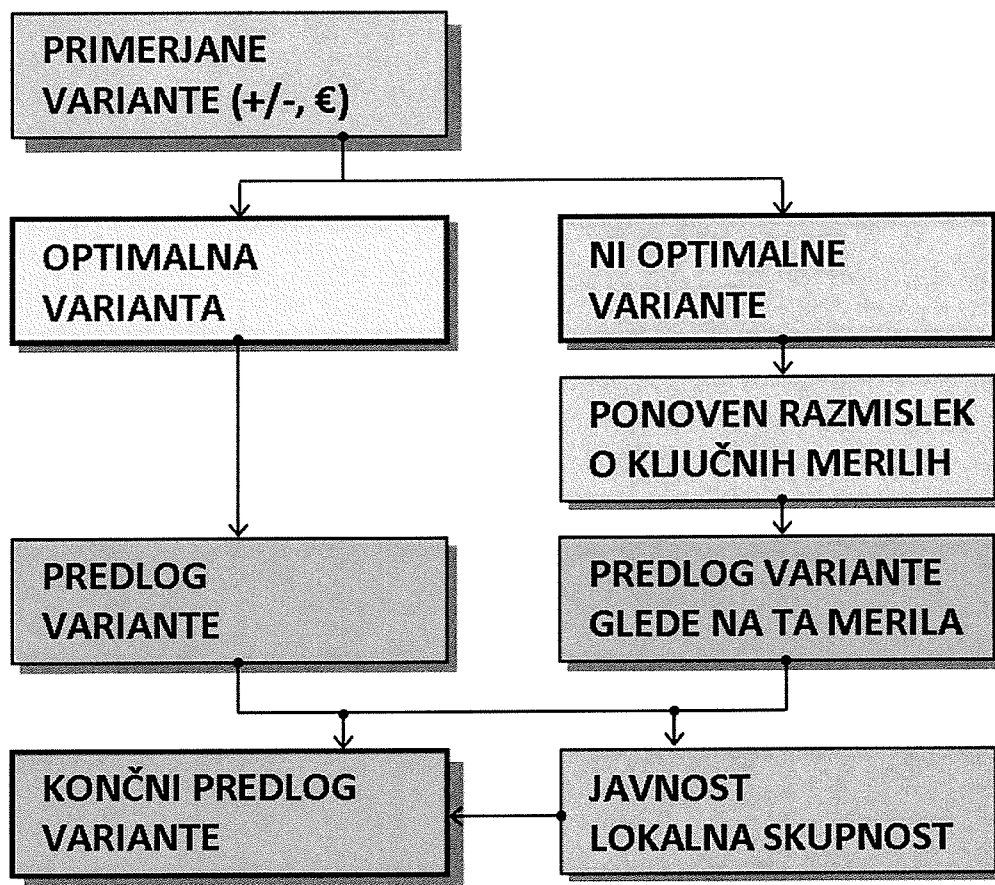
Sosledna izpeljava sklepov pomeni postopno, logično oblikovanje zaključka, na začetku z jasnimi, samo po sebi razvidnimi sklepi, v nadaljevanju s previdnimi, a gotovimi sklepi, s pogostim pregledovanjem sklepov in natančnim preverjanjem in predočanjem vse njihovih posledic.

4. Glasovanja

Različne oblike glasovanja (znotraj delovne skupine, v voljenih telesih, referendum) se ponujajo kot skrajna, najbolj demokratična oblika odločanja o najustreznejši rešitvi.

5. Predlog najustreznejše variante na podlagi novega kroga vrednotenja

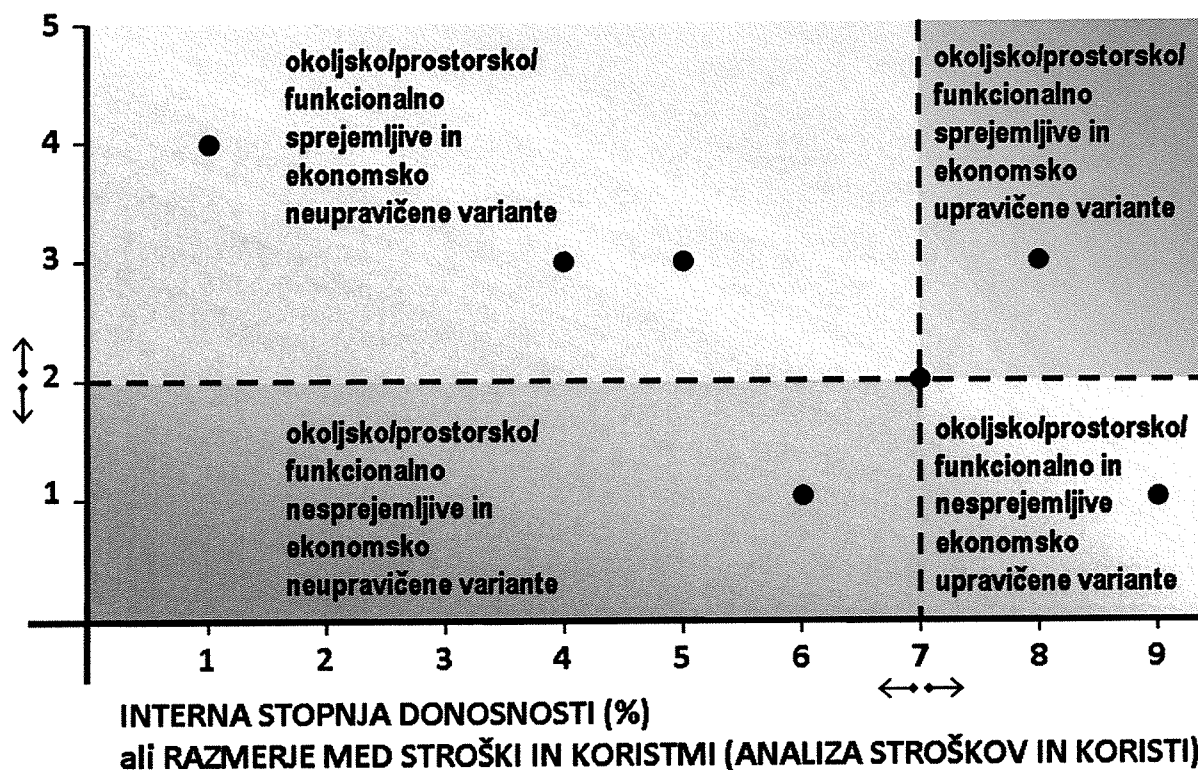
V primerih, kot ni možno opredeliti optimalne variante, torej variante, ki bi bila povsem primerna iz vseh obravnavanih vidikov, terjajo ponoven razmislek o ključnih merilih na podlagi predhodno opredeljenih ciljev (glej sliko 11).

Slika 11: Princip opredelitve končnega predloga variante

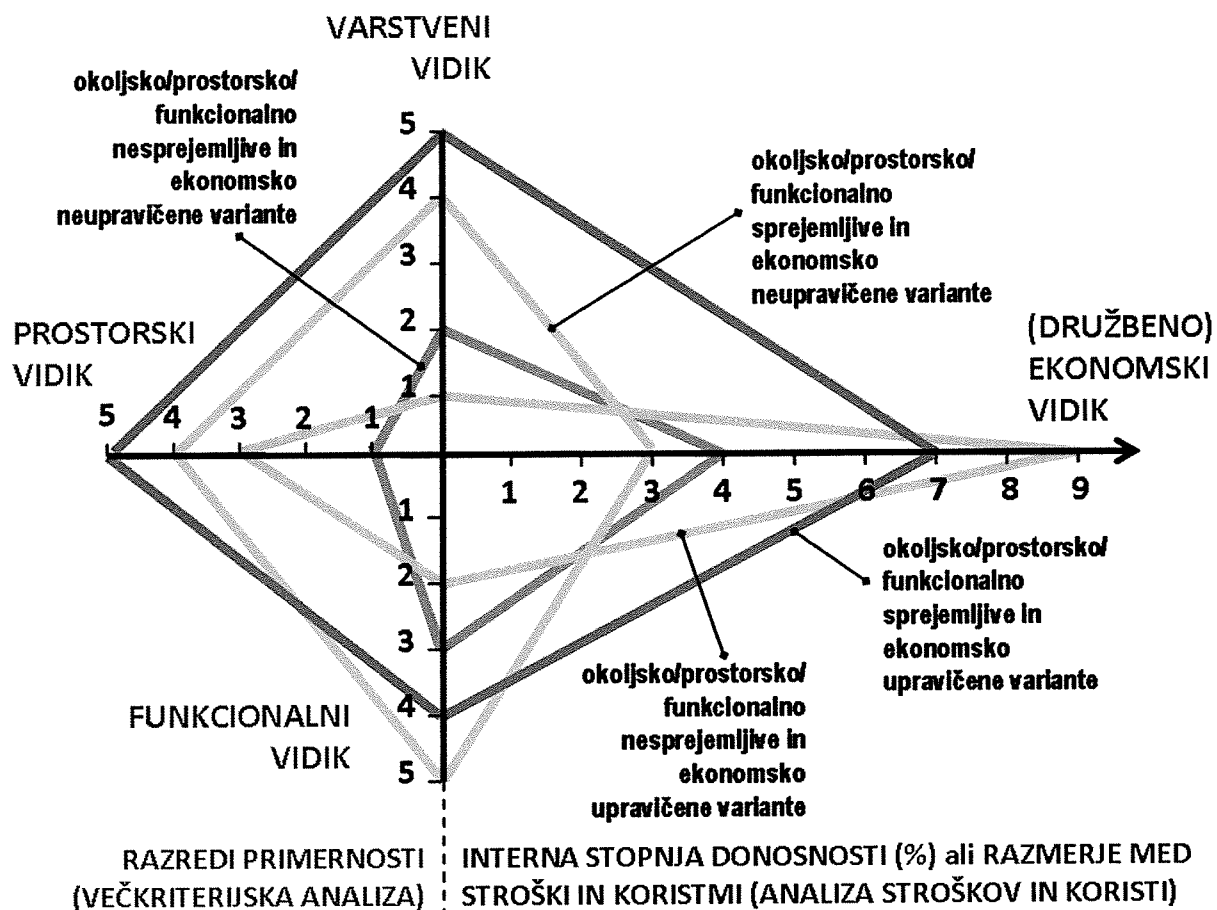
10.5 GRAFIČNE PREDSTAVITVE SINTEZNEGA VREDNOTENJA

RAZRED PRIMERNOSTI (VEČKRITERIJSKA ANALIZA)

Slika 12: Primer predstavitve rezultatov sinteznega vrednotenja: primerjava skupne primernosti (rezultat večkriterijske analize) in interne stopnje donosnosti (rezultat analize stroškov in koristi)

Grafična predstavitev na sliki 12 omogoča nazorno primerjavo rezultatov večkriterijske analize in analize stroškov in koristi brez preoblikovanja posameznih rezultatov na skupni imenovalac. Na eno os se nanese skupni rezultat večkriterijske analize (skupni razred primernosti), na drugo os pa rezultat analize stroškov in koristi (interno stopnjo donosnosti ali razmerje med stroški in koristmi). Opredele se prag okoljske/prostorske/funkcionalne sprejemljivosti in prag ekonomske upravičenosti. Položaj posamezne variante v prikazu kaže na njeno ustreznost - sprejemljivost in/ali upravičenost.

Slika 13: Primer predstavitve rezultatov sinteznega vrednotenja: primerjava rezultatov po posameznih vidikih

Grafična predstavitev na sliki 13 omogoča ločeno predstavitev rezultata vrednotenja po posameznih vidikih, lahko tudi področij ali sklopov področij. Večja kot je ploskev, ki ponazarja posamezno varianto, bolj je ta varianta ustrezna.

	varianta A	varianta B	varianta C
PROSTORSKI/VARSTVENI VIDIK			
področje 1	+	o	-
področje 2	o	-	-
področje 3	+	o	o
področje 4	+	o	-
FUNKCIONALNI VIDIK			
področje 5	+	-	-
področje 6	o	+	+
EKONOMSKI VIDIK			
področje 7	+	o	-
SKUPAJ	+	o	-

bolj primerna
primerna
manj primerna

in/ali

+

bolj primerna

o

primerna

-

manj primerna

Slika 14: Primer predstavitve rezultatov sinteznega vrednotenja: primerjava rezultatov po posameznih vidikih

Grafična predstavitev na sliki 14 omogoča predstavitev po posameznih področjih. Takšna predstavitev izhaja iz predpostavke, da je kot vhodne podatke za sintezno vrednotenje smiselno uporabiti osnovne podatke, torej vrednotenje po posameznih področjih/merilih in ne sinteznih rezultatov po posameznih vidikih vrednotenja. Na ta način se lahko razprava osredotoči na dejanske vsebine, ključne probleme in primerjalne prednosti.

11. PREVERITEV REZULTATOV DELA

11.1 PREVERITEV REZULTATOV DELA NA RAVNI PROSTORSKIH PREDPISOV

12. oktobra 2010 je bil objavljen nov Zakon o umeščanju prostorskih ureditev državnega pomena v prostor, Ur. list RS št. 80/2010 in 106/10-popr. (ZUPUDPP).

Sočasno s pripravo metodologije ŠV je v letu 2011 potekala priprava (podzakonskega akta ZUPUDPP) Pravilnika o vsebini, obliki in načinu priprave državnega prostorskega načrta (Pravilnik o DPN).

Ministrstvo za okolje in prostor (MOP) je pripravilo osnutek Pravilnika o DPN 23. januarja 2011 in pozvalo resorna ministrstva, organe v sestavi ter zainteresirano (strokovno) javnost za pripravo pripomb in predlogov za dopolnitve.

Na podlagi poznavanja dosedanje prakse oziroma ugotovljenih dilem in problematike povezane z novim zakonom so k osnutku Pravilnika o DPN dane številne pripombe predvsem v smeri večje jasnosti in preglednosti vsebine strokovnih podlag v posamezni fazi dela, celovitosti strokovnega dela ter vsebine gradiv, ki se pripravijo v posameznih fazah postopka priprave DPN.

Pripombe je, glede na rezultate dotedanjega dela na CRP projektu »Metodologija ŠV« prispeval tudi UIRS. Opozorjeno je bilo, da mora biti večja pozornost dana fazi »odločanja o pripravi DPN«, ki se bistveno razlikuje od dosedanjih predpisov in tudi uveljavljene prakse, večja pozornost mora biti dana tudi postopku priprave in vsebini študije variant, ne nazadnje zaradi združevanja vsebin študije variant (ŠV) in predinvesticijske zasnove (PIZ).

V aprilu 2011 je začela delovati na Ministrstvu za okolje in prostor, Direktoratu za prostor (MOP DzP) neformalna strokovna skupina za pripravo predloga Pravilnika o DPN, ki so jo poleg predstavnic MOP DzP sestavljali predstavniki Zbornice za arhitekturo in prostor (ZAPS) in predstavnica UIRS, sodelavka na CRP projektu »Metodologija ŠV«. Priprava predloga Pravilnika o DPN je bila zaključena v oktobru 2011.

Sodelovanje UIRS pri pripravi predloga Pravilnika o DPN predstavlja prenos rezultatov dotedanjega dela na projektu CRP »Metodologija ŠV«, soočanje strokovnih mnenj, razčiščevanje dilem, potrditev rezultatov dela in njihova nadgradnja ali iskanje drugačnih rešitev, opozarjanje na ključne probleme (na podlagi izkušenj dosedanjega dela), ki jih na ravni pravilnika ni mogoče ustrezno podrobno oziroma konkretno določiti oziroma obrazložiti. Opravljeno delo pri pripravi predloga Pravilnika o DPN je dalo kakovostne iztočnice za nadaljnje (z veljavnimi predpisi usklajeno) delo na projektu CRP »Metodologija ŠV«.

11.2 PREVERITEV REZULTATOV DELA NA TEKOČIH PROJEKTIH

Poleg preveritev metodologije na ravni priprave novih zakonskih predpisov je kot sestavina projekta »Metodologija ŠV« pripravljena ocena rezultatov dela na tekočih projektih za prostorske ureditve državnega pomena, za katere so se v projektnih nalogah že upoštevala določila ZUPUDPP oziroma priprava ŠV/PIZ:

- ŠV/PIZ za rekonstrukcijo glavne ceste C2-107 Šentjur – Dobovec¹

¹ Vir: Poročilo o pregledu študije variant / predinvesticijske zasnove za rekonstrukcijo glavne ceste G2-107 Šentjur – Dobovec, marec 2011, recenzenti Katja Repič Vogelnik, Lidija K, Zagorc, Blaž Malenšek (skupno poročilo in individualna poročila recenzentov);

- ŠV/PIZ za gradnjo državne ceste med AC A1 Maribor – Ljubljana in A2 Ljubljana – Obrežje pri Novem mestu²

V primeru rekonstrukcijo glavne ceste C2-107 Šentjur – Dobovec gre za relativno enostavno študijo variant – določitev najustreznejše kombinacije rekonstrukcije obstoječe ceste in novih odsekov. Poudarek vrednotenja in primerjave so variantne trase novih odsekov.

V primeru državne ceste med AC A1 Maribor – Ljubljana in A2 Ljubljana – Obrežje gre za zelo zahteven projekt iskanja nove cestne povezave za odsek tretje razvojne osi, zato je treba na ravni ŠV/PIZ obravnavati kompleksno problematiko umeščanja razvojne osi z obravnavo razvojnega in varstvenega vidika na državni / regionalni ravni in na ravni prizadetih občin.

11.2.1 ŠV/PIZ ZA REKONSTRUKCIJO GLAVNE CESTE C2-107 ŠENTJUR – DOBOVEC

PROBLEM IN IZHODIDIŠČA ŠV/PIZ

Problem

Obstoječa glavna cesta G2-107 je pomembna regionalna povezava, ki poteka od Celja do mejnih prehodov z R Hrvaško v Rogatcu in Dobovcu.

Cesta G2-107, ki služi tranzitnemu, regionalnemu in lokalnemu prometu, ima na odseku Šentjur – Dobovec razmeroma neugodne horizontalne in vertikalne elemente ter več nivojskih križanj z železniško progo. Cesta poteka delno skozi naselja, na njo se na celotnem odseku priključuje več lokalnih cest in dovozov do stanovanjskih objektov.

Cilj

Cilj investicije je izboljšanje tehničnih elementov ceste in s tem izboljšanje prometnih povezav, povečanje prometne varnosti in posledično večanje interesa za aktiviranje razvojnih potencialov v zaledju ceste.

Rešitev problema

Rekonstrukcija obstoječe regionalne ceste na približni dolžini 36 km je razdeljena na več pododsekov, ki se lahko kombinirajo delno kot rekonstrukcija obstoječe ceste, delno kot novi odseki. Novogradnja / rekonstrukcija posameznih odsekov se lahko izvaja fazno.

Izhodišča

Pobuda za izdelavo DPN je bila dana julija 2007 na podlagi predštudije upravičenosti, ki je bila izdelana leta 1995 za rekonstrukcijo ceste M10-8 Dravograd – Arja vas in Celje – Dobovec.

Podlage za vrednotenje in primerjavo variant

- Gradbeno-tehnični elaborat
- Prometna študija in prometno ekonomski elaborat
- Prostorsko razvojni elaborat
- Okoljsko poročilo

Poročilo o pregledu »Prostorsko razvojnega elaborata« - strokovna podlaga za vrednotenje variant za ŠV/PIZ za rekonstrukcijo glavne ceste G2-107 Šentjur - Dobovec

² *Poročilo o pregledu dopolnitve študije variant / predinvesticijske zasnove s predlogom najustreznejše rešitve za gradnjo državne ceste med AC A1 Maribor – Ljubljana in AC A2 Ljubljana – Obrežje pri Novem mestu, marec 2011, recenzentki mag. Jelka Hudoklin, Karmen Jurko (skupno poročilo)*

POVZETEK PRIPOMB IN UGOTOVITEV K ŠV/PIZ

Prostorski vidik

(1) Vrednotenje variant je povzeto iz »Prostorsko razvojnega elaborata« (PRE). Za večino odsekov je dana globalna ocena, da so razlike med variantami majhne, vplivi na poselitev in stanje v prostoru so (pretežno) pozitivni. Iz opisa predlaganih najprimernejših odsekov ni razvidno kaj je upoštevano kot primerjalna prednost, niso dana tudi opozorila v zvezi s problemi in potrebnimi optimizacijami.

(2) Pri zasnovi metodologije za vrednotenje variant s prostorskega vidika ni bila v zadostni meri upoštevana specifična obravnavana naloga, kar je v veliki meri vplivalo na dejstvo, da izdelana ocena variant in njihovo primerjalno vrednotenje ni pripravljeno v obliki in vsebini, ki bi bila relevantna in pregledna podlaga za sintezno vrednotenje.

(3) V zaključkih vrednotenja variant po prostorskem vidiku je dana globalna ocena, da so razlike med variantami majhne, vplivi na poselitev in stanje v prostoru so (pretežno) pozitivni. Iz opisa predlaganih najprimernejših odsekov ni razvidno kaj je upoštevano kot primerjalna prednost oziroma slabost, niso dana opozorila v zvezi s ključnimi problemi in potrebnimi optimizacijami.

Okoljski vidik

(1) Ocena variantnih odsekov rekonstrukcije s predlogom najprimernejše variante po odsekih je dana v Okoljskem poročilu (OP). Upoštevani so vsi pričakovani vplivi posega v prostor na prvine okolja. Glede na zančilnost PUDP je OP vsebinsko preobširno zastavljen, istočasno pa (ob številnih podatkih in analizah) niso dovolj jasno predstavljene ključne, z okoljskega vidika relevantne prednosti in pomanjkljivosti posameznih variant.

(2) Kot podlaga za sintezno vrednotenje so iz OP povzete ugotovitve, ki se nanašajo na okoljske cilje. Splošni okoljski cilji so doseženi, vse variante z izjemo variante V-3 so sprejemljive. Kot že omenjeno v predhodnem odstavku v zaključku ni obrazložitve, na kakšen način so rangirane variante z okoljskega vidika.

(3) Kljub dejstvu, da je V-3 ocenjena kot okoljsko nesprejemljiva se upošteva v sinteznem vrednotenju variant, kar je metodološko nesprejemljivo (primerjalno se vrednotijo le z vseh vidikov sprejemljive variante).

Funkcionalni vidik

(1) V dosedANJI praksi pri pripravi študij variant je večkrat izpostavljen metodološko neprimeren pristop, da se gradbeno tehnični vidik enači s »funkcionalnim vidikom vrednotenja« (kot ga predpisuje ZUPUDPP). Tudi v obravnavani ŠV/PIZ se gradbeno-tehnični vidik upošteval kot eden od vidikov primerjalnega vrednotenja variant, kar prispeva k podvajanju vrednotenj učinkov posega v prostor.

(2) Upoštevat je treba, da je Gradbeno-tehnični elaborat strokovna podlaga za ostale vidike vrednotenja, funkcionalni vidik vrednotenja pa se dejansko deli na dva vsebinska sklopa: a) vrednotenje gradnje in obratovanja PUDP v soodvisnosti z umestitvijo v prostor (funkcionalno – tehnični vidik) in b) vrednotenje z vidika vpliva PUDP na razvoj in omejitve v vplivnem območju PUDP. Vsebinska sklopa se delno prepletata, kar je potrebno upoštevati pri sinteznem vrednotenju. Kot generalno usmeritev predlagamo, da se v sklopu »funkcionalnega vidika« pri vrednotenju prednostno upoštevajo merila, ki se nanašajo na gradnjo ter učinkovitost in varnost obratovanja načrtovane PUDP (funkcionalno – tehnični / tehnološki vidik).

Ekonomski vidik: analiza stroškov in koristi (CBA)

(1) Pri vrednotenju z ekonomskega vidika je opozorjeno, da je investicija (vsaj na posameznih odsekih) družbeno-ekonomsko neupravičena.

Glede na številne negotovosti v zvezi z bodočim razvojem občin v zaledju GC in s tem povezano rastjo prometa je (v konkretnem primeru) pri komentiranju ekonomske upravičenosti odsekov rekonstrukcije GC kot izhodišče prednostno upoštevati strateške cilje razvoja Slovenije, ki so bili podlaga za utemeljitev rekonstrukcije GC-107: rekonstrukcija je utemeljena z vidika meddržavnih, regionalnih in lokalnih prometnih povezav (izboljšanje prometne pretočnosti, varnosti, dostopnosti, prometna razbremenitev naselij, izboljšanje pogojev za gospodarski razvoj in bivanje...). Tako zastavljeni cilji (na katerih temelji tudi pobuda za pripravo DPN) bodo z rekonstrukcijo GC doseženi. Pravilno je, da je v ŠV/PIZ opozorjeno na vprašljivo ekonomsko upravičenost, vendar le-ta sama po sebi ne more biti razlog za opustitev gradnje posameznih odsekov, ki so izkazani kot ekonomsko neupravičeni, lahko je utemeljena podlaga (z upoštevanjem tudi ostalih vidikov vrednotenja) za oblikovanje predloga faznosti rekonstrukcije po odsekih.

(2) Eksterni stroški (ki se nanašajo na stroške sanacije narave in krajine, zemlje, vode itd.) niso ocenjevani z obrazložitvijo: metodologije izračuna za kompleksno ocenjevanje posrednih učinkov prometa na posamezne dejavnike niso ustrezno razdelane.

Ker zgoraj navedeni eksterni stroški niso ocenjeni v CBA bi bilo smiselno na njih vsaj opozoriti na podlagi danih ocen in ugotovljenih problemov v PRE in OP ter na tej podlagi ugotoviti možne pomembnejše razlike med variantnimi odseki.

Multikriterijska analiza (MCA)

(1) V Projektni nalogi je zahtevano, da se MCA izvede samo za tiste odseke, kjer v predhodno izvedeni analizi stroškov in koristi prihaja do minimalnih ali zanemarljivih razlik. Ravno tako je zahtevano, da se v sklopu MCA preverijo rezultati s strani izdelovalcev posameznih strokovnih podlag in okoljskega poročila. To pomeni, da je želel naročnik z uporabo MCA zagotoviti interdisciplinaren pristop pri odločitvi o varianti, kar pa pri obravnavani ŠV/PIZ ni upoštevano.

(2) Iz MCA z uporabo tehnike Dex je razvidno, da sta v analizo vključena le dva vidika in sicer okolje in gospodarnost. MCA v ŠV/PIZ v takšni obliki služi potrditvi rezultatov iz CBA in ne osnovnemu namenu, določenemu s Projektno nalogo.

(3) V predhodnem odstavku je ugotovljeno, da je metoda MCA »duokriterijska« in se osredotoča predvsem na okoljski in ekonomski vidik, medtem ko so prostorski, funkcionalni / prometni vidik zapostavljeni. Niso obrazloženi vplivi, ki jih denarno ni mogoče ovrednotiti in morajo biti predmet MCA.

(4) V vsakem primeru je treba v pripravo MCA vključiti vse izdelovalce strokovnih podlag za posamezne vidike in s tem zagotoviti interdisciplinarnost, argumentiran in vsestransko podprt predlog najustreznejše umestitve celotne obravnavane trase v prostor. Pri tem se je treba osredotočiti na odseke pri katerih se vrednotenje po različnih vidikih razlikuje od predloga najprimernejših odsekov na podlagi CBA.

(5) V zaključku MCA je potrebno pripraviti sintezno ugotovitev, v kateri se v skrajšani obliki za posamezne prostorske ureditve povzamejo ocene vseh obravnavanih variantnih rešitev, ugotovijo njihove prednosti in slabosti in jih razvrstijo po njihovi ustreznosti glede na obravnavana merila in kazalnike.

(6) Iz dokumenta ni razvidno, da bi bile uporabljene (napovedane) uteži, prav tako pa je nejasno, kako so bile dobljene sintezne vrednosti po posameznih kazalnikih. Za določitev uteži je potrebno dodati natančen opis kriterijev za določitev sinteznih vrednosti.

Družbena sprejemljivost (sprejemljivost v lokalnem okolju)

(1) V ŠV/PIZ je navedeno, da se v MCA lahko vključi tudi družbena sprejemljivost (sprejemljivost v lokalnem okolju) po javni razgrnitvi. Predlog izdelovalca ŠV/PIZ ni usklajen s predpisanim postopkom po katerem je potrebno študijo zaključiti na podlagi zahtevanih vidikov vrednotenja, ki temeljijo na strokovnih podlagah. ŠV/PIZ se z javno razgrnitvijo predstavi javnosti. Pripombam javnosti sledijo proučitve stališč do pripomb, uskladiitev predloga najustreznejše variante s stališči do pripomb, ponoven izračun ISD in NSV ter B/C za optimiziran predlog najustreznejše variante.

(2) Družbena sprejemljivost ne more biti obravnavana v okviru vrednotenja v ŠV/PIZ toliko časa dokler ne bo izdelane metodologije za ugotavljanje družbene sprejemljivosti v lokalnem okolju. Javna razgrnitev ne sme in ne more biti inštrument za ugotavljanje družbene sprejemljivosti (enakovredno »strokovnemu« vrednotenju po vseh ostalih vidikih), saj ne zagotavlja reprezentativnost vzorca, sistematičnega zajemanja mnenj ter posledično sistematičnega vrednotenja in objektivnosti pri oblikovanju tega kriterija.

Sintezno vrednotenje

(1) Sintezno vrednotenje je predstavljeno v tabelah brez pojasnil in utemeljitve predlagane najprimernejše variante na posameznem odseku in v celoti (kombinacija optimalnih odsekov).

(2) ŠV/PIZ je strokovno gradivo, ki mora biti izdelano z upoštevanjem prostorskega, okoljskega, funkcionalnega, prometnega in ekonomskega vidika. V ŠV/PIZ obravnavanim vidikom niso določene uteži zato je skozi celotno gradivo razumeti, da so vidiki pri vrednotenju variant zastopani enakovredno, kar pa ne potrjuje zaključek ŠV/PIZ, ki daje zelo velik poudarek prometno – ekonomskemu kriteriju. Pri ekonomski utemeljitvi najustreznejše variante (tabela) je tako navedena le obrazložitev rezultatov iz ekonomskega vidika ne pa tudi rezultatov vrednotenja z ostalih vidikov, niso predstavljene sinergijske prednosti in slabosti vsake od variant.

(3) Pri vrednotenju variant s prostorskega in okoljskega vidika se v strokovnih podlagah (PRE in OP) in posledično tudi pri sinteznem vrednotenju podvaja vrednotenje posameznih okoljskih prvin: vpliv na kmetijska zemljišča, gozdove, kulturno dediščino, krajino, hrup, vodotoke...V obrazložitvi rezultatov vrednotenja bi bilo treba opozoriti na ta problem in po potrebi korigirati rezultate na posameznih odsekih, kjer podvajanje vrednotenj lahko tudi vpliva na oblikovanje predloga najustreznejše variante.

(4) Iz primerjalnega vrednotenja bi bilo treba izločiti (z okoljskega vidika) nesprejemljivo varianto V-3, upoštevati bi bilo treba korekcijo vrednotenja po prometnem vidiku, kjer je ta variant izkazana kot najprimernejša.

(5) Ena zaključnih ugotovitev ŠV/PIZ je, da so s prostorskega vidika razlike med variantami minimalne. Razlike so in jih je treba korektno predstaviti. Ugotoviti bi bilo treba ali razlike med variantami pomembno vplivajo na odločitev o najustreznejši varianti na posameznem odseku, po potrebi določiti dodatne preveritve posameznih odsekov z različnimi ocenami po posameznih vidikih, ki se upoštevajo pri pripravi sinteznega predloga najustreznejše kombinacije odsekov rekonstrukcije GC.

SKLEPNA OCENA

(1) Splošna ocena je, da vsebina predložene ŠV/PIZ prednostno zajema vsebinske sklope predinvesticijske zasnove (PIZ), ki je določena z »Uredbo o enotni metodologiji za pripravo in obravnavo investicijske dokumentacije na področju javnih financ«, Ur. list RS št. 54/10 (UEM) in ne obratno, da je PIZ le sestavina študije variant (ŠV), ki je določena s prostorskimi predpisi.

(2) Splošen zaključek v zvezi z metodologije vrednotenja je, da je pri utemeljitvi predloga najustreznejše variante upoštevan predvsem ekonomski vidik.

Sintezno vrednotenje variant oziroma predlog najustreznejše variante mora biti rezultat konsenza vrednotenja po vseh vidikih, zagotovljeno mora biti sodelovanje vseh izdelovalcev strokovnih podlag oziroma članov interdisciplinarne delovne skupine. Metodo sinteznega vrednotenja se določi skladno z zahtevnostjo in specifikom obravnavane PUDP.

(3) Ena od prednostnih nalog ŠV/PIZ je fizična uskladitev posega v prostor, kar iz predloženega gradiva ni dovolj jasno razvidno in utemeljeno. V ŠV/PIZ je treba dati ustreznejšo težo obravnavi prostorskih in okoljskih ciljev, bolj izpostaviti njihove prednosti in pomanjkljivosti na odsekih z različnimi rezultati vrednotenja po posameznih vidikih.

Prostorski vidik je v ŠV/PIZ preohlapno obdelan, vrednotenje ni transparentno prikazano in prepričljivo, manjkajo grafični prikazi. Delno je temu razlog tudi pomanjkljiva strokovna podlaga PRE, kar pa seveda ne opravičuje dejstva, da pri skupnem vrednotenju odgovorni vodja projekta (očitno) ni zagotovil sodelovanja pripravljavcev PRE oziroma od njih pridobil ustrežnejše podlage za skupno vrednotenje in predstavitev predloga najustrežnejše variante.

(4) Glede na problem – določitev najustrežnejše kombinacije odsekov za rekonstrukcijo regionalne ceste so strokovne podlage in ŠV/PIZ vsebinsko preobširno zastavljene, istočasno pa (ob številnih podatkih in analizah) niso dovolj jasno predstavljene ključne, z vidika posega v prostor relevantne analize in iz njih izhajajoča vrednotenja in primerjave variant.

(5) Obravnavana rekonstrukcija regionalne ceste ni (z vidika vrednotenja in primerjave variantnih rešitev odsekov) zelo zahtevna naloga, saj razlike niso zelo izstopajoče, kar pa še ne pomeni, da jih ni potrebno korektno obravnavati in predstaviti. Vsi se zavedamo problematike usklajevanja posegov v prostor na lokalni ravni in že s tega vidika mora biti prikaz ključnih prednosti, pomanjkljivosti in možnosti umestitve trase v prostor nedvoumno jasno prikazan in korektno obrazložen.

12. USKLADITVE PROSTORSKIH PREDPISOV ZARADI UVAJANJA NOVE METODOLOGIJE

12.1 USKLADITEV REZULTATOV DELA Z DOLOČILI ZAKONA O UMEŠČANJU PROSTORSKIH UREDITEV DRŽAVNEGA POMENA V PROSTOR

12. oktobra 2010 je bil (sočasno z začetkom dela na metodologiji ŠV) objavljen nov Zakon o umeščanju prostorskih ureditev državnega pomena v prostor, Ur. list RS št. 80/2010 in 106/10-popr. (ZUPUDPP).

Sočasno s pripravo metodologije ŠV je v letu 2011 potekala priprava (podzakonskega akta ZUPUDPP) Pravilnika o vsebini, obliki in načinu priprave državnega prostorskega načrta (Pravilnik o DPN).

Ministrstvo za okolje in prostor (MOP) je pripravilo osnutek Pravilnika o DPN 23. januarja 2011 in pozvalo resorna ministrstva, organe v sestavi ter zainteresirano (strokovno) javnost za pripravo pripomb in predlogov za dopolnitve.

Na podlagi poznavanja dosedanje prakse oziroma ugotovljenih dilem in problematike povezane z novim zakonom so k osnutku Pravilnika o DPN dane številne pripombe predvsem v smeri večje jasnosti in preglednosti vsebine strokovnih podlag v posamezni fazi dela, celovitosti strokovnega dela ter vsebine gradiv, ki se pripravijo v posameznih fazah postopka priprave DPN.

Pripombe je, glede na rezultate dotedanjega dela na projektu CRP Metodologija ŠV prispeval tudi izvajalec projekta Urbanistični inštitut RS (UIRS). Opozorjeno je bilo, da mora biti večja pozornost dana fazi »odločanja o pripravi DPN«, ki se bistveno razlikuje od dosedanjih predpisov in tudi uveljavljene prakse, večja pozornost mora biti dana tudi postopku priprave in vsebini študije variant, ne nazadnje zaradi združevanja vsebin študije variant (ŠV) in predinvesticijske zasnove (PIZ).

V aprilu 2011 je začela delovati na Ministrstvu za okolje in prostor, Direktoratu za prostor (MOP DzP) neformalna strokovna skupina za pripravo predloga Pravilnika o DPN, ki so jo poleg predstavnic MOP DzP sestavljali predstavniki Zbornice za arhitekturo in prostor (ZAPS) in predstavnica UIRS, sodelavka na projektu CRP Metodologija ŠV. Priprava predloga Pravilnika o DPN je bila zaključena v oktobru 2011.

Sodelovanje delovne skupine UIRS pri pripravi predloga Pravilnika o DPN predstavlja prenos rezultatov dotedanjega dela na projektu CRP Metodologija ŠV, soočanje strokovnih mnenj, razčiščevanje dilem, potrditev rezultatov dela in njihova nadgradnja ali iskanje drugačnih rešitev, opozarjanje na ključne probleme (na podlagi izkušenj dosedanjega dela), ki jih na ravni pravilnika ni mogoče ustrezno podrobno oziroma konkretno določiti oziroma obrazložiti. Opravljeno delo pri pripravi predloga Pravilnika o DPN je dalo kakovostne iztočnice za (z veljavnimi predpisi usklajene) rezultate projekta CRP Metodologija ŠV.

12.2 USKLADITEV PROSTORSKIH IN OKOLJSKIH PREDPISOV

Za racionalizacijo postopkov priprave ŠV (in vseh prostorskih dokumentov) je nujna uskladitev »prostorskih« in »okoljskih« predpisov. Veljavni postopek celovite presoje vplivov na okolje (CPVO) je po sedanjih predpisih (in tudi njihovem razumevanju) vzporeden sistem, ne pa sestavina celovitega sistema prostorskega načrtovanja.

Ponovno je treba vzpostaviti celovitost prostorskega načrtovanja, »vrniti« okolje kot sestavino celovitega planiranja.

Smer združevanja vsebin oziroma vseh vidikov načrtovanja je delno že upoštevana pri pripravi ŠV/PIZ – ekonomski vidik je obravnavan kot sestavina celovitega načrtovanja na ravni umeščanja prostorske ureditve v prostor. Bolj kot racionalizacija dela – eden na mesto dveh dokumentov – je pomembna celovitost in sočasnost obravnave problematike, vsebinsko prepletanje in povezovanje vseh vidikov ter s tem zagotavljanje kakovostnejših rezultatov dela.

S ciljem racionalizacije in celovitosti strokovnega dela na ravni študije variant velja razmisliti o naslednjem predlogu: če ŠV/PIZ vključuje oziroma nadomesti pripravo predinvesticijske zasnove, ali lahko vključuje oziroma nadomesti tudi pripravo okoljskega poročila (ŠV/PIZ/OP).

Pri vsebini OP (ne glede ali je samostojen elaborat ali predlagana sestavina ŠV/PIZ/OP) je treba racionalizirati delo, ne na silo obravnavati vse okoljske sestavine, ki so določene v uredbi. Z vsebinjenjem (scoping) ob pripravi projektne naloge se (na podlagi pregleda vseh vsebin in okoljskih kazalnikov določijo relevantna merila in kazalniki za vsak konkreten primer ŠV (isto velja tudi za poročilo o vplivih na okolje). Pojasniti je treba tako oblikovano vsebino pristojnim službam, ki obravnavajo in potrdijo OP.

12.3 ANALIZA SMERNIC

Glede na nov postopek priprave pobude za izdelavo DPN (ZUPUDPP in Pravilnik o DPN) je treba tudi redefinirati vprašanje priprave smernic oziroma vsebine dela, ki so ga dolžni pripraviti nosilci urejanja prostora (NUP).

Kot podlago za pripravo pobude je v fazi predhodnih analiz potrebno:

- analizirati izhodiščne variante na podlagi javno dostopnih podatkov in izdelanih strokovnih podlag,
- pripraviti nabor izvedljivih (vsaj pogojno sprejemljivih) variant, ki se predložijo NUP kot podlaga za pridobitev smernic,
- na podlagi analize smernic ter predlogov javnosti in občin (ter obravnave na prostorski konferenci) se določi optimizacija, izhodiščnih variant, ev. priprava novih (pod)variant itd., ki jih v končni fazi potrdi vlada RS kot podlago za pripravo študije variant.

Če želimo v ŠV obravnavati le izvedljive oziroma (vsaj pogojno) sprejemljive variante je v fazi pridobivanja smernic naloga NUP priprava konkretne ocene vpliva posamezne variante na območje / področje, ki je v pristojnosti posameznega NUP ter z njo povezane usmeritve za nadaljnje delo (izločitev variante iz nadaljnje obravnave, optimizacija, predlog nove variante...). V nasprotnem primeru se bo »sprejemljivost« vpliva (npr. na prvine okolja) obravnavala šele na ravni Okoljskega poročila, kar pa ni skladno z določili ZUPUDPP¹.

¹ Na podlagi pregleda pridobljenih smernic za DPN »Ljubljansko železniško vozlišče« lahko ugotovimo:

- Za predlagani varianti, ki sta bili podlaga za pridobitev smernic so že bile izdelane »predhodne analize« na podlagi javno dostopnih podatkov, strokovnih podlag, terenskega dela itd...
- V smernicah NUP so ponovno navedene strokovne podlage, ki so že bile podlaga za pripravo predhodne faze dela, navedena so opozorila, ki so že bila upoštevana, niso pa navedene konkretnije ocene sprejemljivosti predlaganih ureditev na območja / dejavnosti / objekte / ureditve, ki so v pristojnosti posameznih NUP. NUP ne zavzemajo stališč do konkretnih problemov, ne predlagajo preučitve potrebnih sprememb / izboljšav, ne opozarjajo na nesprejemljive ureditve, ki se morajo izločiti iz nadaljnje obravnave, ne predlagajo usmeritev za nadaljnje delo v smislu izboljšav in dodatnih preveritev posameznih problemov...

12.4 OSTALO

Regionalno planiranje

Za doseganje na strateški ravni usklajenih in podrobneje preučenih predštudij oziroma zasnov rešitev, za katere se pripravlja pobuda za izdelavo DPN je nujna ponovna uvedba regionalnega planiranja

Na podlagi strateških načrtov na državni / regionalni ravni, je smiselno tudi ponovno uvesti »obvezna izhodišča« na podlagi sprejetega koncepta in jasno določenih ciljev.

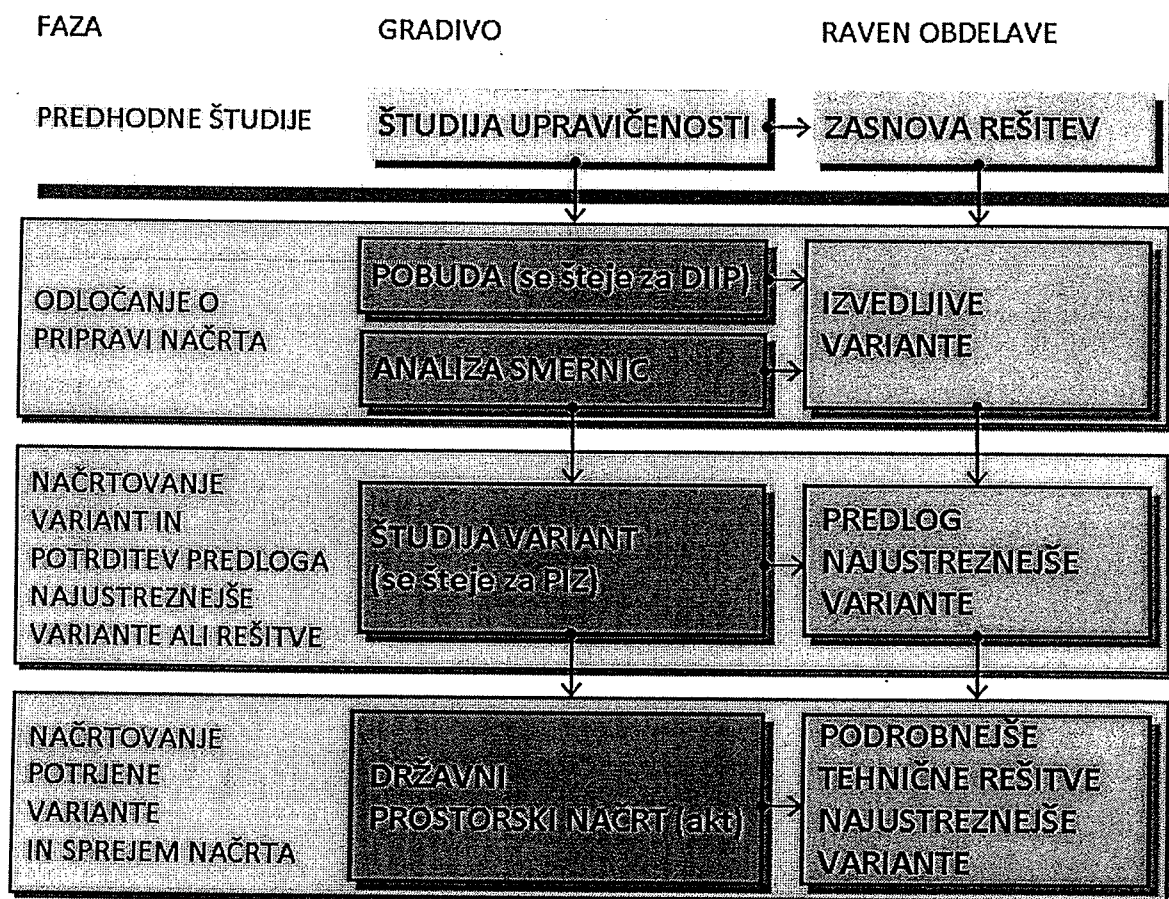
Komisije, ki pregledujejo PIZ in OP

Pripraviti navodila za komisije, ki pregledujejo ŠV/PIZ (na podlagi UEM) in OP (na podlagi vsebine, določene z Uredbo o CPVO

File: CRP_ŠV_predpisi_sprememba.doc

13. USMERITVE ZA NADALJNJE DELO PRI PRIPRAVI ŠTUDIJ VARIANT

13.1 PRIPRAVA ŠTUDIJ VARIANT V POSTOPKU PRIPRAVE DRŽAVNEGA PROSTORSKEGA NAČRTA

Slika: Shema priprave državnega prostorskega načrta

Metodologija ŠV se nanaša le na del procesa priprave DPN, določenega v ZUPUDPP in sicer na

- fazo odločanja o pripravi načrta in
- fazo načrtovanja variant in potrditev predloga najustreznejše variante.

Ne gleda na to dejstvo velja opozoriti, da je za učinkovito delo in kakovost rezultatov ŠV bistvenega pomena faza pred začetkom postopka priprave DPN (v shemi označena kot »predhodne študije« oziroma študije upravičenosti).

Kot pomembno izhodišče za začetek priprave DPN mora imeti pobudnik / investitor jasno strateško utemeljitev vsake PUDP, ki jo predlaga na podlagi predhodno sprejetih strateških ciljev, strateških študij in dokumentov, študij upravičenosti, razvojnih programov in drugih dokumentov na državni / regionalni ravni. Zasnove prometnih in infrastrukturnih in drugih sistemov ter vseh dejavnosti, ki so pomembne za razvoj Slovenije in so zato tudi predmet prostorskega načrtovanja, morajo biti izdelane vnaprej in služiti kot podlaga za pristop k pripravi DPN. *(glej prilogo k poglavju B.1)*

Pri pripravi izhodiščnih idejnih rešitev (ena ali več variant rešitve problema) mora biti projektant obvezan, da upošteva vsaj temeljne pogoje in omejitve v zvezi z umestitvijo PUDP v prostor.

Fazi priprave strateških ciljev in študij ter študij upravičenosti določene PUDP v dosedanji praksi ni posvečena zadostna pozornost, kar je bil tudi razlog za številne zadrege v zvezi z utemeljitvijo najustreznejše variante, ki so bile prepuščene reševanju na ravni ŠV.

Predlog za nadaljnje delo:

Pred začetkom priprave pobude za DPN mora Ministrstvo za okolje in prostor kot koordinator priprave DPN uveljaviti pristojnost, da presodi skladnost predlagane investicije / PUDP s strateškimi in operativnimi cilji, vsebinsko kakovost predloženih izhodiščnih idejnih rešitev PUDP za katero predlaga pripravo DPN.

Na ta način lahko koordinator ugotovil ali je treba predloženo dokumentacijo oziroma zahtevek za pripravo pobude

- zavrni kot neustrezno utemeljen in / ali neskladen s strateškimi cilji, razvojnimi programi ter drugimi cilji in izhodišči na državni ravni,
- zahtevati od pobudnika / investitorja, da gradivo dopolni s potrebnimi utemeljitvami in zasnove rešitev tako, da so lahko podlaga za pripravo pobude,
- obravnavati v povezavi z drugimi PUDP na nacionalni oziroma regionalni ravni.

13.2. RAVNI PRIPRAVE STROKOVNIH PODLAG ZA IZDELAVO ŠV

Strateška raven

- Na podlagi raziskav ter drugih strokovnih podlag in podatkov se izdelajo zasnove sistemov prometne in javne gospodarske infrastrukture in vseh dejavnosti, ki so zaradi svojih gospodarskih, socialnih, kulturnih in varstvenih značilnosti pomembne za prostorski razvoj Republike Slovenije in tudi predmet prostorskega načrtovanja na državni ravni.
- Na podlagi izdelanih strokovnih podlag se na strateški ravni (strateški dokumenti in študije) vrednotijo in medsebojno primerjajo možne variantne zasnove posameznih sistemov, lokacij objektov strateškega pomena itd.. Rezultati strateških primerjav morajo biti podlaga za pripravo in sprejetje prostorskega načrta Slovenije, sektorskih razvojnih strategij, nacionalnih razvojnih načrtov za pripravo nacionalnih strategij, razvojnih programov, programov rekonstrukcije in vzdrževanja GJI državnega pomena itd..
- Skladno s strateškimi dokumenti (državni nacionalni programi in programih vzdrževanja in rekonstrukcije objektov idr.) se določi postopnost izvajanja gradnje in rekonstrukcije posameznih sistemov / ureditev, kar je podlaga za pristop k pripravi pobude za izdelavo DPN.
- PUDP za katero je dana pobuda za izdelavo DPN mora biti skladna z navedenimi predhodno sprejetimi strateškimi akti in študijami na državni / regijski ravni ter utemeljena s ciljem PUDP in načinom reševanja problema.
- Če se v fazi odločanja o pripravi DPN ugotovi, da predlagana PUDP ni v zadostni meri strokovno podprta, se izdelava strateške študije ali druge ustrezne strokovne podlage za pripravo pobude opredeli kot naloga pobudnika (pristojnega ministrstva ali drugih investitorjev), ki se izdela in potrdi na državni / strateški ravni pred nadaljevanjem postopkov v fazi odločanja o pripravi DPN.

Zasnova rešitev na strateški (državni) ravni

- Podlaga za pripravo pobude v fazi odločanja o pripravi DPN je zasnova rešitev PUDP ali vsaj okvirni način reševanja problema, praviloma v variantah (izhodiščne variante).
- Izhodiščne variante so izdelane na podlagi strateških študij ali drugih strokovnih podlagah na strateški ravni (glej predhodni odstavek). Pobudnik lahko predloži kot izhodišče za pripravo pobude eno rešitev, v postopku priprave pobude pa se (po potrebi) oblikujejo dodatne možne variante, ki se vrednotijo in primerjajo v postopku

priprave ŠV. V tem postopku je tudi možna utemeljitev ene rešitve, ki je podlaga za pripravo osnutka DPN (brez predhodne izdelave ŠV).

Izvedljive variante

- Izvedljive variante, ki so podlaga za izdelavo ŠV, se določijo v postopku priprave pobude. Pobuda za pripravo DPN mora biti skladna z državnimi akti in programi na katerih temelji.
- Na podlagi značilnosti PUDP, prejetih izhodiščnih variant ter javno dostopnih podatkov in drugih strokovnih podlag se izvede scoping (vsebinjenje), ki je podlaga za določitev metode in vsebine predhodnih analiz katerih rezultat je predlog izvedljivih variant. V postopku priprave predhodnih analiz se predložene izhodiščne variante vrednotijo, predlagajo se dopolnitve, izboljšave, nove variante (ki se preverijo tudi na ravni tehnične izvedljivosti).
- V fazi odločanja o pripravi DPN je tudi možno zaključiti, da se PUDP v nadaljnjem postopku ne obravnava v variantah, obrazloži in utemelji se ena rešitev. Utemeljena rešitev se ovrednoti po vseh vidikih, ki so v ZUPUDPP določeni za pripravo ŠV.

Najustreznejša varianta

- Za vse variante, ki se vrednotijo na ravni ŠV se izdelajo idejne rešitve in strokovne podlage za njihovo vrednotenje. Vsebina strokovnih podlag je določena s sklepom vlade, metoda in vsebina vrednotenja in primerjave variant pa se določi na podlagi scopinga (vsebinjenja) skladno z vrsto in značilnostjo PUDP ter velikostjo oziroma pričakovanimi vplivi njene ureditve.
- V postopku izdelave ŠV se pri podrobnejšem vrednotenju in pri javni obravnavi variant praviloma izpostavijo problemi in predlogi izboljšav posameznih variant, lahko tudi predlogi novih (pod)variant, ki se preverijo z dodatnimi strokovnimi podlagami.
- Rezultat ŠV je predlog najustreznejše variante, ki je rezultat vrednotenja in primerjave variant z upoštevanjem sprejemljivosti v lokalnem okolju.

13.3 TESTIRANJE METODOLOGIJE

Priprava projekta »Metodologija ŠV« je celovito zastavljena in namenjena razvoju metodološkega pristopa priprave DPN do predloga najustreznejše variante. Skladno s cilji raziskovalno – aplikativnega projekta je poudarek dela na operativni ravni. Vsekakor pa mora v praksi slediti preverjanje metodologije na testnih primerih ŠV, katerih podlaga bo nov Pravilnik o DPN, orodje in pomoč pri pripravi pa obravnavana »Metodologija ŠV«.

Izbrani testni primeri morajo obsegati ŠV za različne vrste PUDP in različne zahtevnosti njihove vsebine. Upoštevati je treba tudi pričakovane najbolj pogoste vrste PUDP, ki se bodo obravnavale v naslednjih letih.

Testni primeri bodo pokazali uporabno vrednost metodologije in bodo podlaga za njeno dograjevanje in nadgrajevanje. Dobrodošlo bi bilo, da je testnih primerov čim več, saj bodo zato tudi rezultati testiranja uporabne vrednosti metodologije toliko bolj verodostojni. Pri tem pa tudi upoštevamo, da bodo tudi strokovni vodja priprave ŠV in sodelavci vložil določen napor in glede na načrtovano PUDP poiskal ustrezne vsebine metodo dela.

Iz rezultatov spremljanja dela na testnih primerih se lahko povzamejo primeri dobre prakse za različne vrste ŠV kot podlaga za pripravo priročnika.

V zvezi s potrebnim testiranjem rezultatov »Metodologije ŠV« velja opozoriti, da bo potrebno posebno pozornost posvetiti vprašanju priprave študije variant / predinvesticijske zasnove (ŠV/PIZ), ki se bo izdelovala za večino PUDP. Priprava ŠV/PIZ zahteva (glede na dosedanje prakso) bistveno spremenjen postopek in vsebino dela predvsem pri pripravi sinteze ŠV/PIZ.

Prav pri sinteznem vrednotenju je treba z metodološkega vidika (skladno z vsako konkretno situacijo) upoštevati oziroma ponuditi več možnosti (ki so delno tudi nakazane v tej metodologiji). Predlog najustreznejše variante temelji praviloma na rezultatih večkriterijske analize, v kombinaciji z analizo stroškov in koristi ali drugimi ustreznimi metodami. Posebno pozornost je treba nameniti metodologiji združevanja rezultatov obeh analiz, ki je v največji meri odvisna od značilnosti prostorsko načrtovalnega problema, ciljev in razlik med variantami.

Potrebno je analizirati pristop, različne metode vrednotenja, probleme in nejasnosti, načine usklajevanja različnih strok, ipd. s ciljem dopolnjevanja metodologije priprave sinteznega vrednotenja variant in s tem povezane utemeljitve predloga najustreznejše variante.

Smiselno je tudi, da vsi recenzenti bodočih ŠV zavzamejo stališče do metodoloških izhodišč, predlaganih vsebin (cilji / merila / kazalniki) s ciljem dograjevanja vsebinskih sklopov metodologije. Predlagamo, da ima »problemski sklop metodologija ŠV« na MOP svojega skrbnika, ki je zadolžen za tekoče dopolnjevanje in dograjevanje njene vsebine.

13.4 DOLOČITEV METODE DELA IN VSEBINE ŠV

ŠV je od primera do primera različno obsežna, metoda in vsebina dela sta odvisna od vrste PUDP, problematike, zahtevnosti umestitve v prostor, število variant itd.

V izogib preobsežnemu delu, ki (poleg neracionalne porabe časa in denarja) lahko vpliva tudi na preglednost ŠV in transparentnost rezultatov vrednotenja, je treba pred pripravo projektnih nalog izvesti scoping (vsebinjenje) in sicer:

- kot podlago za projektno nalogo za fazo odločanja o DPN in
- kot podlago za projektno nalogo za fazo izdelave ŠV oziroma ŠV/PIZ.

13.5 SPREMLJANJE IZDELAVE ŠTUDIJ VARIANT

Sodelovanje strokovnih spremljevalcev / recenzentov

Smiselna je vključitev recenzenta / strokovnega spremljevalca v celoten postopek izdelave ŠV. Pri tem ne gre le za ocenjevanje ŠV, temveč tudi za pomoč pri oblikovanju ciljev, izhodišč, projektnih nalog, reševanje dilem v zvezi z vrednotenjem po posameznem vidiku in sinteznem vrednotenju v fazi odločanja o pripravi DPN in v fazi priprave ŠV.

Cilj zagotovitve strokovnega spremljevalca pri bodočih ŠV je tudi povezan s testiranjem metodologije ŠV oziroma smiselnim stalnim dopolnjevanje / dograjevanjem na podlagi ugotovljene izvedljivostjo / uporabnostjo v praksi (glej odstavek »Testiranje metodologije«).

Sodelovanje ekspertov

Kot pomemben doprinos k kakovosti rezultatov dela vidimo (poleg uveljavitve recenzenta / strokovnega spremljevalca) tudi vključevanje ekspertov oziroma pripravo (sektorskih) ekspertnih prispevkov pri vrednotenju variant, še celo v fazi predhodnih analiz, ko vse potrebne strokovne podlage še niso javno dostopne ali izdelane.

Vključevanje javnosti v proces izdelave ŠV (oziroma celotnega DPN).

Predlagano vključevanje javnosti določa že ZUPUDPP. V bodoče je treba potrebno pozornost posvetiti razvijanju metodologije vključevanja javnosti v postopke priprave (ne samo državnih) prostorskih načrtov in ob tem preveriti ali je kot enega (»strokovnemu« vrednotenju) enakovrednega vidika vrednotenja variant mogoče vključiti tudi vidik »sprejemljivosti v lokalnem okolju«.

13.6 STROKOVNO VODENJE PRIPRAVE ŠV

ZUPUDPP še vedno določa vrednotenje po štirih vidikih, ki je v praksi praviloma razumljeno preveč parcialno, tako da se posamezen vidik (ki ga obravnavajo praviloma ločene strokovne skupine) obravnava povsem samostojno, problem se kaže tudi pri opredelitvi relevantnih vsebin vrednotenja in določitvi pomembnosti posameznega merila.

Na podlagi poznavanja dosedanje prakse priprave ŠV je kot splošen problem izpostavljena pomanjkljiva komunikacija in koordinacija strokovnega dela, ki se najbolj odraža v rezultatih sintezne primerjave variant, tako z metodološkega vidika kakor tudi z vidika tvornega sodelovanja vseh izdelovalcev strokovnih podlag oziroma celotne strokovne skupine. Sintezni vrednotenju se (glede na njegov pomen) posveti tudi bistveno premalo časa in energije.

Predlog najustreznejše variante mora biti oblikovan na podlagi konsenza vseh udeleženi izdelovalcev strokovnih podlag oziroma delovne skupine. To usmeritev je lahko zapisati, težja pa je aplikacija v praksi.

Vsekakor je kvaliteta sinteze in utemeljitev najustreznejše variante v veliki meri odvisna od organizacijskih in strokovnih sposobnosti vodje projekta. V zvezi s tem problemom lahko izpostavimo predvsem priporočilo za pripravo ustrežnejših kriterijev pri razpisih za pridobitev ponudb izdelovalcev: pomembnejše od cene ponudbe morajo biti reference vodje projekta in sodelavcev, več priložnosti je treba dati tudi mladim strokovnjakom – npr. vodenje naloge pod mentorstvom izkušenega načrtovalca itd..

File: CRP_ŠV_usmeritve_11.11.doc

1. PREDHODNE ŠTUDIJE (faza pred pripravo pobude)

V zgodnji fazi investicijskega procesa torej v fazi predhodnih študij oziroma v fazi pred pripravo pobude je potrebno v prvi vrsti opredeliti analizirati obstoječe stanje (na določenem področju, ki je predmet načrtovanja na državni ravni: promet, energetika...), ugotoviti problematiko, določiti prihodnje povpraševanje po infrastrukturi, določiti cilje projekta in na ta način identificirati projekt ter načelno opredeliti tudi možnosti za rešitev navedenega problema.

Natančna opredelitev obstoječega stanja (npr. problematike povezave kraja A in B) in s strani investitorja opredeljene zahteve oziroma cilji, ki jih bo morala investicija izpolnjevati, sta tudi najpomembnejši izhodišči za vrednotenje možnih rešitev v nadaljnjih fazah investicijskega procesa oziroma procesa izdelave DPN. Korektna opredelitev obstoječega stanja oziroma problema in ciljev oziroma zahtev investicije sta osnovna vhodna elementa za vrednotenje variant v okviru analize stroškov in koristi v fazi priprave študije variant.

V nadaljevanju so navedeni ključni koraki, ki jih je priporočljivo izvesti v fazi pred pripravo pobude.

1. KORAK: OPREDELITEV IN IDENTIFIKACIJA PROBLEMA

V prvi fazi je potrebno opredeliti razloge za začetek aktivnosti v zvezi z nameravano investicijo. Kot možni cestni »problem« lahko opredelimo npr. prometne zastoje, prometno varnost, konfliktno točko, neustrezno vozno tehnične pogoje obstoječe ceste glede na kategorijo ceste oziroma glede na obseg prometa, potrebno pre kategorizacijo obstoječe ceste, vzpostavitev nove cestne povezave...ali celo opredelitev zakonodaje, ki obvezuje investitorja za izvedbo določenega ukrepa.

V odvisnosti od vrste identificiranega problema sledi faza analize obstoječega stanja in sicer v smislu določitve ključnih parametrov, ki vplivajo na obravnavani problem. V nadaljevanju je navedenih le nekaj možnosti, saj ima vsaka investicija svojo specifiko in zahteva svoj načrt obravnave.

PREVERITEV USKLAJENOSTI Z RAZVOJNIMI STRATEGIJAMI IN POLITIKAMI
Ekspertna analiza veljavnih strateških, razvojnih in planskih dokumentov ter drugih baz razpoložljivih podatkov in identificiranih omejitev, je izhodišče in usmeritev za opredelitev možnih rešitev identificiranega problema v obravnavanem prostoru.

TEHNIČNI ELEMENTI OBSTOJEČE CESTE

- V večini primerov bi lahko zadoščal terenski ogled eksperta. V odvisnosti od narave problema gre predvsem za opis stanja na terenu. Ob tem je potrebno upoštevati tudi strateške analize za celotno cestno omrežje, v kolikor le-te obstajajo.
- Ekspertna ocena obstoječih tehničnih elementov obstoječe ceste je lahko dobro izhodišče in usmeritev za opredelitev možnih rešitev identificiranega problema. Priporočljivo je, da ekspertna ocena vključuje tudi oceno razlogov za opredeljeni cestni problem s tehničnega vidika.

PROMET

- V okviru državne prometne infrastrukture je vselej potrebna analiza preteklih in obstoječih prometnih razmer. V primeru obstoječih prometnih zastojev je potrebno analizirati dosedanje in obstoječe prometne razmere na podlagi razpoložljivih baz

podatkov. V določenih primerih in v odvisnosti od narave problema ter ustreznosti razpoložljivih podatkov se lahko naroči dodatna štetja oziroma dodatne preveritve.

- *Ekspertna ocena preteklih in obstoječih prometnih razmer (z vidika obsega in strukture prometa, letne, urne distribucije...) je lahko dobro izhodišče in usmeritev za opredelitev možnih rešitev identificiranega problema. Priporočljivo je, da ekspertna ocena vključuje tudi oceno razlogov za opredeljeni cestni problem s prometnega vidika.*

2.KORAK: OPREDELITEV CILJEV INVESTICIJE

Določitev cilja projekta in namena študije je bistvenega pomena za identifikacijo projekta ter predstavlja izhodiščno točko za ocenjevanje. Obravnavani cilji morajo biti logično povezani s projektom. Jasna in popolna opredelitev družbenoekonomskih ciljev je nujna za določitev učinkov projekta.

Pomembna je torej natančna določitev ciljev, ki jih bo morala investicija izpolnjevati. Osnova za identifikacijo problema je natančna analiza obstoječega stanja s terena ter opredelitev problematike. Opredelitev ciljev, ki jih bo morala investicija doseči, je tudi izhodišče za načrtovanje in je hkrati tudi osnovna usmeritev za iskanje rešitev opredeljenega problema.

Če so kot problem identificirani prometni zastoji na določenem cestnem odseku, je kot cilj investicije lahko opredeljena zagotovitev ustrezne prometne pretočnosti. V primeru identificirane zmanjšane prometne varnosti za vse (ali določeno skupino) udeležencev v prometu, je kot cilj lahko izvedba ukrepov za povečanje prometne varnosti, podobno velja za konfliktno točko... V primeru strateške odločitve lahko pride tudi do pre kategorizacije določenega odseka ceste v višjo kategorijo, kar lahko privede do potrebe po rekonstrukciji ceste z namenom zagotovitve ustreznih prometno tehničnih pogojev. V primeru strateške odločitve lahko pride do potrebe za vzpostavitev nove cestne povezave s ciljem povečanja razvojnih potencialov določenega območja...

Opredeli se zakonska podlaga, ki obvezuje investitorja za izvedbo določenega ukrepa.

PRIMERI IDENTIFIKACIJE PROJEKTA:

- *Avtocesta, ki povezuje kraj A s krajem B, za katero upravičenost določa le pričakovanje, da bo v bližini kraja B letališče in da bo večina prometa potekala med letališčem in krajem A: projekt je treba analizirati v celoti glede na povezanost sistemov letališča in avtoceste.*
- *Hidroelektrarna na lokaciji X, ki naj bi jo uporabljala nova energetska intenzivna tovarna: če sta oba obrata medsebojno odvisna glede stroškov in koristi, mora biti analiza celovita, čeprav je morda pomoč EU namenjena le delu projekta, ki bo zagotavljal energetska oskrbo (npr. celovit projekt in različni investitorji);*
- *Izgradnja čistilne naprave za vodo, ki jo upravičujejo s pričakovanji, da se bo razvil nov turistični kraj, kjer bo tudi hotelski kompleks; upravičena je lahko le, če se kraj razvije.*

3.KORAK: OPREDELITEV PRIHODNJEGA POVPRAŠEVANJA PO INFRASTRUKTURI

V tem koraku je potrebno ugotoviti realne bodoče potrebe projekta, predvsem na osnovi analize stanja in bodočega razvoja. Analiza povpraševanja upošteva pričakovan razvoj in definira potrebo, ki se preveri preko postavljenih ciljev. V tej fazi investitor ugotavlja in analizira bodoči razvoj področja in analizirane dejavnosti ter na tej osnovi sprejme strateške odločitve glede pričakovane razsežnosti predlaganega projekta.

Opredelitev in identifikacija problema običajno izhaja iz sistemske analize infrastrukture. Na nivoju analize celotnega infrastrukturnega omrežja (denimo ceste, železnice...) se

identificira nabor različnih projektov. Del teh projektov se rešuje tudi na način večjih posegov v prostor, za kar je potreben prostorski akt.

Kot primer opredelitve prihodnjega povpraševanja lahko štejemo prometno študijo, ki analizira tako obstoječe stanje na obstoječi prometni infrastrukturi in na podlagi predpostavk, ki veljajo v času izdelave prometne študije. Prometna študija tudi opredeli pričakovane bodoče prometne obremenitve, in določi izhodišča za iskanje možnih rešitev identificiranega prometnega problema.

4. KORAK : OPREDELITEV MOŽNIH REŠITEV OPREDELJENE INVESTICIJE

Ko so definirani cilji investicije in, ko je opredeljeno bodoče povpraševanje, je možno pričeti z opredeljevanjem možnih rešitev za rešitev predhodno identificiranega problema.

V odvisnosti od vrste identificiranega problema in ekspertnih usmeritev sledi faza načelne opredelitve možnih rešitev (npr. rekonstrukcija ali obvoznica, npr. severna ali južna obvoznica, npr. viadukt ali predor...), ki so rezultat predhodne ocene in opredelitve bodočega povpraševanja. Z vidika gospodarne rabe proračunskih sredstev je vedno smiselna preveritev izvedbe t.i. minimalne variante. V primerih, da z minimalno varianto ni mogoče doseči ciljev investicije, lahko tovrstna utemeljitev služi tudi kot argument za iskanje zahtevnejših in obsežnejših rešitev.

PRIMERI

- *Podlaga za določitev možnih rešitev je lahko že izdelana razpoložljiva projektna dokumentacija. Opredelitev možnih rešitev je možna tudi na podlagi najmanj analize vrednosti že izvedenih investicij oziroma drugih verodostojnih izhodišč. V določenih kompleksnejših primerih in v odvisnosti od narave problema ter ustreznosti razpoložljivih podatkov se lahko naroči minimalna projektna dokumentacija. Odločitev o ustreznosti obstoječe razpoložljive dokumentacije za opredelitev t.i. variant in odločitev o opredelitvi možnih rešitev na podlagi že izvedenih investicij sprejme investitor na podlagi priporočila in ocene ekspertov za posamezen vidik.*
- *Analiza minimalne variante je npr. smiselna v primeru, ko je za rešitev določenega problema kot možna rešitev opredeljena izvedba obvoznice se analizira tudi možnost rekonstrukcije obstoječe ceste. V primeru, da z rekonstrukcijo obstoječe ceste ni mogoče doseči zastavljenih ciljev oziroma je potrebno izvesti ukrepe, ki zaradi določenih razlogov niso sprejemljivi (čas, preveč rušitev, okoljske omejitve...) je na tak način analizirana možnost lahko tudi argument za izvedbo obvoznice.*

2. IZVEDLJIVOST REŠITEV, KI SO PODLAGA ZA PRIPRAVO POBUDE

Izvedljivost možnih rešitev se ne nanaša le na tehnični (inženirski) vidik, temveč je velikokrat odvisna tudi od tržnih, upravljavskih in drugih izvedbenih razmer, ki jih je treba analizirati pred pripravo pobude. Običajno pa obstaja tudi več različnih možnosti, s katerimi lahko dosežemo postavljene družbeno-ekonomske cilje. Potrebno je dokazati, da je investitor / pobudnik (kot podlago za pristop k izdelavi državnega prostorskega načrta) izbral najboljšo varianto od vseh izvedljivih možnosti.

Za vsak projekt se lahko upoštevajo najmanj dve možnosti:

- **Varianta brez projekta** (ničelna varianta).
- **Varianta s projektom**, ki je lahko
 - minimalna varianta (kot najbolj racionalna in gospodarna možne rešitev);
 - alternativna varianta, v kolikor minimalna ni izvedljiva oziroma v kolikor z minimalno varianto ne bi bili izpolnjeni cilji investicije.

Varianta »brez projekta« je osnovno izhodišče oziroma analiza, katere namen je primerjati stanje s projektom in brez njega. To varianto imenujemo tudi izhodiščni scenarij. Tako bi bila na primeru obravnave poteka regionalne ceste ničelna varianta ohranitev oziroma vzdrževanje obstoječe ceste, minimalna varianta bi bila rekonstrukcija te ceste (izboljšava profila, ukinitve ozkih grl, izvedba posameznih obvozov...), projekt pa bi bila nova trasa (praviloma v variantah).

Tehnično so vse možnosti izvedljive, pred pripravo pobude pa je treba analizirati tudi druge razmere, ki vplivajo na izvedljivost variant, ki so podlaga za pripravo pobude: npr. ali je možno z varianto brez projekta uresničiti osnovne cilje projekta oziroma PUDP – če se izkaže da ne, se »varianta brez projekta« izloči iz nadaljnje obravnave na ravni priprave pobude oziroma v postopku ŠV.¹

V tej fazi dela bi morala biti jasna tudi okvirna finančna konstrukcija projekta oziroma PUDP za katero se načrtuje priprava pobude za izdelavo DPN. Na podlagi globalne ocene stroškov investicije in virov financiranja bi moralo biti razvidno ali je investitor / država (v danih časovnih okvirih) sposoben financirati varianto z gradnjo ceste na novi trasi. Če se izkaže, da finančni viri niso zagotovljeni je že na strateški ravni (ne na ravni študije variant) potrebna ugotovitev in z njo povezana odločitev, da gradnja nove ceste občutno presega finančne možnosti investitorja, zato se za pripravo pobude oziroma DPN predlaga rekonstrukcija ceste z možnimi variantnimi ureditvami posameznih odsekov.

PRIMERI RAZLIČNIH MOŽNOSTI, KI SE REŠUJEJO NA STRATEŠKI RAVNI:

Za povezavo kraja A in kraja B obstajajo tri izvedljive alternative:

- 1. izgradnja nove železniške proge;*
- 2. speljati traso za novo cesto;*
- 3. utrditi obstoječo cesto (minimalna varianta).*

Če je predlagan projekt, ki predvideva novo cestno traso, je s predštudijo na strateški ravni potrebno dokazati, da je ta možnost boljša od železniške proge ali obnovitve obstoječe ceste, čeprav sta obe tudi izvedljivi.

Na podlagi strateško utemeljenih prednosti oziroma upravičenosti gradnje ceste se izdelajo zasnove rešitev (možne variante ceste) ki so podlaga za pobudo za pripravo državnega prostorskega načrta (DPN).

3. EKONOMSKI VIDIK VREDNOTENJA NA RAVNI DRŽAVNEGA PROSTORSKEGA NAČRTA

Analiza stroškov in koristi je temeljno orodje za ocenjevanje ekonomskih koristi projektov. Načelno je treba oceniti vse vplive, tj. finančne, ekonomske in družbene, vpliv na prostor in okolje itd. Cilj analize stroškov in koristi je opredeliti in ovrednotiti (tj. pripisati vrednosti v denarnih enotah) za vse morebitne vplive, saj so na ta način določeni stroški in koristi projekta.

Stroške in koristi je treba vrednotiti kot razliko med variantami »s projektom« in projekcijami »brez projekta«.

Rezultati se ugotavljajo kot celota (neto koristi). Učinke je treba ocenjevati glede na vnaprej določene cilje.

Elementi, ki jih je fazi vrednotenja različnih variant torej v fazi izdelave študije variant potrebno vključiti v analizo stroškov in koristi so (v splošnem)

- opredelitev ciljev,

¹ Opozoriti pa velja, da se »varianta brez projekta« obravnava pri izračunu finančnih učinkov in ekonomskih pokazateljev v nadaljnjih fazah investicijskega procesa oziroma v postopku priprave DPN, ki mora biti prikazan na podlagi razlik med možnimi variantami, »brez projekta« in »s projektom«.

- identifikacija projekta in
- ugotovitve investicijskih študij.

Ko so potrebe znane, je treba v naslednjih korakih

- določiti ukrepe, potrebne za izpolnitev njihovih ciljev,
- preučiti in oceniti različne variante ter določiti, katera jih izpolnjuje optimalno.

Končni cilj vrednotenja variant v okviru postopka DPN je dokazati, da je izbrana varianta projekta najprimernejša rešitev med preučenimi možnostmi.

Viri:

- Metodološki delovni dokumenti DELOVNI DOKUMENT 4 Navodilo za uporabo metodologije pri izdelavi analize stroškov in koristi 08/2006;
- Priročnik za izdelavo analize stroškov in koristi investicijskih projektov (Strukturni skladi, Kohezijski sklad in ISPA, 2004, 2008) (naslov izvirnika: Guide to cost-benefit analysis of investment projects, Structural Funds, Cohesion Fund and Instrument for Pre-Accession 2004, 2008).

Fule: CRP_ŠV_DIIP_11.11.doc

14. VIRI IN LITERATURA

OKOLJE

1. Uredba o okoljskem poročilu in podrobnejšem postopku celovite presoje vplivov izvedbe planov na okolje, Ur.l. RS, št. 73/2005
2. Navodilo o metodologiji za izdelavo poročila o vplivih na okolje, Uradni list RS, št. 70/1996 z dne 6. 12. 1996
3. Uredba o vsebini poročila o vplivih nameravanega posega na okolje in načinu njegove priprave, Uradni list RS, št. 36/2009 z dne 15. 5. 2009
4. Uredba o merilih za ocenjevanje verjetnosti pomembnejših vplivov izvedbe plana, programa, načrta ali drugega splošnega akta in njegovih sprememb na okolje v postopku celovite presoje vplivov na okolje, Uradni list RS, št. 9/2009 z dne 6. 2. 2009
5. DIREKTIVA 2001/42/ES EVROPSKEGA PARLAMENTA IN SVETA z dne 27. junija 2001 o presoji vplivov nekaterih načrtov in programov na okolje
6. Zakon o varstvu okolja (uradno prečiščeno besedilo) (ZVO-1-UPB1), Uradni list RS, št. 39/2006 z dne 13. 4. 2006, Stran 4151.
7. Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o varstvu okolja (ZVO-1B), Uradni list RS, št. 70/2008 z dne 11. 7. 2008
8. Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o varstvu okolja (ZVO-1C), Uradni list RS, št. 108/2009 z dne 28. 12. 2009
9. Pravilnik o vsebini, obliki in načinu priprave državnega prostorskega načrta ter o načinu priprave variantnih rešitev prostorskih ureditev, njihovega vrednotenja in primerjave Ur.l. RS, št. 99/2007, Spremembe: Ur.l. RS, št. 80/2010-ZUPUDPP (106/2010 popr.)
10. Zakon o umeščanju prostorskih ureditev državnega pomena v prostor - ZUPUDPP (Uradni list RS št. 80/10, 106/10)
11. Zakon o kmetijstvu (ZKme-1), Uradni list RS, št. 45/2008, z dne 9. 5. 2008, Stran 4965.
12. Zakon o kmetijskih zemljiščih (uradno prečiščeno besedilo) (ZKZ-UPB1), Ur.l. RS, št. 55/2003
13. PREDLOG ZAKONA O SPREMEMBAH IN DOPOLNITVAH ZAKONA O KMETIJSKIH ZEMLJIŠČIH (ZKZ-C), vložen v obravnavo v DZ 03.02.2011
14. Uredba o okoljskem poročilu in podrobnejšem postopku celovite presoje vplivov izvedbe planov na okolje, Ur.l. RS, št. 73/2005
15. Zakon o ohranjanju narave – ZON (Uradni list RS, št. 56/99 z dne 13.7.1999)
16. Popravek Zakona o ohranjanju narave – ZON (Uradni list RS, št. 31/2000 z dne 7.4.2000)

17. Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o ohranjanju narave – ZON-A (Uradni list RS, št. 119/02 z dne 30.12.2002),
18. Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o ohranjanju narave – ZON-B (Uradni list RS, št. 41/04 z dne 22.4.2004),
19. Zakon o ohranjanju narave, NEURADNO PREČIŠČENO BESEDILO (ZON-NPB3), Številka 801-01/10-47/1 z dne 22. 2. 2010,
20. Zakon o Gozdovih Uradni list RS, št. 30/1993 , z dne 10. 6. 1993
21. Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o gozdovih (ZG-A) Ur.l. RS, št. 67/2002
22. Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o gozdovih (ZG-B) Ur.l. RS, št. 110/2007
23. Zakon o spremembi in dopolnitvi Zakona o gozdovih (ZG-C) Ur.l. RS, št. 106/2010
24. Pravilnik o varstvu gozdov, Ur.l. RS, št. 114/2009
25. Uredba o varovalnih gozdovih in gozdovih s posebnim namenom Ur.l. RS, št. 88/2005
26. Uredba o spremembah in dopolnitvah Uredbe o varovalnih gozdovih in gozdovih s posebnim namenom Ur.l. RS, št. 56/2007
27. Uredba o spremembah in dopolnitvah Uredbe o varovalnih gozdovih in gozdovih s posebnim namenom Ur.l. RS, št. 29/2009
28. Uredba o spremembi Uredbe o varovalnih gozdovih in gozdovih s posebnim namenom
Ur.l. RS, št. 91/2010

Pregledani so bili tudi sezname pripadajočih podzakonskih aktov z namenom poiskati relevantne za delo.

Pregledani dokumenti

29. Upravne enote RS Skripta VUZ-II, PRAVNA UREDITEV VARSTVA OKOLJA, 2008.
30. Vrbica S, Matoz Ravnik A: Priporočila za dopolnitev predpisov s področja prostorskega načrtovanja in ostalih relevantnih predpisov na okoljskem področju - *Osnutek-verzija 2, 2009*
31. Dars 2008: Projektna naloga za izdelavo okoljskega poročila (2 zvezek) in izdelavo PVO za državno cesto od razcepa Šentrušert do priključka Velenje Jug

PROSTOR

Zavodnik Lamovšek dr. Alma in drugi: PRIPRAVA STROKOVNIH OSNOV ZA OBLIKOVANJE METODOLOGIJE VREDNOTENJA in medsebojne primerjave različic v postopkih priprave državnega prostorskega načrta s prostorskega in urbanističnega vidika, dopolnjeno zaključno gradivo, Ljubljana 2008

VKLJUČEVANJE JAVNOSTI – LOKALNE SPREJEMLJIVOST

André, P., B. Enserink, D. Connor and P. Croal 2006 *Public Participation International Best Practice Principles. Special Publication Series No. 4*. Fargo, USA: International Association for Impact Assessment.

Brunson, M.W., D.K. Reiter (1996): *Defining social acceptability in ecosystem management: a workshop proceedings*. Portland, OR: U.S Department of Agriculture, Forest Service, Pacific Northwest Research Station.

Drevenšek M., Pek drapal D. (2008). *Pomen družbene sprejemljivosti za uresničevanje okoljskih in prostorskih projektov: predlog sistematizacije merjenja*. V: TEORIJA IN PRAKSA let. 45, 6/2008

Evans B., Parks, J., Theobald K. (2011): *Urban wind power and the private sector: community benefits, social acceptance and public engagement*, Journal of Environmental Planning and Management, 54:2, 227-244

Firey W.I. (1960). *Man, mind, and land: a theory of resource use*, Free Press

IAP2 Spectrum of public participation, International association for public participation, (<http://www.iap2.org>)

Kontič B., et al. (2008). *Strokovna priporočila za sodelovanje javnosti pri strateških presojah vplivov na okolje (predlog)*, Ljubljana: Regionalni center za okolje za srednjo in vzhodno Evropo

Konvencija o dostopu do informacij, sodelovanju javnosti pri odločanju in dostopu do varstva pravic v okoljskih zadevah, Aarhuška konvencija, Uradni list, RS, št. 62/04

Mežnarič I., Rep R., Zupan T.M. (2008). *Priročnik za načrtovanje, vodenje in vrednotenje procesov sodelovanja javnosti*, Ljubljana: Ministrstvo za javno upravo RS
Osnutek Pravilnika o vsebini, obliki in načinu priprave državnih prostorskih načrtov, http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/dokumenti/pravilnik_dpn.pdf, (1.10.2011)

Painting the Landscape: A Cross-Cultural Exploration of Public-Government Decision Making (2008). International Association for Public Participation (IAP2), Charles F. Kettering Foundation

Perovič, B. *Usmeritve za pripravo procesnega načrta vključevanja javnosti v postopek izdelave državnih prostorskih načrtov za daljnovode in plinovode*, http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/dln/vkljucevanje_javnosti/priporocil_a_energetika_14mar11.pdf (1.7.2011)

Podnar K. Et al. (2009), *Javnomnenjska raziskava o sprejemljivosti odlagališča nizko in srednje radioaktivnih odpadkov na lokaciji Vrbina v občini Krško: raziskovalno poročilo ARAO 028-09*. Ljubljana: Agencija za radioaktivne odpadke (ARAO)

Sodelovanje javnosti: Priročnik za načrtovanje, vodenje in vrednotenje procesov sodelovanja javnosti v okviru MOPE, Ljubljana: Modra: MOPE 2004

Stakeholder involvement and public participation at the U.S. EPA: lessons learned barriers, and innovative approaches. (2008), U.S. Environmental Protection Agency

Šolar, H. (2010). Vključevanje javnosti v postopke priprave državnih prostorskih načrtov, ministrstvo za okolje in prostor (http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/dln/Vkljucevanje_javnosti_v_postopke_priprave_DPN_referat.pdf)

U.S. Environmental Protection Agency: Public Involvement, <http://www.epa.gov/publicinvolvement/>

Urban spaces – enhancing the attractiveness and quality of the urban environment, Central Europe programme, 3 Joint Strategy Activity 3.2 Criteria and Principles Sub-activity 3.2.2 Public participation Criteria. (2010), Nadace Partnerství, Nadácia Ekopolis

Uredba o okoljskem poročilu in podrobnejšem postopku celovite presoje vplivov na okolje <http://www.uradni-list.si/1/content?id=57458>, (1.10.2011)

Uredba o vsebini poročila o vplivih nameravanega posega na okolje in načina njegove priprave, <http://www.uradni-list.si/1/content?id=92146>, (1.10.2011)

Warburton D., Wilson R., Rainbow E. (2006). *A guide to evaluating public participation in central, Involve and Shared Practice government*

Zakon o umeščanju prostorskih ureditev državnega pomena v prostor (ZUPUDPP), Uradni list RS št. 80/10, 106/10